

Izhaja vsako soboto — Izdaja Tiskovni konzorcij »Ljudska pravica« — Direktor konzorcija in odgovorni urednik Tomo Brejce Uredništvo: Knafljeva ulica 9. Uprava: Kopitarjeva ulica 2 — Telefon uredništva št. 59-81—59-89, uprave št. 61—62-65 — Telefon naročniškega oddelka št. 30-30 — Telefon oglašnega oddelka št. 35-85 — Štev. ček. računa 604-9021-0 — Mesečna naročnina 60 din. trimesečna 165 din. polletna 300 din. celoletna 600 din — Poštni prejel 42 — Tisk tiskarna »Ljudska pravica«

Ljudska

PRAVICA

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Proletarci vseh dežel, združite se!

Novi sistem organizacije ljudskih odborov zahteva več političnega dela

Iz poročila tov. Marijana Breclja na zasedanju Glavnega odbora OF Slovenije

Dolžnost Glavnega odbora Osvobodilne fronte je, da posebej razpravlja o novem sistemu, ki ga uvajamo v organizacijo ljudske oblasti in da opozori frontne organizacije na važnost nalog, ki so v zvezi s temi vprašanji. Naše politične organizacije so posvetile do sedaj premalo skrbi novi organizaciji okrajnih, mestnih in občinskih ljudskih odborov, čeprav so spremembe, ki jih uvaja splošni zakon o ljudskih odborih, odločilne važnosti za nadaljnji razvoj socialistične graditve pri nas. Dejstvo je sicer, da so se naše politične organizacije v veliki meri udeležile razprave o novi upravno-teritorialni razdelitvi Slovenije in da je bila ta razprava od vseh dosedanjih najbolj živahna, ker je posegla vanjo sleherna naša vas. Toda prav zaradi tega, ker ob priliki upravno-teritorialne delitve ni bil pojasnjen istočasno v zadostni meri tudi politični pomen vseh sprememb, ki jih vršimo v sistemu organizacije lokalnih organov oblasti, se je marsikje omejila ta razprava le na vprašanja teritorialnega obsega občin. Tudi prva zasedanja okrajnih, mestnih in občinskih ljudskih odborov, kjer se je izvedla reorganizacija v smislu predpisov novega zakona, so potekala zgolj formalno, ne da bi se odborniki v zadostni meri seznanili s političnimi vprašanji, ki so narekovali te spremembe. Podobna pomanjkljivost dosedanjega političnega dela na terenu se je pokazala tudi v sestavi svetov okrajnih, mestnih in občinskih ljudskih odborov, nadalje pri prevajanju uslužbenecv lokalnih organov oblasti, predvsem pa pri metodi dela ljudskih odborov in njegovih upravnih organov. Prav tako so okrajne konference s funkcijami sedanjih ljudskih odborov in političnih organizacij pokazale, da ni še politično pojasnjevanje zadovoljivo in obstoji zaradi tega nevarnost, da se nam vrinejo v praktično izvajanje napake, ki bi nam utegnile oteževati zaželeni razvoj. Skratka, analiza sedanje stanja nakazuje, da usmerimo vse delo, ki je v zvezi z uvajanjem novega sistema ljudske oblasti, takoj izpočetka na novo pot, tako da bo našemu ljudstvu kakor njegovim predstavniškim organom in vsem organizacijam, ki izvršujejo družbene funkcije, jasno, da gre za bistvene spremembe v nadaljnjem našem razvoju in da je zato nujno treba dati vsem tem spremembam pravo socialistično vsebino.

Ko govorimo o problematiki ljudske oblasti in o organizaciji državne uprave, ne smemo pojmovati in reševati teh vprašanj ločeno od celotnega našega razvoja in jih smatrati le kot neke tehnične in organizacijske naloge. Mi sicer v teoretičnih razpravah in v abstraktnih političnih diskusijah priznavamo enotne osnove celotnega procesa socialistične graditve, v praksi pa marsikdaj na to pozabljamo. Zato se pojavljajo bodisi poskusi uvajanja izrazitih birokratskih metod, bodisi formalno demokratske tendence, kar pa seveda oboje ovira, da bi se udrila načela socialistične demokracije v organizaciji ljudske oblasti in v vodstvu državne uprave. Take napake se lahko v naši dnevni praksi dogajajo samo zato, ker niso ljudem v političnih organizacijah in v organih oblasti v zadostni meri razčiščeni pojmi o osnovah naše poti, in pa to, da je nujnost naše socialistične revolucije, neprestano hoditi naprej. Če v kakršnih koli razlogov zaostajali z organizacijskimi oblikami družbenega in državnega življenja, ki jih moramo ne samo prilagoditi stopnji razvoja, ampak z njimi omogočiti tudi nadaljnji korak naprej, potem delavski razred kot zmagovalac v revoluciji ne bi mogel izvršiti svoje vodilne vloge, ki mu pripada. Če je naša zavest trdna v tem, da na pravih osnovah urejamo družbene odnose v cilju, čimprej ustvariti socialistično družbo, potem ne moremo imeti pomislekov in bojazni, da bi krenili na napačno pot. Tovariši Kerdelj je v svojem znanem govoru v Zvezni skupščini ob razpravi o novem zakonu o ljudskih odborih dejal: »Morda bomo tu in tam pogrešili, nič hudega! Življenje in praksa nam bosta hitro pokazali, kaj in koliko smo grešili in kaj je treba popraviti. Toda ni večje napake, kakor stati na mestu, ker se ta napaka in njene posledice ne dajo popraviti. Stati na mestu — nasprotuje dialektičnim zakonom gibanja in kot tako lahko vedno prinese družbi škodo.«

V kolikor tedaj ugotovljamo pri našem delu nihanje med birokratskim načinom upravljanja javnih nalog in med tendencami, uvajati formalno demokracijo samo zato, da bi dokazovali pred domačimi kmečkimi in malomeščanskimi elementi in pred zunanjimi svetom, da smo demokrati, moramo vedeti, da ta nihanja nikakor niso dokaz neke naše principiellno nejasne politike, ampak da je to posledica nezadostnega političnega razumevanja v tistih organih in organizacijah na

našem terenu, ki so jim zaupane dnevne naloge v družbeni, oblastveni in državno-upravni dejavnosti.

Vsa naša politika zadnjega časa, predvsem od leta 1950 naprej, je bila izrazito usmerjena v to, da se birokratizem kot najnevarnejši pojav v naši družbeni in državni graditvi v kati zatire. Ni bil pojav birokratizma samo posledica neposrednega vpliva sovjetske prakse v našem življenju, ampak se je skoraj moral roditi zaradi načina upravljanja javnih zadev v prvem povojnem času. Ta prva povojna faza naše revolucije je zahtevala, da delavski razred s svojo Partijo na čelu neposredno izvede vse tiste osnovne revolucionarne naloge, ki so zagotovile potrebne osnove naši socialistični graditvi. Uničenje reakcije kot političnega faktorja, agrarna reforma, nacionalizacija, petletni plan kot baza za dvig Jugoslavije v industrijsko razvito državo, organizacija vojske, ureditev mednarodnih odnosov itd., — skratka, zagotovitev vseh materialnih in političnih osnov naše nadaljnje poti — vse to je bilo mogoče izvesti na način, da je Partija preko državnih izvršnih organov več ali manj neposredno in operativno vodila in izvrševala vse posle. Napačno bi bilo gledati na ta čas kot na dobo odklona od demokratskih pridobitev narodnoosvobodilne borbe, ampak jo moramo razumeti kot nujno potrebo, da se je zmaga vseh teh pridobitev zagotovila. Prav tako bi bilo napačno samo enostransko ocenjevati takratne napore in ne videti, da je naša Partija ohranila v vsem tem času svoj revolucionarni značaj in da je dosledno utrjevala demokracijo vseh institucij našega javnega življenja. Od začetka narodnoosvobodilne borbe pa do danes se kaže ta odločna volja v narodnoosvobodilnih odborih in v vseh kasnejših oblikah sodelovanja ljudi v upravljanju družbenih in državnih nalog kot so to zbori volivcev, sveti in komisije državljanov, gospodarske in socialno politične organizacije, društva itd. Toda ker je bila teža vseh nalog prve povojne dobe na osrednjih zveznih in republiških organih, ker se je predvsem vsa gospodarska uprava vodila po državnem aparatu, ker so se dejansko spajali partijski organi z organi izvršne oblasti, zato se ti demokratski organizmi niso mogli v zadostni meri uveljaviti, zato se vprašanje kontrole in odgovornosti državnega aparata ni moglo zadovoljivo urediti in zato je bila nevarnost birokratizma večja. Toda odločujoče dejstvo je to, da je naša Partija nevarnost spregledala in da je jasno pokazala na birokratizem kot na tisti pojav, ki bi mogel najtežje prizadeti revolucionarne pridobitve delavskega razreda in vse naše skupnosti. Stevilni ukrepi v zadnjem času so onemogočili, da bi birokratizem pri nas zavladal. Partijsko vodstvo je krenilo na odločno pot ločitve Partije od državne izvršne oblasti. Z udržitvijo materialnih pogojev in s številnimi ukrepi, ki so omogočile uveljavljanje načel socialistične demokracije v upravljanju javnih zadev, imamo danes tak položaj, da ne moremo več govoriti o birokratizmu kot o nevarnosti, ki bi nam mogla spremeniti pot našega razvoja. Revolucionarni karakter naše Partije, rastoča socialistična zavest delovnih množic, do kraja razgaljen birokratski sistem v ZSSR — to so tisti odločujoči činitelji, ki so nas zadržali trdno na poti socialistične revolucije in nam omogočajo smelo korakati naprej. Razumljivo je, da se bomo še srečevali s pojavi birokratizma, ki se bo hotel zadržati ali na novo vriniti v metode dela ne samo v državnih organih, ampak tudi v samoupravnih družbenih organizacijah. Kljub temu, da je njegova osnovna nevarnost mimo, ne bomo smeli takih pojavov podcenjevati, ampak se bomo morali v dnevni praksi s njimi odločno boriti in jih premagati.

V procesu poglobljanja demokracije pa imamo pri nas oprava tudi s tako miselnostjo in prakso, ki bi hoteli uvajati v urejanje družbenih odnosov neko formalno demokracijo. Ne mislimo tu na prizadevanje reakcionarnih elementov, ki skušajo s sklicevanjem na neke demokratske pravice uveljavljati svojo sovražno politiko, ampak na tisto mentaliteto v naših vrstih, ki se zadovoljuje z demokratskimi formami v organizaciji oblastvenih in družbenih organov, značaj in vsebino teh organov pa prepušča tujim vplivom. Izhodišče naše politike predstavlja dejstvo, da je le zmagovalac v revoluciji, t. j. delavski razred, moralno in politično upravičen in tudi dejansko sposoben izvršiti in doživeti socialistično graditev družbe. Vsaka formalna demokracija bi njegov boj in njegovo vlogo v tem boju slabila na račun razrednega sovražnika. Zato moramo pojmovati razvijanje socialistične demokracije kot proces, v katerem utrjujemo vlogo vodilnega druž-

benega razreda zato, da bo mogel razvijati vse nadaljnje potrebne pogoje za čim popolnejšo organizacijo socialistične družbe. Ne moremo uvajati v naše javno življenje neke demokracije buržoaznega tipa. Pri tem nas ne sme motiti dejstvo, da se poslužujemo v gotovih stvarih enakih ali podobnih oblik iz buržoaznega sveta, bodisi ker so te sprejemljive tudi v našem družbenem sistemu, bodisi da so te še izraz sedanje stopnje razvoja oz. posledica obstoječih družbenih odnosov. Toda razumljivo je, da tudi v takih prilikah ne opuščamo odločnega političnega boja za zmago socialističnih načel in da ne moremo dopuščati v imenu demokracije svobode političnemu in razrednemu sovražniku. (N. pr.: zbor proizvajalcev, ki prihaja kot neodločujoč činitelj v organe ljudske oblasti, je po svojem značaju in načinu volitev izrazit organ socialističnega sistema — tu po vsebini in obliki ni več sledu buržoazne demokracije. Toda nič manjša in nič drugačna ne sme biti naša politična akcija za splošno predstavniška telesa ljudske oblasti, čeprav se ta volijo tako kot v buržoaznih državah na osnovi splošne volilne pravice, ki omogoča sodelovanje v teh organih vsakemu, ki izpolnjuje predpisane pogoje, da je namreč pravilno kandidiran in da dobi večino glasov.) Če tedaj pri organizaciji ljudske oblasti in državne uprave govorimo o poglobljanju in nadaljnjem razvijanju ljudske demokracije, moramo uvajati tak sistem, ki zagotavlja udržitve socialističnih elementov v našem druž-

benem in državnem življenju in ne dopuščati takih oblik in metod dela, ki bi na račun razrednega sovražnika zavirale pot socialistične graditve.

Na čem temelji sistem, ki ga uvajamo v organizacijo ljudskih odborov?

Razvoj proizvodnih sil in splošni materialni pogoji so dozoreli do take stopnje, da ni več potrebno vodstvo gospodarske uprave po državnih izvršnih organih. Celo več: dosedanj način upravljanja v gospodarstvu bi nujno zavrl nadaljnji razvoj. Naš ekonomski sistem je doživel tedaj bistvene spremembe in je dozorel do take stopnje, da more državna uprava izpustiti iz rok vse operative funkcije pri vodstvu gospodarstva in da vse te funkcije prevzame proizvajalec sam. Država zadržuje zase le tiste kompetence, ki so v zvezi z osnovnim planskim gospodarstvom in občin nadzorom. Zakon, s katerim je prešlo upravljanje gospodarskih podjetij v roke proizvajalcem, se je tedaj uresničil. To dejstvo pa zahteva spremembe tudi na vseh ostalih področjih javnega udeleževanja, ker se z istočasnim materialnim razvojem toliko dviga socialistična zavest našega delovnega ljudstva, da je mogoče uresničevati idejo ljudske samouprave na znatno širšem področju kot je bilo to do sedaj mogoče. Na taki stopnji razvoja postaja vloga ljudskih odborov bistveno drugačna. Ne razglabljamo več o tem, koliko in katere kompetence naj zvezni in republiški organi prepustijo ljudskim odborom, ampak izhajamo iz stališča, da izvršujejo ljudski odbori

Po prijateljskem obisku

Odkrilo rečeno — ne more se ravno trditi, da bi bili avstrijsko-jugoslovanski odnosi vse povojni čas na tako dobri razvojni poti kakor prav danes. Bila so in še vedno so kakšna vprašanja, ki so se vrnila med obe državi in gradila prepreke na poti medsebojnega zblizovanja. Vendar te ovire so morale, pa tudi v bodoče bodo morale padati pred obojestransko težnjo, da bi prišlo med obema državama do tistih naravnih, prijateljskih vezí, kakršne so v današnjem nemirnem, napetosti polnem svetu zaželeno na sploh, med mejaši pa še posebej.

Posledica teh teženj in ustrežajočih prizadevanj je bilo stalno zboljševanje medsebojnih vezí, zboljševanje, ki je postopoma preraščalo v vse boljše sosedstvo. Da je temu res tako, govori že sam razvoj ekonomskih, kulturnih

danes zamen iščemo pri vzhodnih, Sovjetski zvezi podločnih državah, in ki se ga tudi naša zahodna soseda nam nasproti trmoglavo izogiba.

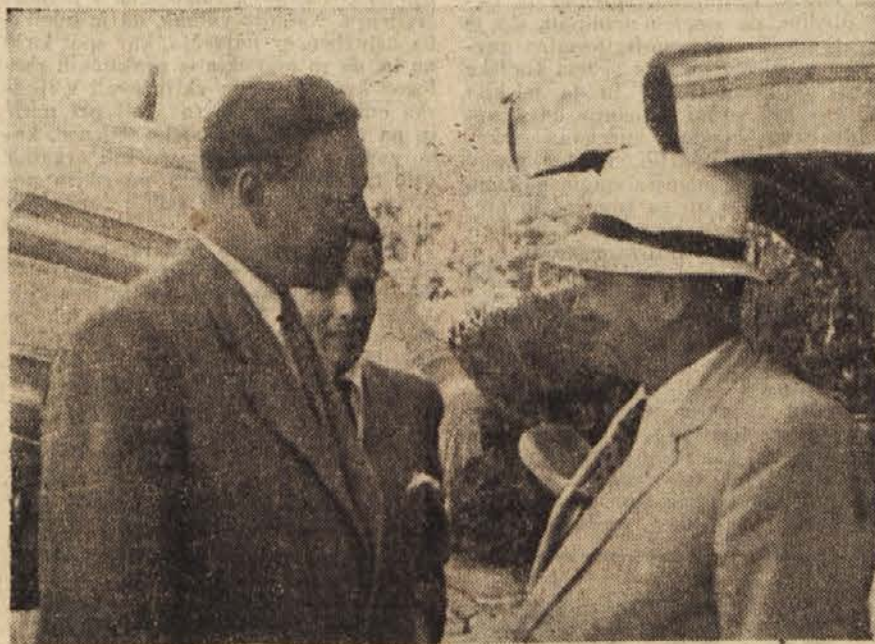
In če bi na tiskovni konferenci na Brionih ne bilo rečeno prav nič drugega, bi že samo to povedalo povsem zadosti. Vendar na tiskovni konferenci na Brionih so bile tem dodane še druge besede. Znaniti, da je bilo o samih avstrijsko-jugoslovanskih odnosih vseeno premalo povedanega, da so zastavljena vprašanja zapeljala na silo konferenco pregledoko v tržaške kode. Vprašanja so bila pač rezultat splošnega zanimanja za tako imenovani tržaški problem, bila pa so nič manj še posledica vsakovrstnih ugiibanj, pa tudi zlobnih podtikanj tistih, ki jim prijateljski obisk naši državi ni bil prav nič po

Kajti za prav nikogar ni nobena tajnost, da je v prvi vrsti Sovjetska zveza tista, ki se brani dati avstrijski republiki neodvisnost in svobodo. Morda neče druge republike zapustiti zaradi tega, ker želi obdržati svoje čete v Romuniji in Madžarski, kjer jih lahko ima, dokler ne bo podpisana pogodba z Avstrijo. Morda se boji neodvisne, zasedbenih sil svobodne Avstrije, ki bi se zajedala med njena satelita Češko-slovaško in Madžarsko. Morda se od tam noče umakniti, dokler ne bo dosegla zaželenega smotra v Nemčiji. Skratka iz teh ali onih razlogov, vseeno kakšnih, Sovjetska zveza Avstrije noče zapustiti. Kaj pa to avstrijskemu ljudstvu prinaša, pač dobro vemo iz lastnih izkušenj. In če je bilo ob obisku avstrijskega zunanjega ministra predvsem poudarjeno naše stališče, da bi prišlo čimprej do popolne neodvisnosti in suverenosti Avstrije ter do njene sprejema v Združene narode, potem je to odraz tega, kako razumemo izredno težak položaj, v katerem je še danes druga avstrijska republika.

Seveda ni to vse, v čemer se kažejo dobri odnosi med nami in našo sosedo. Tu so še gospodarske vezi. Jugoslovanski in avstrijsko gospodarstvo drug drugega izpopolnjujeta, razen tega pa njun geografski položaj daje obema državama možnost, da se medsebojni gospodarski stiki in trgovinska izmenjava še bolj razširijo. V tem duhu je bilo že dokaj storjenega, razgovori ob obisku avstrijskega zunanjega ministra pa so temu še prispevali. Drobni obmejni promet, dvolastniška posest in podobno, to so morda res več ali manj lokalna vprašanja, vendar za dobre sosedske odnose dovolj pomembna.

Toda še eno vprašanje je za nas vse važno, za medsebojne prijateljske odnose med najvažnejšimi. Kaj pa naš življenj znotraj avstrijskih meja? Avstrijski zunanji minister je na tiskovni konferenci opozoril na tisti odstavek uradnega poročila, v katerem je rečeno, »da bi bilo treba na zadovoljiv način rešiti vprašanja, ki so v zvezi s položajem jugoslovanskih manjšin v Avstriji, v duhu prijateljskega sodelovanja.«

Na zadovoljiv način, v duhu prijateljskega sodelovanja! To pomeni, da bo na Koroškem treba odstraniti vse tiste prepreke, ki jih tamošnji nasprotniki sožitja postavljajo na pot medsebojnega zblizovanja. To pomeni, da na Koroškem ne more biti prostora za ustvarjanje nekih novih vindišarskih etničnih skupin, da tamkaj ne sme biti mesta za hujškanje proti tistim pravim, ki jih slovenskim otrokom dajejo dvojezične šole. Interpelacije v deželni skupščini v prilog nekakšnega vindišarskega plemena ali podobne interpelacije proti dvojezičnim šolam so docela navzkriž s črko in duhom skupno objavljenega poročila, še bolj pa so navzkriž z besedami, ki jih je dr. Karl Gruber izrekel na Avali, namreč, da bi manjšine ne smele biti več element razprtij med narodi, ampak narobe, most še boljšega razumevanja. B.

Maršal Tito in dr. Karel Gruber

in športnih odnosov v zadnjih letih. Te dobre sosedske vezi pa je potrdil te dni tudi obisk avstrijskega zunanjega ministra v naši državi. Nič manj pa jih ne potrjuje še uradno poročilo o razgovorih ob tem obisku, o razgovorih, za katere je dr. Karel Gruber uvodoma na tiskovni konferenci na Brionih še posebej poudaril: »Razpravljali smo o zrelih vprašanjih, ki nas skupno zanimajo. Med razgovori, ki so potekali v zelo prijateljskem ozračju, je bil dosežen dober napredek.«

Pravzaprav — saj je s temi besedami povedano več ali manj vse. Razgovori v prijateljskem vzdušju, to je pač bistveno, kar lahko dovede do napredka v meddržavnih odnosih. Razgovori v prijateljskem vzdušju to je tisti skupni jezik, s katerim se lahko premaga vsakršni morebitni nesporazum, to je tisti temeljni element korektnih odnosov, ki ga jugoslovanski narodi dan-

volji. Odgovori nanje pa so vzeli tako potikanjem kakor tudi ugibanjem vsako osnovo, zraven pa tudi pokazali, da ima Avstrija v Trstu svoje gospodarske interese in da želi prijateljske rešitve tega vprašanja med nami in našo zahodno sosedo. Kar se pa tiče neposrednih avstrijsko-jugoslovanskih odnosov, je tiskovna konferenca na Brionih potrdila, da se le ti v resnici plodno in zdravo razvijajo. Posebno se to vidi še tedaj, če se k odgovorom, podanim na njej, prišteje še skupno uradno poročilo.

Naša država, izpostavljena surove-mu političnemu, gospodarskemu in vojaškemu pritisku državam pod nadzorom Sovjetske zveze, pač v celoti razume položaj avstrijske republike, raz-trgane na štiri okupacijska področja, zasedene že sedem let, odvisne od dobre ali slabe volje držav okupator, še posebej pa sovjetske zasedbene oblasti.

1. VSEBINE:

M. S.: Konferenca komunistov v Litostroju

an—: O čem razpravljajo občinski odbori na Tolminskem

V. N.: To ni prepričevalna metoda

Jože Mekinda-Franci: Borba II. grupe odredov na Jančah (nadaljevanje in konec)

M. B.: Pripravljamo se na praznik vstaje

—šk—: Devizne borze

Ivan Alt: Ali je »Hmezd« sposoben organizirati pridelovanje hmelja

M. F.: Ključ komisijam je šla Raka rakovo pot, dokler...

Dr. Stane Mikuz: Kam gre naš umetniški naraščaj

Ivan Srebnik: Beseda ljudskega knjižničarja

S. V.: Tedenski zunanjepolitični pregled

B. P.: Iz razgovorov z indijskimi socialisti

—an—: Tajni dokumenti o odnosih Vatikana in ustaške NDH

kot samoupravni organi vse oblastvene in upravne posle na svojem področju sami, razen tistih, ki jih morajo zaradi skupnih koristi zvezne države, oz. republike zadržati v svoji pristojnosti višji organi. Torej, predpostavka je, da spada vse v samostojno odločanje in izvajanje okraja oz. mesta ali občine, in le z ustavo in z zakoni se opredeljuje funkcija vrhovnih državnih organov. Predstavniška telesa delovnega ljudstva zvezne države in njenih republik odločajo o splošnih načelih našega razvoja na vseh področjih družbene dejavnosti samo v obliki zakonov in zadržujejo sebi kot čuvarji interesov skupnosti pravico nadzora, da nižji organi ljudske oblasti in uprave te zakone pravilno izvajajo. Teža vseh oblastvenih poslov prehaja tedaj na ljudski odbor v občini, okraju in mestu.

Nov sistem, ki ga uvajamo v organizacijo ljudske oblasti, zahteva obsežno decentralizacijo, in na to pot smo od-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Novi sistem organizacije ljudskih odborov zahteva več političnega dela

(Nadaljevanje s 1. strani)

ločno stopiti. Tu gre za prenašanje poslov od višjega organa nižjemu, gre pa istočasno še za pomembnejšo decentralizacijo, t. j. za prenašanje poslov od državnega organa na samoupravne družbene organizacije. In prav zato, ker bo moral biti ljudski odbor sposoben vsi to obojno funkcijo, t. j. funkcijo dobro organiziranega organa državne oblasti, in naloge takega faktorja, ki bo pospeševal proces socialistične samouprave delovnih množic, postaja njegov pomen v državnem in družbenem življenju tako važen. Razumljivo je, da smo pri odmiranju države, toda napačno bi bilo ta proces pojmovati tako, da državna oblast pojema v vseh svojih funkcijah na vseh področjih enako. Marksistična teorija nas uči in praksa našega razvoja nam potrjuje, da je možen proces odmiranja države le na ta način, da prepušča država določene funkcije v celoti ali deloma, ko dozore pogoji za to, neposredni družbeni samoupravi, da pa zadržuje čvrsto in neokrnjeno v svojih rokah vse tiste posle, ki so ji za zagotovitev notranjega razvoja in zaradi mednarodnih odnosov potrebni. Upravljanje gospodarstva, številni posli s področja zdravstva, socialne politike, prosvete itd. so že v celoti oz. deloma prešli v roke delavskih svetov oz. samoupravnih družbenih organizacij, dočim je razumljivo, da so pa zopet posli, n. pr. s področja državne obrambe, zunanje politike, notranje politike, prav tako pa tudi nekateri posli z drugih področij, ostali v kompetenci državnih organov. V kolikor so tedaj ljudskemu odboru dane naloge ljudske oblasti in državne uprave — in te morajo biti jasno opredeljene — jih mora ta v celoti, točno in organizirano izvrševati. Ni dokaz borbe proti birokratizmu to, da državni organ »velikodušno« razlaga zakone, da omalovažuje določene organizacijske oblike in da ne upošteva predpisane upravnega postopka, ko odloča o postopku, ampak je, narobe, taka miselnost in praksa pot v anarhijo in brezpravje. Brezpogojno izvajanje zakonov in točno vztrajanje na predpisanih oblikah upravnega poslovanja zagotavlja državljanom čuvanje in uveljavljanje njihovih pravic in onemogoča samovoljo upravnega organa. Ko dobiva ljudski odbor v okraju, mestu in občini tako odločen pomen v organizaciji ljudske oblasti in državne uprave, se moramo zavedati, da tak njegov značaj nosi v sebi tudi nevarnost, da se bodo skušale tu ugnezdit tiste centralistične tendence, ki so oz. ki bodo v kratkem popolnoma pregnane iz višjih organov. Če bi okrajni oz. mestni ljudski odbor razumel in tehtal svojo veljavo po tem, koliko poslov bo osredotočil v svojih rokah, in to na škodo občine, še bolj pa na škodo samoupravnih ljudskih organizacij, potem bo svojo nalogo seveda slabo opravil. Njegova vloga v sedanjih razvojni dobi je v tem, da ustvarja pogoje za čim hitrejši in čim popolnejši uveljavljanje načel socialistične demokracije na vseh področjih družbenega življenja, in to se konkretno pravi, da svobodne organizacije delovnega ljudstva prevzemajo v svojo upravo določene posle državnega organa kjer koli je to mogoče. Za tako razumevanje funkcije ljudskega odbora v vsakodnevni praksi bo treba vztrajnega političnega dela med našim aktivom in množicami.

V čem se spreminja organizacija in način dela ljudskih odborov?

Okrajni in mestni ljudski odbor nista več samo predstavniška organa ljudstva v okrajih in mestih, ki jih na splošnih volitvah izberejo državljani-volivci, ampak prihaja v ljudski odbor tudi zbor proizvajalcev kot najvišji predstavniški organ proizvajalcev v okraju in mestu. Struktura ljudskega odbora se tedaj bistveno menja. Tisti, ki s svojim delom ustvarja za skupnost, odloča o razdelitvi viška dela. In ker je najmočnejše sredstvo okrajne in mestne samouprave in njene ekonomske samostojnosti lasten družbeni plan, zato postaja zbor proizvajalcev še celo pomemben v svoji vlogi predstavnika ljudske oblasti v okrajih in mestih. S splošnimi predpisi bodo v naprej določene dolžnosti okraja do republike in zvezne države, sicer pa ostajajo okraj in mesta v svoji gospodarski politiki samostojni in sami odločajo o notranji razdelitvi viška dela. Prav tako bo omogočeno občinam, da bodo same razpolagale z dohodki, ki jih ustvarjajo, kakor tudi z dohodki, katere bodo dolžna plačevati v njihovo blagajno gospodarska podjetja na njihovem območju in pa vsi tisti, ki so zavezani k plačilu dohodnine. Z občinskimi proračuni, ki bodo vsklajeni z okrajnim družbenim planom in proračunom, bo občinam zagotovljena možnost široke samoupravne iniciative.

Nov sistem odpravlja izvršne odbore kot dosedanje v veliki meri popolnoma samostojne izvršne organe ljudskih odborov. Ljudski odbor kot celota pritegne nase tudi izvršno oblast. V ljudskem odboru so organizirani sveti za posamezna področja javne uprave z nalogo političnega vodstva določene upravne panoge, s funkcijo iniciatorja za uspešnejše delo ljudskega odbora in z nalogo izvrševalca splošnega nadzora. Značilno za te svete je, da so kolektivni organi državne uprave, v katere se vključujejo odborniki ljudskega odbora in posamezni državljani izven odbora. Čeprav izvršujejo tedaj ti sveti funkcijo državne uprave, vendar še dobivajo karakter družbenega organa. Nadaljnja značilnost, ki pomeni odločen udarec birokratizmu, je to, da je aparat ljudskega odbora oddvojen od predstavniških organov, da ne more biti uslužbenec istočasno odbornik in da je odgovornost upravnomo-administrativnih organov v ljudskem odboru s tem jasno

opredeljena. Z istočasnimi ukrepi v naših političnih organizacijah, da se namreč vodilne politične funkcije ne morejo združevati z izvršnimi funkcijami v državnem aparatu, bo ta sistem še v večji meri utrjeno. V okrajih, mestih in občinah postaja situacija jasna: funkcija Partije in političnih organizacij postaja izrazito politična, ni več pomešana z nešteti operativnimi nalogami državne uprave; predstavniški organ v ljudskih odborih ne more biti istočasno administrativni izvrševalec lastnih sklepov; državni aparat postaja strokovni pomočnik in izvrševalec nalog z neposredno odgovornostjo.

Zaradi značaja, ki ga dobiva ljudski odbor kot splošni predstavniški organ prebivalcev na svojem območju in kot predstavniški organ proizvajalcev se bo morala v marsičem spremeniti metoda dela. Ker ni več organov, kakor je bil to do sedaj izvršni odbor, kateremu je bila prepuščena praktično najširša funkcija oblasti, bo moral odslej ljudski odbor izvrševati oblast sam neposredno in trajno. Ljudski odbor zaseda vsdo dobo, dokler mu traja mandat in izvršuje svojo funkcijo na posameznih sejah. Zato bodo morale biti seje ljudskega odbora pogostejše od dosedanjih; sestav ljudskega odbora bo moral biti tak, da bo sposoben izvrševati odgovorne naloge, sistem dela bo moral zagotoviti premisljene sklepe in trezne odločitve. Bodoči ljudski odbori bodo številčno manjši od dosedanjih, toda aktivnost in sposobnost njihovih članov bo morala biti večja. Poslovanje svetov in odbornikov komisij postaja v novem sistemu velikega pomena. Od dela teh organov ljudskega odbora, predvsem pa od svetov bo odvisna aktivnost in pomembnost okrajnega oz. mestnega zbora in zbora proizvajalcev. Kljub temu, da postavljamo kot princip čim neposrednejše izvrševanje vseh oblastvenih nalog po ljudskem odboru kot celoti, si uspešnega praktičnega dela ne moremo predstavljati brez takih organov, ki jim ljudski odbor kot sestavnim delom predstavniškega telesa zaupa dnevno vodstvo in nadzorstvo nad izvrševanjem upravnih nalog, ki jim nalaga pripravo odlokov in sklepov in ki jim poveri lahko v posameznih primerih tudi funkcijo izvršilnega organa. Ne da bi se spuščali tu v podrobno analizo teh in drugih organizacijskih vprašanj novega sistema — to je že bil predmet razprav v zvezni skupščini in bo sedaj v naši republiški skupščini prav tako — moramo uresničiti v naši praksi vodilno misel, ki jo prinašajo novi zakoni o ljudskih odborih, in sicer: odločiti o stvareh smejo le predstavniški organi ljudske oblasti kot kolektivna telesa in njim pripada dolžnost in pravica nadzorovati, kako izvršuje administrativni organ državne uprave odloke, odredbe in navodila. S takim sistemom bo zagotovljena demokratičnost poslovanja ljudskih odborov, odpravljena bo samolastnost funkcionarja-poeidca in odstranjena bo nevarnost birokratizma iz državne uprave.

Tov. Marijan Breclj je nato govoril o bodoči reorganizaciji zveznih in republiških organov in nadaljeval:

Po izvršitvi nove upravnomo-teritorialne razdelitve Slovenije postaja važno vprašanje, kako se bodo novi okraj in občine znašle v novem položaju. Namesto prejšnjih 1143 krajevnih ljudskih odborov imamo sedaj 369 občin s povprečno 3203 prebivalcev (od tega je 44 mestnih občin in 2 občini v mestu Ljubljani). 19 okrajev s povprečno 62.634 prebivalcev in 3 iz okraja izdvojena mesta, Ljubljana, Maribor in Celje. Mislim, da smemo ugotoviti, da je bila ta nova upravnomo-teritorialna razdelitev z ozirom na nov sistem ljudske oblasti nujno potrebna in da je bila tudi v veliki večini primerov od strani prebivalstva ugodno sprejeta. Nekaj vprašanj je še odprtih, vendar gre v večini teh le za manjše spremembe na meji dveh občin ali za smotnejšo ureditev katastra. Za dve občini na Primorskem, ki želita biti samostojni, t. j. za Miren in za Kal pod Kanalom, bo morala skupščina z ozirom na svoj prejšnji sklep odločiti na sedanjem zasedanju. Morda bo potrebno še točnejše opredeliti vprašanje upravne razdelitve v mestih Ljubljani in Mariboru, ker se tu vendarle pojavi vprašanje, kako uspešnejše organizirati mestno upravo in kako v večji meri zagotoviti iniciativno ljudi pri vodstvu mestne uprave. V celoti vzeto nam pa upravnomo-teritorialna razdelitev vsekakor nudi

boljšo podlago za uvedbo novega sistema v organizaciji in poslovanju ljudskih odborov.

Pregled izvršenih volitev okrajnih, mestnih in občinskih ljudskih odborov nam pokaže, da so se v tehničnem in organizacijskem pogledu vsi predvideni posli izvršili v redu. Udeležba na prvih zasedanjih okrajnih ljudskih odborov je bila povprečno le 80 %, kar je dokaz, da ni bilo zadostnega interesa vseh okrajnih odbornikov za važne spremembe, ki so se izvršile. Dejstvo, da ni poročilo o reorganizaciji sledila nobena pomembnejša diskusija, kaže na to, da naš politični aktiv ni v zadostni meri seznanil niti samih ljudskih odbornikov o vprašanjih reorganizacije ljudskih odborov, še manj pa je politično delo poseglo v širšo javnost. Udeležba na volilnih zborih krajevnih ljudskih odbornikov, ki so volili nove občinske ljudske odbore, je bila povprečno 81 %. Tu smo imeli v nekaterih okrajih udeležbo celo do 100 %, ponekod pa spet pod 70 %, kar je precej točno pokazalo na politično aktivnost ozir. neaktivnost posameznih krajev. Le redek je bil primer, da so od prve seje izostali nekateri odborniki iz protesta, ker jim ni bila odobrena njihova zahteva po samostojni občini. Se manj kakor v okrajnih in mestnih ljudskih odborih je bila politično obrazložena nova situacija v občinah samih. Večina odbornikov je smatrala le spremembe kot zgolj organizacijska vprašanja in pokazali so premajhen interes za to, da se čimprej uredi novo poslovanje občine in da se čim hitreje lotijo nujnih političnih nalog. Poleg pomanjkljivega političnega dela je v občinah še ta poseben položaj, da je vsem odbornikom že v lanskem decembru potekel mandat. Zato se zavedajo, da je njihova funkcija le začasna in pričakujejo še od volitev v jeseni tiste potrebne stabilizacije v občinskih odborih, ki bo garantirala sistematično in solidno delo. Zaradi negotovosti, ali bodo posamezni odborniki še v bodoče ostali v odboru ali ne, se branijo dela in ga odlagajo v glavnem na tajnike.

V okrajnih in mestnih ljudskih odborih imamo sedaj 2608 odbornikov, med katerimi je 64 takih, ki so bili na osnovi zakona o reorganizaciji ljudskih odborov na novo pritegnjeni v odbore. Z ozirom na stanje po volitvah v decembru 1950 jih je tedaj 94 manj. Povprečno je v vsakem odboru 118 odbornikov, od teh je 94,7 % moških in le 5,3 % žena. Po socialnem sestavu je 21,3 % delavcev, 37,1 % kmetov, 33,6 % uslužbencev, 3,2 % obrtnikov in 4,8 % drugih poklicev. V krajevnih ljudskih odborih smo imeli po volitvah v decembru 1949 20.139 odbornikov, sedaj pa jih imamo skupno 7919, to se pravi 12.220 manj, kar je vsekakor znatna razlika od prejšnjega stanja. V občinskih odborih imamo 93,9 % moških in 6,1 % žena; po socialnem sestavu pa 25,4 % delavcev, 54,9 % kmetov, 12,1 % uslužbencev, 4,2 % obrtnikov in 3,4 % ostalih poklicev. Čeprav so to začasni odbori v občinah, okrajih in mestih, moramo vendar kritično ugotoviti, da sam sestav ne ustreza tistim smotrom in tistim nalogam, ki jih mora imeti predstavniški organ ljudske oblasti. Vsekakor je delavski razred tu prešibko zastopan, posebno če upoštevamo dejstvo, da je Slovenija relativno visoko razvita industrijska republika, da pa to v naših organih oblasti vse pre malo prihaja do izraza. Preseneča majhen procent žena, ki je izrazito padel od prejšnjega stanja. To se pravi, da so bile ponekod ženske namenoma izločene iz teh funkcij, kar dokazuje nepolitično gledanje na vlogo žena v javnem življenju. Nadalje vidimo, da je udeležba uslužbencev največja, kar spet kaže na to, da so marsikje iz praktičnih razlogov kandidirali in vključevali v ljudske odbore ljudi, ki so bolj pri roki in pa na neke birokratske tendence, kako zagotoviti v predstavniških organih uslužbenemu elementu močnejše položaje zaradi nekakih večjih formalnih sposobnosti.

Še značilnejši so podatki o sestavu svetov. Vsekrajni ozir. mestni ljudski odbor ima po pet svetov in je v njih sedaj skupno 923 članov. Od teh je 28,7 % voljenih odbornikov in 71,3 % drugih državljanov. Moških je 87,7 %, žena 12,3 %. Po socialnem sestavu je v svetih delavcev le 19,3 %, kmetov 6,7 %, obrtnikov 2,1 %, uslužbencev pa kar 62,7 %, na ostale poklice pa jih odpade 9,2 %. Tu pa ne gre več za neko pododgovno stanje iz prejšnjega časa, ampak so bili ti sveti na novo izvoljeni,

ker jih šele sedaj uvajajo novi predpisi. Morda se v teh podatkih kaže najizrazitejša tendenca, kako si olajšati položaj s tem, da člane svetov izberemo iz uslužbenih vrst, ki so pri roki, pri tem pa pozabiti na bistveno funkcijo, ki jo morajo imeti ti sveti v utrjevanju načel socialistične demokracije v državnem in družbenem življenju. Pravilna sestava svetov jim bo edina mogla dati karakter resničnega ljudskodemokratskega organa in zagotoviti njihov vodstveni vpliv v upravnem odločanju. Razumljivo je, da bodo morali postati naši sveti v resnici delovni kolektivni organi ljudskega odbora in zato bo nujno, da bo mogel vsak njihov član opravljati ta posel. Dolžnost naših političnih organizacij in ljudskega odbora je, izbrati take predstavnike v svete, da bodo predvsem v političnem pogledu garancija pravilnega izvrševanja nalog ljudskega odbora in da bo tem ljudem omogočil delo s tem, da jim ne poslabša njihovega materialnega položaja.

Dejstvo, da izvršilnih odborov ni več, je že samo po sebi bistveno spremenilo situacijo. Toda opažajo se tendence, da se praksa izvršilnega odbora ozir. poverjenikov skuša nadaljevati v načelnikih posameznih oddelkov. Nadalje se opaža, da sveti ne računajo povsod s tem, da bodo morali poslovati kot kolektivni organi in da samo kot taki smejo izvrševati funkcijo upravnomo političnega organa ljudskega odbora in prinašati zaključke in rešitve. Dogaja se, da si predstavniki ozir. posamezni člani teh svetov prisvajajo funkcijo oblastnega organa. Drugod se spet vidi to, da hočejo sveti svojim odborom prepuščati odločanje v tisti panogi javne uprave, za katero so odbori postavljeni. S takimi ali drugačnimi tendencami, če bi pustili, da se uveljavijo, bi hočeš nočeš krenili sveti na napačno pot, njihova značaj kolektivnega upravnomo političnega organa bi se izgubil in imeli bi spet tak položaj, da bi posamezni člani ali odbor, predvsem pa načelniki oddelkov prevzemali vodstvene posle. Zato bo treba prav v tem vprašanju posebne pozornosti. Tu bo naloga našega političnega aktiva in ljudskega odbora kot celote, da bodo od vsega začetka vztrajali na brezpogojnem uveljavljanju tistih principov, ki jih v metodi dela ljudskih odborov uvaja novi sistem. To se pravi: ljudskemu odboru kot celoti pripada zakonodajna in izvršna oblast. On odloča in je le izjemoma upravičen prepuščati izdajanje izvršilnih predpisov posameznemu svetu. Naloga sveta kot upravnomo političnega organa ljudskega odbora je obče vodstvo državne uprave na dotičnem področju, za katerega je postavljen, njegova naloga je, študirati in pripravljati predloge ljudskemu odboru in voditi obči nadzor nad tem, kako se odloki, sklepi, odredbe in drugi predpisi v praksi izvajajo. Odbori v teh svetih niso samostojni organi in nimajo pravice odločanja. Oni za svoje področje obravnavajo posamezna vprašanja in pripravljajo rešitve, o katerih odloča svet. Vloga načelnika kot administrativnega organa v ljudskem odboru pa je, da izvršuje odločitve skupščine in svetov, ne pa da sam izdaja kakršne koli predpise. Kot administrativni organ je tedaj pooblaščen, da pod vodstvom in pod nadzorstvom sveta izdaja konkretne odločbe, proti katerim ima prizadeti državljani odnosno organizacija redno pritožbeno pot. Če smo postavili princip oddvojitve funkcije predstavniških organov od poslov državne administracije, potem moramo točno paziti na izvajanje teh načel tudi v praksi, ker le na ta način je možno regulirati vprašanje odgovornosti in le to je pot, ki nam preprečuje pojave birokratizma.

Zaradi sedanjega prevelikega številčnega sestava okrajnih ljudskih odborov in tudi zaradi njihovega ne povsem ustreznega sestava ne bo v celoti mogoče uveljaviti te začasne ljudske odbore kot take predstavniške organe, kakršni v smislu novega sistema morajo biti. V toliko teže, ker nam danes manjka novi faktor v ljudskih odborih, to je zbor proizvajalcev, ki bo bistveno menjal strukturo predstavniškega organa ljudske oblasti v okraju ozir. mestu. Z volitvami v jeseni bodo ta vprašanja urejena. Mi moramo sicer brez ozira na to stanje v čim večji meri uveljaviti te skupščine, ker je prav, da čim širši krog ljudi spozna smisel in potrebo nove vloge ljudskega odbora v okrajih, mestih in občinah. Zaradi same prakse bo vsekakor ta doba do novih volitev koristna, ker nam bo omogočila v jeseni na osnovi izkušnje, ki jih bomo dobili, čim trdnje in solidnejše uveljaviti delo novih ljudskih odborov. Če naše skupščine ljudskih odborov v neki meri ovira njihov začasni sestav v celoti realizirati nove principe, posebno kar zadeva čim pogostejša zasedanja, pa to nikakor ne velja za svete. Tu pa imamo možnost v celoti uveljaviti nov sistem in je nujno potrebno, da novo metodo dela utrdimo prav v naših svetih, ker se v njih kaže karakteristična sprememba od prejšnjega stanja. Tu se morajo uveljaviti načela socialistične demokracije v upravljanju javnih poslov in je zato prav poslovanje svetov preizkusni kamen, ali bomo uspešno prešli na nov sistem.

Ki v vseh teh vprašanjih iznašamo kritične pripombe na osnovi analize sedanjega stanja, bi bilo seveda napačno zamolčati dejstvo, da imamo že sedaj mnogo razveseljivih pojavov, ko so v okrajih in mestih, pa tudi v občinah razumeli smisel izvršenih sprememb, se z veliko vnetostjo lotili dela in ponekod že v tem kratkem času uveljavili prav te upravnomo politične svete kot vodstvene organe v okrajih, mestih in tudi občinah. To je brez dvoma dokaz, da je ozir. bo tako obliko vodstva javne

uprave ljudstvo najbolj razumelo in največ neposredno prispevalo k utrjevanju demokracizma. Kakor so takoj ob svojem nastanku pokazali delavski sveti, da smo na pravi poti, isto nam že danes potrjujejo upravno-politični sveti v ljudskih odborih. Zato ni nobene bojzani povsod doseči enake rezultate, seveda pod pogojem, da bo naš politični aktiv in da bo vodstvo naših ljudskih odborov to potrebo spoznalo in se v delo zagrizlo.

Občine niso samo po svojem imenu, ampak zaradi svoje teritorialne razsežnosti in zaradi znatno večjega obsega pristojnosti, ki ga imajo kot samoupravni organi in kot organi enotne državne oblasti v nižjih enotah, posejem nekaj drugega kakor bivši krajevni ljudski odbori. Zato se bo moral v občinskih ljudskih odborih v marsičem menjati sistem dela, če jim bomo hoteli zagotoviti vlogo, ki jo morajo imeti v novi organizaciji ljudske oblasti in državne uprave. Ker smo šele v začetku priprav za funkcioniranje občin, bi bilo zaenkrat preuranjeno presojati situacijo bodisi v negativnem ali v pozitivnem smislu. Vsekakor pa kažejo že prvi znaki, da bodo morali okrajni ljudski odbori, predvsem pa politične organizacije v občinah sami od vsega začetka posvetiti posebno pozornost vprašanjem, kako zagotoviti občini resnični smisel njenega obstoja in kako čimprej uresničiti tisto njeno funkcijo, ki jo mora kot najnižji samoupravni organ imeti. Občinski ljudski odbori bodo morali poslovati kot kolektivno telo in o vsem skupno odločati. Ze danes so ponekod tendence, da naj se delo v vodstvu občinskih poslov osredotoči pri tajniku samega in kvečjemu še pri predsedniku občine, ostali odborniki pa da imajo kvečjemu dolžnost od časa do časa prihajati na seje. Kakor smo opozorili na nevarnost birokratskih tendenc v okrajnih ljudskih odborih, velja še v večji meri to za občinske ljudske odbore. Tudi tu moramo točno oddeliti naloge občinskega ljudskega odbora kot predstavniškega organa prebivalcev v občini, od občinskega administrativnega aparata, katerega vodi tajnik kot nastavljeni uslužbenec. Ko smo v naših partijskih organizacijah sprejeli konsekvenco stališče, da ne more biti služba tajnika občine združena s sekretarjem občinske partijske organizacije, tako moramo na drugi strani zagotoviti vodstvo občinskih poslov odboru samemu in ne smejo dopustiti, da bi se ta princip pri občini nehal. Razumljivo je, da bo treba marsikje v okviru občinskih ljudskih odborov organizirati svete s funkcijo, kakršno imajo v okrajnih in mestnih ljudskih odborih. Posebno velja to za večje občine in še celo za mestne občine, kjer razsežnost teritorija in obseg poslov kratko malo zahtevata tako organizacijsko ureditev. Toda tudi v tem vprašanju se moramo zavedati nevarnosti, da bi občinski ljudski odbor prepuščal odločanje posameznim svetom in da bi tako kot kolektivni predstavniški organ v občini izgubil svojo vodstveno in izvršilno funkcijo. Odnosi med ljudskim odborom, njegovim svetom in aparatom morajo biti v občini še v toliko jasnejši, v kolikor bo treba tu dosledno izvajati načelo, da mora vse odločitve, to je odloke in izvršilne predpise izdajati občinski ljudski odbor sam. Ker bo področje samoupravnih pristojnosti občine mnogo širše kot doslej, bo nujna potreba, da se bo uveljavil ljudski odbor kot celota, ker le na ta način bodo prišli do izraza predlogi in pobude prebivalstva njihovega območja. Prav tako ne bomo smeli zanemarjati zbora volivcev in vaskih odborov, ker imata obe ti dve instituciji namen neposrednega stika volivcev s svojim ljudskim odborom. O pomenu zbora volivcev nam ni treba govoriti, ker je to že od vsega začetka tista oblika udeležbe ljudi v ljudski oblasti, ki se je pri nas v celoti utrila. Kritično moramo povedati le to, da se v zadnjem času ti zbori volivcev prerediti vršijo in da bo morala Osvobodilna fronta v občinah skrbeti, da se bodo zbori volivcev vršili v vseh volilnih enotah in predvsem takrat, ko gre za važnejše odločitve v občini. Vaški odbori bodo omogočili občinskemu odboru lažje izvrševati posle v oddaljenih krajih, prav tako pa bodo v pomoč prebivalstvu posameznih vasi za ureditve stike z občinsko upravo. Obenem pa bodo mogle vasi po teh vaških odborih samostojno opravljati tiste naloge, ki zadevajo samo nje. Zato ne smemo zavirati utrjevanja vaških odborov, ne smemo pa dopustiti tega, da bi vaški odbori slabili enotnost občinske politike in da bi se preko njih uveljavile ozke lokalne tendence, ki ne bi bile v korist celoti. Kakor v izvajanju celotnega našega sistema, moramo tudi konkretno v občini razumeti potrebo razvoja čimvečje ljudske samouprave, zato se je treba boriti proti vsakemu šablonškemu in togemu reševanju nalog s področja občinske uprave, ampak stremeti za tem, da se bodo gospodarske in druge družbene organizacije usposobile za svojo samoupravo. Razvoj občin bo odvisen od razvoja gospodarskih podjetij, zadrug, šolskih, zdravstvenih in socialnih ustanov na njihovem območju, zato bo morala biti funkcija občinskega ljudskega odbora pospeševanje takega razvoja, ne pa stremenje k neki centralistični oblasti, ki bi v življenje občine vnašala toge administrativne oblike.

Posebno vprašanje v zvezi z uvajanjem novega sistema v organizaciji ljudske oblasti in uprave je pravilna kadrovska politika. V zadnjem času je bilo na mnogih konferencah in tudi javno v našem tisku že veliko govora o teh stvareh. Treba je poudariti, da je še vse premalo v zavesti našega aktiva

Nadaljevanje na 3. strani

Slovenska delgacija pri tovarišu Titu

Konferenca komunistov v »Litostroju«

V soboto so imeli komunisti »Litostroja« partijsko konferenco. Po uvodnih poročilih o delu partijske organizacije se je začel razgovor, v katerem so komunisti nakazali vse probleme in tudi napake, ki so ovirale uspešnejše delo v velikem kolektivu. Komunisti so brez presojali situacijo v tovarni in enotno mnenje je, da »Litostroju« še ni imel tako koristnega sestanka. Zaključki, ki jih je moglo izveči iz celotne razprave (mislimo tudi na že objavljene članke), pa bodo deloma koristili vsem kolektivom pri uveljavljanju delavskega upravljanja s podjetji.

Takoj v uvodu bi navedel odlomek iz članka tovariša Kidriča, objavljenega te dni v naših dnevnikih:

»Naši proizvodni odnosi, ki so se rodili in se čedalje bolj razvijajo z jugoslovanske socialistične revolucije, niso značilni samo po tem, da so nastali z ekspropriacijo kapitalističnega razreda. Odklikujejo se tudi s tem, da so neposredni proizvajalci na temelju dosežene boja, ki ga bide naša Partija proti pojavom in potencialnim možnostim izmaliciranja socialistične revolucije, dejansko dobili v roke proizvodna sredstva.«

Menda ne bo nepravilno če trdim, da je Partija v »Litostroju« tokrat dokazala, da je sposobna biti boj za pravilno usmerjanje upravljanja po delavcih in da bo sposobna odkrivati vse pojave in potencialne možnosti, ki bi lahko to izmalicirale tudi v bodoče, kajti le-te še vedno obstajajo v naših podjetjih. Ne gre v »Litostroju« za kompetence delavskega sveta, upravnega odbora in končno tudi direktorja. Te stvari so, vsaj tako bi sklepali iz diskusije, komunistom jasne, ker te kompetence in naloge (čeprav ne v potanosti) določa jasno že sam zakon o upravljanju. Gre pa za politično stran tega dogajanja. Tu so bile v »Litostroju« storjene napake, ki bi lahko ovirale, ali za čas celo zavrele razvoj delavskega upravljanja. Tarifni pravilnik na primer je bil lahko še tako pravilno sestavljen, pa ni dosegel svojega namena, če pri tem niso sodelovali delavci. Delavski svet ima lahko še tako dobre sestanke in »pravilno razdeljene kompetence« — namen ni bil dosežen, ker delavci, ki so vodili ta delavski svet, niso vedeli, kaj ta delavski svet praznopravno počne. Tako je bilo tudi v »Litostroju« in zato je kritična pripomba komunistov, da so delali brez politične perspektive, na mestu.

Odvajanje produkcije od produkcijskih odnosov, od politike upravljanja je prineslo v »Litostroju« prav tiste potencialne možnosti birokracije, ki je že začela kaliti pravilne odnose med organi upravljanja in delavci. Diskutant-delavec je pravilno ocenil to birokracijo rekot, da ni to nevarnost za vse in da tu ni moglo ločiti delavca od nameščenca. Vsak organ upravljanja bi lahko, če bi bila Partija nebudna, sedel delavcem na tilnik in potemtatem ni bistveno, kakšen je sestav delavskega sveta (čeprav je važno). Nam ne gre samo za produkcijo. Če bi bilo tako, bi

lahko naglo zabredli v državni ali pa privatni kapitalizem. Važna je tudi politika upravljanja, ki naj uresničuje socialistične odnose v podjetjih (po tovarisu Kavčiču). V tem pogledu pa je Partija v »Litostroju« naredila premalo, kajti za uresničevanje teh odnosov je potrebna vsakodnevna vzgoja ljudi in zato bo potrebno še precej časa. Vzgojeni ljudje imajo zavest, da so sposobni sami upravljati podjetje, so iniciativni in koristni voditelji — pri takih komunistih vsako ukazovanje in »komandiranje«, nad katerim so se pritoževali diskutanti, ne najde tal in prej ali slej klavrno propade.

Dalje je diskusija opredelila tudi vlogo direktorja. Ni namreč dovolj, vsaj danes še ne, če je direktor samo strokovnjak, pa najsi bo to tehnik ali komercialist. Direktor je danes že sodegovoren za družbeno dogajanje v tovarni. Tovariši, ki je o tem govorili, je stvar povedal s preprostimi, toda prepričevalnimi besedami. Medtem ko je za kapitalistično tovarno absolutno dovolj, če je direktor dober strokovnjak, pa mora pri nas temeljito poznati in razumeti razvoj, kajti le tako se bo z uspehom vključil in sodeloval v delu organov upravljanja in mu bo težnja po uveljavljanju svojega »nes, po »komandiranju« in podobnih nepravilnostih, popolnoma tuja. V »Litostroju« je to potrdila ugotovitev diskutanta, da bi delavci direktorja izvolili za strokovnega vodjo, ne pa v tovarniški partijski komite — zaradi takih ali drugačnih težnj.

Komunisti so v diskusiji tudi konkretno opozorili na napake, ki se tičejo v glavnem vseh stvari, o katerih je bilo že toliko napisanega, da bi pomenilo ponovno pisanje o tem le ponavljanje. Ostane pravzaprav le še važno vprašanje, kaj je pri vsem tem delala partijska organizacija v »Litostroju«. Osnovno vprašanje je gotovo v tem, da se je Partija premalo borila (za to je potrebna borba) za to, da komunisti in vsi člani kolektiva vedno povedo svoje mnenje in sproti kritizirajo napake. Prav zadnji dogodki v »Litostroju« so

najboljši dokaz, da je potrebna za odkritost in pogumno diskusijo borba. Borba Partije zato, da ljudje pogumno povedo svoje mnenje ne datira od prvega članka o »Litostroju«, objavljene ga v »Borbic«, je dejal v diskusiji tovariš Kavčič. Vendar pa so dogodki dokazali, da je Partija to borbo zanemarila in da je bila zato le potrebna »pobuda« od drugod, da so komunisti pogumno in odkrito razčistili nepravilnosti in prišli do pravih zaključkov. Pri vsem tem pa ne moremo zanikati, da se demokracija razvija tudi v Partiji in zato ugotovitev, oziroma tožba diskutanta: »Kajak komunisti niso opozorili že prej na napake« ni čisto na mestu. S tem hočem reči, da se tudi v Partiji, vzporedno z razvojem odnosov v gospodarstvu, krepi kritika in da bodo komunisti nastopali vedno bolj pogumno proti vsem nepravilnim pojavom. Če so v OPO mladi komunisti, menim, da to še bolj drži.

Za stanje v tovarni je v prvi vrsti odgovorna partijska organizacija. Če je tovarniški komite reševal stvari administrativno, če se je spuščal v reševanje drobnih konkretnih tehničnih problemov in še to le na razne opomine OPO, potem je razumljivo, da je izgubil iz vida svoje osnovne naloge. Edino zaradi tega so bile storjene konkretne napake, o katerih so govorili komunisti (kadrovska vprašanja itd.), in katere je navedel v poročilu tovariš Kovač, član partijske komisije MK.

Po tolikem pisanju o »Litostroju« bi bilo morda potrebno in koristno povedati le še to, da je napredek tudi v tem, da so se komunisti sami pogovorili o odnosih v svoji tovarni. Lahko bi bilo »od zgoraj« izvršiti personalne spremembe in so nekateri edino le v tem videli rešitev. Toda namesto »odpravljen birokracije« ali »četvorke« bi zrasla pri slabem delu Partije na istem mestu le naglo nova. Poseganje v tovarno torej ni koristno in je brezplodno, če se partijska organizacija ne bori za uveljavljanje pravih odnosov v kolektivu. V »Litostroju« je Partija stopila na najboljšo pot. M. Š.

V Ljubljani je bil te dni kongres sindikatov zdravstvenih delavcev Jugoslavije

TO NI PREPRIČEVALNA METODA

Na sestanku sindikalne podružnice DES Črnuče sta predsednik delavskega sveta in predsednik sindikata — oba člana Partije — v imenu Partije, sindikata in delavskega sveta na sestanku fizično obračunala z nekim inženirjem in delavcem tega podjetja in ju s še nekaterimi tovariši vrgla iz podjetja, pri tem tudi ni manjkalo klofut. Inženirja so obtoževali sabotaže, ker ni podpisal kot član delavskega sveta investicij za gradnjo orodjarne, poleg tega pa, po izjavi tovarišev, ki so ga politično razkrinkavali, predstavlja v podjetju nasprotni tabor. Drugi, ki ga je doletela ista usoda je bil delavec, ki je nekaterim članom Partije izjavil, da so partijski privilegiranci ter da bodo viseli na kandelabru, kadar bo drugače. Oba pa naj bi bila eksponenta vatičanske politike v tovarni. Ko kritiziramo postopek predsednika delavskega sveta in predsednika sindikata, ki je vse prej

kot prepričevalen, nikogar ne branimo in ne ščitimo sovražnega delovanja naših nasprotnikov. Za odkrite ali prikrite sovražnike, ki se skrivajo za svojimi eksponenti, res ni mesta med našimi delovnimi kolektivi in nimamo nič proti temu, če jim kolektivni pokažejo vrata, ko so jih že politično razkrinkali, saj ne smemo pustiti, da bi s svojo sovražno propagando rušili, kar gradijo naše partijske in sindikalne organizacije v tovarnah, to je: enotnost delovnih množic in njihovo vero v izgradnjo socializma. Metoda partijskega dela v DES pa ni taka kot jo je očrtal VII. plenum CK KPS, ki je poudaril, da se moramo boriti odkrito za delovne množice, da izoliramo politično reakcijo od naših osnovnih ljudskih množic. Naj navedemo za te trditve nekaj argumentov: inženir, ki ga je doletela ta usoda, je velik strokovnjak (to mu sicer ne daje pravice za njegovo rovarjenje med kolektivom, če je res rovaril), ki je s svojimi patenti in racionalizacijami prihranil državi kot elektroinženir okrog 50 milijonov dinarjev. V stari Jugoslaviji je bil nacionalist, med vojno v taboriških kot star jugoslovanski vojak, po vojni pa, kot sam pravi, zastavljal vse napore za izgradnjo socializma. Tega inženirja je predsednik sindikata predlagal za člana delavskega sveta in ga do tega sestanka ni nikoli javno kritiziral za njegovo delo. Po poročilu, ki je bilo podano na sestanku, je napravil ta inženir glavno napako v tem, ker je kritiziral delavce zaradi površnosti pri strokovnem delu in ni podpisal kot član delavskega sveta investicij za gradnjo orodjarne. V zagovoru je inženir navedel, da tega ni podpisal zato, ker je šel denar za adaptacijo orodjarne iz izkupička motorjev, ki jih je podjetje prodalo samovoljno in nelegalno, da pa je istočasno izginilo pet transformatorjev, za katere nihče ne ve, kje so. To pa seveda ni nič protisocialističnega. Prav je, da delavci zahtevajo od svojih nadrejenih strokovnjakov socialistično postopanje v odnosih, Partija in sindikat pa morata vplivati na take odnose. Najprej je treba take tovariše javno kritizirati, če to nič ne zaleže, se jih lahko tudi kaznuje, nato šele sledi odpustitev. Vsega tega v DES ni bilo. Če bi sindikat, delavski svet, upravni odbor, uprava in partijska organizacija svoje naloge bolje izvrševala, potem do tega ne bi prišlo. Če je v podjetju reakcija res organizirana, kakor so zatrjevali tovariši, tedaj tak sestanek pomeni zanjo uspeh, saj njeno moč priznavamo, če jo moramo točki s pestjo. Mi imamo toliko sredstev in argumentov, s katerimi lahko poštno delavce prepričamo, da delo reakcije danes ne pomeni samo zaviranje razvoja socializma in s tem življenjskega standarda delovnih ljudi, temveč, da je delovanje reakcije tudi najpogostejše narodno izdajstvo in prispevek rušilec miru v svetu. Zato se nam ni treba posluževati pesti kot sredstva za prepričevanje. Na sestanku so tovariši govorili o dveh taborih v podjetju, o taboru okrog direktorja in taboru okrog inženirja, ki je bil iz tovarne odpuščen. Težko je pripisati tema taboroma politični značaj, predvsem zato, ker na sestanku tu dva tabora nista prišla od izraza, saj so razpravljali večinoma nameščenci in so se ljudje iz tako imenovanega nasprotnega tabora samo opravičevali, oziroma trdili, da jih po krivici štejejo med nasprotnike Partije.

Delovni kolektiv DES je sicer po osvoboditvi dosegel lepe uspehe, največ po lastni iniciativi, za kar mu je treba izreči priznanje, zaradi uspehov pa ne smemo zavirati konstruktivne kritike, ki je potrebna in v tem primeru tudi umestna, saj je nedavno javno tožilstvo v podjetju ugotovilo nepravilnosti, razna nezakonita prilaščanja ljudske imovine, za kar je sodišče nekatere tudi kaznovalo. Tudi dejstvo, da so šele na sestanku izvolili komisijo, ki naj razišče, kje je tistih pet transformatorjev, govori o tem, da odnos do ljudske imovine ni razvit in naj nekdo kritizira pošteno ali zlonamerno, resnica vendar ne ostane. Če mi tako kritiko zaviramo s tem, da ji takoj vtisnemo pečat reakcije, dajemo prav tej reakciji gradivo, s katerim rovari proti nam. Mislimo, da bi bilo krivično partijsko organizacijo DES ostro obsojati zaradi teh napak, saj so njeni člani razmeroma mladi in za njihovo vzgojo je občinski komite oziroma prej krajevni komite vse premalo storil. Obsodbe vredna pa je metoda, ki ni prepričevalna in zato ne more biti uspešna, člani Partije pa postavljajo v slabo luč pred množicami, saj jih kaže kot komandante in eksperimentatorje ob enem.

Nadaljevanje na 4. strani

V. N.

O čem razpravljajo občinski odbori na Tolminkem

Tolminski okraj, ki zajema enega najlepših predelov Slovenije, je bil po novi upravno-teritorialni razdelitvi Slovenije razširjen tudi na velik del nekdanjega idrijskega okraja. Navzlic združitvi z idrijskim okrajem pa na tem področju razen znanega rudnika živega srebra in nekaj podjetij ni industrije in prevladuje kmetijstvo in še to večidel živinoreja.

Prebivalci naše lepe Tolminske znajo ceniti ljudsko oblast, ki jim je priskočila obilo na pomoč po zimski katastrofi zaradi snežnih plazov. Ceniti pa znajo svojo oblast tudi zaradi tega, ker se še živo spominjajo nekdanje fašistične oblasti tujcev. Radi pripovedujejo, kako včasih z županom sami sploh govoriti niso smeli, da so morali svoje želje povedati uradniku in potem le po-

slušati, kako jih je uradnik tolmačil podestatu. Danes je seveda popolnoma drugače in Tolminci o svojih stvareh odločajo sami. Prav zaradi tega je tudi zanimivo videti, o čem razpravljajo v ljudskih odbori.

Novi občinski ljudski odbor v Bovcu, ki seže celo v nekaj deset kilometrov oddaljeno Trento, je gotovo med tistimi, ki so svoje delo najbolje začeli. Na zasiedanjih občinskega ljudskega odbora so sprejeli že vrsto važnih sklepov. Naj navedemo nekatere.

Nevarnost plazov je na Bovškem po vsej Tolminski največja. To je vprašanje, ki ga je treba reševati perspektivno. Zaradi tega je bil tudi eden prvih sklepov namenjen preprečenju plazov, in sicer na ta način, da bodo pogozdili goličave. Občinski odbor je izdelal se-

znam pašnikov, na katerih je prepovedal pašo in jih določil za pogozdovanje. Da ni šlo delo za pogozdovanje hitreje, je občinski odbor sprejel tudi sklep o tem, da je dolžan vsak uživalec gozda nekaj dni delati pri pogozdovanju. Pod vrhom Rombona so pogozdili že precejšen predel in tu uredili tudi vrt za rušo, ki jo bodo sadili po goličavah in tako preprečili rušenje zemlje, pa tudi snežne plazove. Tako je občinski odbor v Bovcu začel z najvažnejšim vprašanjem svoje občine. Toda to niso edini sklepi.

Oskrba z vodo je na Bovškem zelo pereča. V samem Bovcu je poleti gornji del vasi brez vode, ker je zmogljivost vodovoda premajhna, na drugi strani pa odbor ni imel pravih sredstev za vzdrževanje vodovoda. Prav zaradi tega je sprejel občinski odbor sklep o novih tarifah za vodo in bo tako zbral potrebna sredstva za primerno vzdrževanje. Razen tega pa je izdal tudi pravilnik o varčevanju z vodo itd.

Na sejah občinskega ljudskega odbora pa so razpravljali obširno tudi o pašništvu, vzdrževanju cest, o avtobusni zvezi s Trento, zapuščenih stanovanjskih poslopjih v Strmcu, otroškem igrišču in domu za otroke itd. Po svoje so rešili tudi vprašanje oskrbe sol z drvmi. Drva so namreč na Tolminkem precej draga in bi občinska sredstva za oskrbo vseh sol ne zadostovala. Sklenili so, da bodo preko množičnih organizacij in zborov volilcev skušali pridobiti stare šolobozne otroke za to, da bi sami posekali drva v občinskem gozdu in na ta način zmanjšali stroške. Če pa to ne bo uspelo, pa bo za občinski odbor še vedno ceneje, če plača delavce, ki bodo nasekali drva v občinskem gozdu, kakor pa da avva kupi.

Ce povprašaj v Bovcu, pa tudi drugod po Tolminkem, kako se kaj odborniki zanimajo za svoje delo, dobijo povsod skoraj enak odgovor. Ze na prvih sestankih bivših KLO, ki so bili združeni v občino, je bilo precej razprave, kdo naj bo v začasnem občinskem odboru. Volilci pa tudi odborniki sami so hoteli imeti v odboru najboljše, kakor pravijo: take, ki se razumejo na gospodarstvo. Na seje odbora prihajajo sedaj odborniki dobro pripravljeni in je zato tudi razpravljanje precej drugačno, kot je bilo prej. Imajo pa težavo, ki so jo sicer začasno rešili. Izdajanje živinskih potnih listov spada v dolžnost in pravico občinskega ljudskega odbora. Tako, da bi moral na primer L. et iz Trente najprej okoli 30 km Bovec po živinski potni list in nato spet 30 km nazaj in potem spet ponoviti pot, karat z živinskim listom in živinčeton, ki ga hoče prodati. Da to vprašanje nekako rešijo, so po vaseh pooblastili odbornike občinskega odbora za izdajanje živinskih potnih listov. Prav vprašanje izdajanja živinskih potnih listov postavljajo povsod po Tolminkem — povsod pa so to vprašanje tudi že začasno rešili na zgornj opisani način.

Občinski ljudski odbor v Bovcu je pravzaprav storil le eno napako. Verjetno ni dobro razumel naloge svetov in je zaradi tega ustanovil razen gospodarskega sveta in sveta za zdravstvo in socialno politiko tudi svoj svet za turizem in gostinstvo. Hotel je posebno poučariti turizem, pri tem pa je pozabil, da je turizem na Bovškem pravzaprav sestavni del gospodarstva in verjetno poleg živinoreje njihova najvažnejša gospodarska panoga in da potemtakem sodi turizem in gostinstvo v delo gospodarskega sveta. To napako bodo

Iz poročila tovariša Marijana Breclja

(Nadaljevanje z 2. strani)

dejstvo, da prehaja večina poslov in s tem tudi odgovornosti za politično delo in za funkcioniranje državne uprave na okraje, mesta in občine. Naša politika o teh vprašanjih mora biti jasna in dosledna. Vedeti moramo, da nam je politično zrel in izkušen kader potreben na vseh tistih mestih in v vseh tistih organih in organizacijah, kjer se odločajo vprašanja našega socialističnega razvoja. Morali bomo v dosti večji meri pritegovati na odgovorna mesta številne druge ljudi, ki danes praktično ne prihajajo do izraza, zato ker je vse preveč funkcij združenih v enih rokah. Konstatacije, ki jih je dal v svojih nedavnih člankih v »Ljudski pravici« sekretar KPS tov. Miha Marinko, zahtevajo spremembo prakse, da bi le ozek krog ljudi obremenili s številnimi funkcijami, vse druge, sicer sposobne in predane ljudi pa bi puščali na podrejenih mestih. Če je danes zaradi reorganizacije ljudskih odborov in zaradi znatnega znižanja državnega aparata ponekod zadrega, kam z ljudmi, je ta zadrega predvsem zaradi tega, ker preozko gledamo na kadrovsko politiko prav s perspektive našega razvoja. Tu moramo smelo pretrgati z dosedanjim prakso in znatno razširiti krog ljudi, ki naj prevzamejo odgovorna mesta v predstavniških organih ljudske oblasti in v upravno-političnih organih, v gospodarskih podjetjih, združenih, v številnih organizacijah, društvi in v masovnih organizacijah. Predvsem to velja za ljudi iz proizvodnje, za zastopnike našega delavskega razreda. Marsikdaj se smatra, da niso vsa mesta v naših organizacijah zanje primerna in se nam zato marsikje pojavljajo v organizacijah in društvi vodstva, ki po svojem sestavu in po svoji miselnosti prav nič ne kažejo na to, da smo v fazi graditve socialistične družbe. V vseh teh vprašanjih bo treba tedaj večje širine in individualnega reševanja, ne pa neklih fabulonskih metod, ki onemogočajo presojati človeka po njegovih osebnih sposobnostih in po objektivni koristi, ki jo lahko da skupnosti. Zaradi reorganizacije v zveznih in republiških organih, predvsem pa zaradi znatnih sprememb v organizaciji gospodarskih organov zveznih in republiških vlad bo mogoče v znatni meri izboljšati aparat v okrajih, mestih in občinah. Tu bo treba obojestranskega razumevanja, in sicer od organov, ki naj te ljudi sprejmejo, kakor tudi od uslužbencev samih, ki

naj s svojim strokovnim znanjem in dosedanjim prakso omogočijo boljše poslovanje državnega aparata v lokalnih organih oblasti. Sindikalne organizacije uslužbencev bodo morale svojemu članstvu pojasniti potrebo takega razmeščenja, predstavniki v naših republiških in lokalnih organih pa bodo morali tesneje sodelovati z vodstvi sindikalnih organizacij, da bodo te potrebne kadrovske spremembe v redu izvršene tako v interesu skupnih potreb kakor z upoštevanjem individualnih pogojev posameznega uslužbenca. Treba bo premagati odpor, ki se ponekod kaže v ljudskih odbori, da se zaradi nekkih ozkih lokalnih razlogov branijo izboljšati svoj aparat, čeprav obstoji za to objektivna potreba. Izkušnja nas uči, da nam bo mogoče uresničiti načela, ki jih uvajamo pri novi organizaciji organov ljudske oblasti in v celotnem procesu socialistične graditve le takrat, če bomo imeli na vseh položajih ljudi, ki bodo politično in strokovno usposobljeni vršiti te naloge.

Omenili smo že, da bo treba izvršiti v jeseni volitve v občinske, okrajne in mestne ljudske odbore. Novi zakoni o volitvah ljudskih odborov predvidevajo, da se bodo vršile kandidature odbornikov na zborih volivcev. To je novost od dosedanjega volilnega sistema, ki je uvažal le kandidature po skupini državljanov. To, da sprejema zbor volivcev funkcijo predlagatelja kandidatnih list za volitve v občinah, okrajih in mestih, ustvarja povsem nov položaj. Kandidiranje ne bo več vprašanje določene, sorazmerno majhne skupine državljanov-volivcev, ampak postaja javna naloga, javni politični posel, ki naj se opravi pred tistim širokim demokracijskim ljudskim organom, ki je že od vsega začetka uveden v našem javnem življenju kot osnovna oblika sodelovanja ljudi v skupnih državnih in družbenih zadevah. Zaradi tega se bo osnovna politična borba odigrala na teh zborih volivcev. Tu bo treba našim političnim organizacijam izbojevati zmago v vprašanju, kdo naj bo kandidat za volitve. Tu bo treba s predhodnim političnim delom in prepričevanjem javno utemeljevati in prodati z listo tistih ljudi, za katere bo smatrala naša organizacija, da so najprimernejši zastopniki ljudskih koristi. Ta spremeni način volilnega sistema bo zahteval seveda od naših organizacij mnogo več pravega političnega dela. Zavedati se moramo, da bo danes tendenca reakcionarnih elementov, uveljaviti se v organih ljudske oblasti, izrazitejša ka-

kor je bila prej. V prvi dobi so bili krajevni ljudski odbori več ali manj le instrument vrhovne državne uprave in so imeli vrsto administrativnih nalog, ki so bile vse prej kot simpatične predvsem za naše kmečko prebivalstvo. Ni bilo kaj preveč popularno izvajati od kupe in s številnimi kampanjskimi nalogami neposredno posegati na vsa gospodarska področja. Danes, ko imamo že utecen nov gospodarski sistem, ko administrativni način poseganja v gospodarsko življenje v celoti izginja, ko se uveljavljajo široke samoupravne pravice ne samo v lokalnih organih ljudske oblasti, ampak tudi v številnih družbenih ustanovah in organizacijah, sedaj se marsikomu, ki je prej drugde gledal, kaže občina v drugačni luči, in vse bolj privlačne so možnosti samostojnega vodstva občinske politike. Zato moramo pričakovati, da bo borba za oblast v občini resna in da ne bo mogoče odločati o tem, kakšen naj bo predstaviški organ občine, med štirimi stenami v odborih naših političnih organizacij, ampak bo treba izbojevati to v odprtem političnem boju na zborih volivcev. Zaradi tega ne bo vseeno, kakšna naj bo naša Fronta. Ne gre tu samo za ureditev organizacijskih vprašanj v frontnih organizacijah okrajev, mest in občin, ampak gre predvsem za utrditev politične veljave posameznih frontnih odborov, ker bodo morali biti ti iniciatorji in voditelji vse politične akcije v zvezi z volitvami, kakor tudi tisti organi, ki bodo zagotovili predvsem na vasi pravičen razvoj socialistične graditve.

Obširno gradivo, ki ga predstavlja nov sistem ljudske oblasti, bodo morale naše politične organizacije sistematično obravnavati in proučevati. Frontni odbori v mestih, okrajih in občinah bodo morali usmeriti svoje delo tako, da bodo natančno in vztrajno zasledovali razvoj socialistične graditve prav na vsakem področju javnega udejstvovanja in da bodo povsod s Partijo na čelu resnično gonila sila pravilnega razvoja. Ponekod se je v zadnjem času pojavila nekaka stagnacija v frontnih organizacijah. Toda prav uvajanje novega gospodarskega sistema in novega sistema ljudske oblasti nujno zahteva aktivnost sleherne naše organizacije v vaseh in mestih. Današnja razprava o teh vprašanjih na Glavnem odboru Osvobodilne fronte Slovenije naj podpre to potrebo, in ustrezni sklepi naj nudijo pomoč frontnim organizacijam, da se bodo lahko uspešno lotile te izredno važne naloge.

Prpravljamo se na praznik vstaje

Dan vstaje slovenskega ljudstva 22. julij postaja čedalje bolj pomemben. To ni samo tradicionalni praznik vseh slovenskih partizanov, ki so se s puško v roki borili proti okupatorju, ni samo praznik vseh slojev našega ljudstva, ki so neposredno pomagali in sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju, temveč je praznik vsega našega delovnega ljudstva, ki danes na temeljih zmagovalne ljudske revolucije, na svetlih primerih junastev, požrtvovalnosti in predanosti svojem ljudstvu nadaljuje ta boj in gradi socialistično skupnost. Spomini na slavne dni naše nedavne preteklosti so z našim delovnim človekom povezani z neštetiimi nitmi in vse manifestacije obujanja in oživljanja partizanskih borbenih tradicij so nam zato še posebno blizu. Zato ni slučaj, da ta dan, ki v zgodovini slovenskega naroda pomeni neprecenljiv dogodek, postaja z vsakim letom slovesnejši, res pravi vse-ljudski praznik.

Organizacije Zveze borcev se že dalj časa pripravljajo, da čim dostojneje praznujejo ta dan. V sodelovanju z ostalimi političnimi in družbenimi organizacijami ter kulturno-umetniškimi društvi pripravljajo za 22. julij po vseh poznanih partizanskih krajih večje proslave, katerih se bodo udeležili tako prebivalci iz bližnje okolice, kakor tudi borci-partizani, ki so se med narodnoosvobodilno borbo bojevali in zadrževali na tem terenu. Zopet se bodo sešli stari tovariši, ki so v najtežjih dneh naše zgodovine delili med seboj dobro in zlo, da obude spomine na to slavno preteklost in da se pogovore tudi o težavah in nalogah danes. Redki bodo borci-partizani, ki ta dan tudi iz najoddaljenejših krajev ne bi našli načina in časa, da izkoristijo to priliko in da stisnejo roke svojim najboljšim tovarišem. Partizanske »mamice« bodo na ta dan zopet imele dovolj obiskov, saj ni partizana v Sloveniji, ki ne bi v času narodnoosvobodilnega boja pri dotle neznani slovenski materi našel svoj drugi dom. V veseljem kramljanju pa se bo z obujanjem spominov ter pojasnjevanjem današnjih naporov, uspehov in težav samo še bolj krepila vez med partizani in ljudmi partizanskih krajev in tako polagoma odkrila našim organizacijam nove oblike in prijeme za poglobljanje tradicij narodnoosvobodilnega boja, odkrivala napake in slabosti ter jih s pomočjo borcev-partizanov reševala. Tudi bo obilo prispevala k opisovanju zgodovinskih dogodkov osvobodilnega boja slovenskega ljudstva. Organizacija Zveze borcev bo s pomočjo ostalih organizacij skrbela, da se primerno okrase grobovi in grobišča padlih borcev in talcev, jim odkrivala spomenike in plošče ter tako poživela svetle vzglede tudi poznim rodovom padlih junakov borbe. V mestih in industrijskih centrih na sam 22. julij ne bo večjih proslav, ker bodo te že pred tem dnevom, tako da bo omogočeno ne samo partizanom, pač pa tudi njihovim svojcem, da v čim večjem številu obiščejo partizanske kraje.

Ker je pohod partizanskih parulj v počastitev dneva vstaje lansko leto pokazal veliko zanimanje in sodelovanje naših ljudi in ker se na ta način lahko neposredno na terenu utrdi stik z oddaljenimi partizanskimi kraji, bo organizacija Zveze borcev tudi letos organizirala te pohode, kar pa sočasoma

postalo tudi tradicionalna oblika praznovanja tega dne. Tako bodo 13. julija ob 8. uri zjutraj iz osmih smeri Slovenije krenile proti Ljubljani partizanske borbene patrulje z meja naše republike. Iz vasice Pince ob madžarski meji bo krenila prva patrulja na južno stajersko smer, iz tromeje (Avstrija, Madžarska, Slovenija) bo šla severnoštajerska smer, iz Libelci na Koroskem koroska smer, iz Peči na tromeji (Avstrija, Italija, Slovenija) gorenjska smer, iz Predila na Tolminkem severna Primorska in iz Medane v goriških brdih, Mirna pri Gorici, Kopra in Babnega polja južnoprimorska smer, iz Oslinice kočevska smer in iz Gribel v Beli krajini — dolenska smer. Vsaka smer ima okoli 400 km dolgo pot, katero bodo patrulje, ki se bodo menjavale vsake 6 ur, prehodile v času od 13. do 21. julija, ko bo slovesen sprejem patrulj na Kongresnem trgu v Ljubljani. Pot, ki jo bodo prehodile patrulje na tem pohodu (vštetih razni priključki na glavno smer), bo dolga nad 3000 km in bo lahko zajela vse partizanske kraje tudi najbolj hribovitih predelov Slovenije. Vsaka smer je samo grobo označena, organizacije Zveze borcev okrajev in mest pa bodo točno določile mesta in kraje, katere mora obiskati vsaka patrulja, upoštevajoč pri tem glavni smoter pohoda: patrulje: obiske in razgovore z ljudmi v partizanskih krajih. Zato bo tudi sestav patrulj, ki bodo štele od 25 do 40 borcev, tak, da bo ta naloga lahko izvedljiva, saj bodo v patrulje pritegnjeni stari partizani, ki so se v času NOB zadrževali na teh krajih in poznajo prilike in ljudi na tem območju. V samem pohodu bo tako na vseh osmih smereh sodelovalo preko 200 patrulj, v katerih sestavu pa bo nad 6000 borcev in rezervnih oficirjev.

Za izvedbo te naloge je Glavni odbor sestavil posebni štab, katerega vodi narodni heroj Kranjšek Jože - Vasja in ki bo ves ta pohod neposredno vodil. Na okrajih in mestih pa so organizacije Zveze borcev sestavile okrajne oziroma mestne štabe, ti pa postavili komandirje in komisarje posameznih patrulj na področju njihovega okraja. Na splošno so priprave v vseh okrajih v polnem teku, okrajni in mestni štabi, kakor tudi vodstva posameznih patrulj, so že izdelali konkretne načrte pohoda in določili skupno z organizacijo Zveze borcev vsebino pohoda, najmanj težav pa je po poročilih iz vseh okrajev pri samem sestavljanju patrulj, saj se bivišji partizani tako na področju, skozi katerega se bo gibala patrulja, kakor tudi iz ostalih krajev, sami prijavljajo za sodelovanje v pohodu. Tudi ostale politične in družbene organizacije aktivno sodelujejo v teh pripravah, bodisi s tem, da bodo posamezni člani družbenih organizacij sodelovali v pohodu, prirejali različne vaje v tem času, ali pa postavljali patrulji sami različne prepreke, povezane z vojaškimi vajami izvenarmadne vzgoje, predvsem pa organizirali sprejeme patrulj in različne mitinge v krajih, kjer se bodo patrulje izmenjevale.

ČITAJTE,
NAROČAJTE,
DOPIŠUJTE V
»LJUDSKO PRAVICO«!

TOVARNA ORGANSKIH BARVIL

CELJE
ČRET št. 117
Telefon št. 6

nudi v vseh količinah proti takojšnji dobavi:
ZVEPLENO ČRNO BARVILO ZA TEKSTILNO INDUSTRIJO, NATRIJEV TISULFAT KRISTALNI, SOLNO KISLINO BREZARZENSKO V LASTNI EMBALAZI

gradu, kjer je bilo par nemških kamionov. Nemci so šli takoj v pohod in zasedli rob na Murjevki do Tomažetove kmetije.

Druga avtomobilska kolona, ki je prihajala iz Gradca, Celovca in Maribora pa je šla od Litije do Prežganj, kjer se je ustavila na Prežganjah v vasi in na cesti, ki je bila tako zatrpna, da ni bilo mogoče priti čez cesto z vozmi. Bilo je 120 kamionov ter veliko motorjev in osebnih avtomobilov. Ob 18. uri je kolona rednih nemških vojakov krenila proti Volavljam in zasedla položaje do Janč. Drugi del pa je krenil proti Veliki in Mali Stangli.

Iz Litije je odšla redna nemška vojska na položaje Kresniškega vrha, Širmanskega hriba in Golišč.

Sava od Litije do Dola je bila na levi strani zasedena in so bile na vsakih 100 metrov vkopane nemške zasede. Cesto sta kontrolirani dve avto-blindi. V Senožetih je parkiralo 24 nemških kamionov. Skupno je vršilo obkoljevalni manever preko 2000 policistov in preko 6000 vojakov redne nemške vojske.

Naslednjega dne 21. maja so bile nemške sile usmerjene v dolino med Rašico in Volavljami, ker so mislili, da je partizanska enota na tem sektorju. Ko so okoli poldne padli rafali in so ugotovili, kje se nahaja partizanska enota (Zid pod kot 174), so skoncetrirali vse sile iz Vnanjarjev in Gabrja proti Jančam. Napadale so policijske enote. Na Jančah so imeli radijsko postajo pri hiši po domače »pri Bernardu«, kjer je bila tudi nemška komanda. Komandant nemških enot je neprenehoma kričal nad svojimi podrejenimi ter jih gnal v borbo. Pozneje je šel sam na položaj, toda po eni uri mu je rafal s partizanskega mitraljeza odtrgal glavo. Ob treh so poslali Nemci proti partizanom blando, ki je prišla iz Besnice. Preko Gabrja na Janče in nato naprej

na njivo Joškove Mence, kjer so bile borbe. Voznik blinde je odprl nad glavno pokrov in pogledal proti partizanskim položajem. Takoj ga je zadel rafal. Zaradi tega je blinda obstala in se do konca borbe ni umaknila. Druga blinda pa se je v Volavljem pokvarila.

Glavna koncentracija nemških sil je bila v Tujem grmu, kjer so imeli postavljene minometalce in radijsko postajo.

Kmetje so se morali iz hiš v bližnjih vaseh, kjer je bila borba, umakniti v oddaljenejše vasi.

Nemci so uvideli, da bo šla partizanska enota čez Savo ali pa bo napadla Litijo, zato so imeli skoncetrirane svoje glavne sile na sektorju zapadno od Litije na hribovju Kresniški vrh, Golišče in Širmanski hrib. Računali pa so tudi na napad na Zalog.

Naslednjega dne so Nemci ugotovili, da partizanske enote ni več na starem bojnem položaju, zato so ponovno zasedli celoten rob Vnanjarjev kot so ga imeli zasedenega že 20. maja. Edini prehod, ki je bil mogoč za partizanske enote je bil med kmetijama Tomažetom in Poznetom, kjer je bilo sedlo nezavarovano. Tu je tudi grupa prešla.

Nemci so vso noč odnašali ranjence in mrliča s položaja, pri tem pa so jim morali pomagati civilisti, ki so jih odvažali z vozmi do cerkve v Jančah, kjer so jih metali na avtomobile, v kolikor pa jih niso mogli, so jih navozili v cerkev na Jančjem. Jože Kurent je vozil z vozom ter jih je naložil dvakrat, vsakokrat po 30. Civilisti, ki so morali metati mrtve Nemce na voz, so najprej zmetali ranjence, nanje pa mrtve Nemce, tako, da so tudi ostali Nemci našli smrt pod mrliči.

Del mrtvih Nemcev so odpeljali z Janč po Besniški dolini skozi Vevče. Pri Kuharju so se ustavili 4 kamioni, s katerih je tekla kri. Drugi glavni del

SEMINARJI Z MLADINSKIMI VODSTVI

-- dobra oblika vzgojnega dela

V sedanjih stopnji graditve socializma pri nas, ko naša Partija v prvi vrsti postavlja problem poglobljanja socialistične demokracije s tem namenom, da najširše ljudske množice vedno bolj neposredno odločajo v našem gospodarstvu, oziroma v splošnem družbenem življenju, je potrebno tako prilagoditi oblike političnega vzgojnega dela, da bo vsak naš član znal pravilno tolaščiti linijo Partije in imel pravilno stališče v konkretnih vprašanjih. S tem je tesno povezana sistematična vzgoja mladine, zlasti pa mladinskih vodstev.

Ena oblik vzgojnega dela so seminarji, razni razgovori, diskusijski večeri itd. V Ljubljani so bili v zadnjem času organizirani trije seminarji za vodstva osnovnih mladinskih organizacij in za člane rajonskih komitejev.

Ti seminarji so redni v I, II. in IV. rajonu. V III. rajonu, obč. komiteju v Polju in Železniškem komiteju, pa ti seminarji še niso organizirani, čeprav imajo ti komiteji prav iste možnosti kot ostali. Za seminarje je bilo določeno 8 tem, ki v glavnem zajemajo bistvene elemente sedanjega časa. V programu so bile določene naslednje teme: Naš družbeni plan, delavsko samoupravljanje, decentralizacija, demokratizacija in razvoj ljudske oblasti, klerikalizem v Sloveniji za časa NOB in po vojni, religija in znanost, kulturna prosvetna dejavnost in fizikultura, načela komunistične morale, zgodovina mladinskega gibanja in plenum CK KPS. Predavanja na teh seminarjih imajo odgovorni tovariši v našem družbenem življenju in so redno dvakrat tedensko. Predavanjem sledi diskusija. V kolikor le-ta ni izčrpana, so v prostih dnevih po določenih temi razgovori, katere vodijo člani Rajonskih in člani Mestnega komiteja LMS.

Delo v seminarjih s člani vodstva osnovnih organizacij in člani rajonskih komitejev se je izkazalo uspešno. To potrjujejo sami udeleženci seminarjev, ki so že ob prvih predavanjih izrazili željo, naj se taki seminarji organizirajo večkrat, zlasti v zimskih mesecih.

Seminarjev v Ljubljani se redno udeležuje 220 mladincev in mladink. Ni slučajno, da se ne udeležujejo seminarja prav tisti mladinski voditelji, ki bi jih najbolj potrebovali, kajti v njihovih mladinskih organizacijah je razen drugega najslabše politično stanje. Vzroki za to so jasni, bistveno pa je v tem, da v teh organizacijah ne skrbijo dovolj za mladino tudi ostali vzgojni faktorji, ki pa nosijo največjo moralno odgovornost, pod kakšnim vplivom mladina živi in kako se razvija in raste. Taki primeri so v podjetjih Spedicija Ljubljana, Slovenijavto, Tiskarna Ljudske pravice, Pre-

cizna mehanika, Triglav-film, Državna administracija, Tovarna Rog, Tribuna itd. V teh organizacijah je značilno stalno zadolževanje posameznih tovarišev za mladino, ne oziraje se na to, ali ti ljudje živijo med mladino, ali si to dolžnost štejejo v breme ali v ponos, ali to dolžnost opravljajo s srcem, ali jim je morda odveč delati z mladimi ljudmi! Iz takega sistema dela se razvija birokratizem, ki se izraža v poveljevanju, v suhih sestankih, ki mladine ne aktivizirajo, marveč jo odbijajo od mladinske organizacije. Poraja se oportunitizem, ki se izraža v tarnanju: »Naša mladina je slaba, nima nobenega zanimanja« itd. Vsak mlad človek se za nekaj zanima, kdor tega nima, ni zdrav, temveč bolan. Vsaj nekoliko se je treba otresti teh slabosti in lastne komodnosti, pa bodo tudi te organizacije postale mlada sila Partije.

Prav seminarji nam kažejo tudi več primerov dobrih in odgovornih sekretarjev mladinskih aktivov, ki se svoje dolžnosti zavedajo, a ne v smislu, da so nekaj več — ker so sekretarji — temveč v smislu, da so sestavni del mladinskega članstva in imajo kot voditelji mladine večje družbene naloge. Aktiv Angore, Tobačne tovarne, Kartonaže, Pivovarne Union, ECZ, Zavoda za slepo mladino itd. so primer dobrih mladinskih vodstev, ki svoje dolžnosti ne čutijo samo v obliki sestankov. Ker so tu mladinska vodstva izraz želja in stremeljen mladine, ker Partija in sindikat skrbita za mladino, so te organizacije vzgojno delo zajele na široko in za mladino privlačno. Prav v boju s starimi nazadnjaškimi tendencami mora biti mladina na prvem mestu, tu se kristalizira lik mladinskega voditelja, ki mora biti privlačen. Če se bo vsak sekretar trudil, da bi on in vsi njegovi tovariši rasli z današnjim časom, mu delo z aktivom ne bo delalo preglavice.

Slabost naših mladinskih vodstev, ki se odraža na seminarju prav glede vzgojnega političnega dela z mladino, pa je v tem, da mladinski voditelji prihajajo na seminar večinoma nepravilno, da se ne poglobijo v študij teme, ki je določena, zato tudi v diskusiji v glavnem sodelujejo le ideološko bolj razgledani mladinci.

Seminarji bodo koristili utrditvi naše organizacije in izboljšanju sistema našega dela, če se bodo osnovna mladinska vodstva, kakor tudi Rajonski in Mestni komiteji, dosledno borili in budno pazili na to, kako vprašanja, razjasnjena na seminarjih, izvajajo v organizaciji. Ljudvik Golob

TAKEGA DELA NAJ BO KONEC!

Mestni odbor Zveze borcev Ilirska Bistrica je v začetku svojega dela pokazal zadovoljive rezultate in je bila organizacija v letih 1948, 1949 in 1950 zelo delavna. Proti koncu leta 1950 je delo v mestni organizaciji ZB zaostalo, ker je bil celoten odbor v glavnem nedelaven.

Na občnem zboru v letu 1951 je bil izvoljen nov odbor, a prejšnji ni bil razrešen, ker so bile ugotovljene precejšnje nepravilnosti. Nepravilnosti so bile ugotovljene zlasti pri finančnem poslovanju. Zato je bila na občnem zboru izvoljena tričlanska komisija, ki je imela nalogo, preiskati vse nepravilnosti prejšnjega odbora, zlasti poverbe denarja. Komisija ni ugotovila ničesar in je podala poročilo na lanskem sestanku, da nerednosti ni mogoče raziskati, ker ni nobenih blagajniških prilog. Tako je celotna zadeva zaspala in nepravilnosti so ostale neraziskane.

Tudi odbor, ki je bil izvoljen v letu 1951, ni bil zadosti delaven. Poročilo na letošnjem občnem zboru je prav tako bilo zelo slabo in pomanjkljivo. Nanašalo se je samo na gradnjo spomenika, ki je bil odkrit lansko leto. O drugem delu organizacije ni bilo niti besede. Ker so odbori nedelavni, je bila tudi udeležba na občnih zboreh in na sestankih nezadovoljiva.

Pred novo izvoljenim odborom ZB mesta Ilirska Bistrica so precejšnje naloge. Najprej moramo organizacijo utrditi in ugotoviti točno število članov ZB, ker dosednji odbor ni imel točne evidence. Ni samo naloga organizacije, da se sestaja, predvsem je potrebno, da v okviru Ljudske univerze prireja predavanja NOB, pomaga pri vzgajanju mladine v predvojaški vzgoji

in da vzgaja svoje člane. Ko bodo videli tovariši, ki so danes še izven organizacije, zadovoljivo delo odbora in članov ZB (ter na splošno dobro delo celotne organizacije), se bodo rade volje vključili. Sedanji odbor ZB naj bi tudi pomagal iniciativnemu odboru »TD Partizan« pri vključevanju članov ZB v telovadno društvo, ker je iniciativni odbor TD Partizan pri nekaterih članih ugotovil nerazumevanje do telovadnega društva. V. D.

POLITIČNE ORGANIZACIJE, USTANOVE,
GOSPODARSKA PODJETJA IN POSAMEZNIKI

naročajte in širite naš list

LJUDSKO PRAVICO

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

kjer najdete napotila in podporo za svoje delo.
Poleg uspehov in napak v naši socialistični graditvi obravnava še druga gospodarska, politična in kulturna vprašanja doma in po svetu

MESEČNA NAROČNINA 60 DIN, TRIMESEČNA
165 DIN, POLLETNA 300, CELOLETNA 600 DIN

Uprava Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2, poštni predal 42

jejo 150 mož v coni Prežganje in 500 v drugi. Sodeloval bo nemški bataljon na tovornih avtomobilih, ki bo prestopil mejo pri prehodu v St. Vid pri Ljubljani, prehodil italijanski teritorij in dosegel omenjeno cono preko prehoda Pečar.

Odrejam:
1. Četa grenadirske divizije na tovornih avtomobilih, ki bo spremljala nemški oddelek, naj zapre prehod Pečar in okolico.
2. Naslovljeni dve diviziji naj v mejah možnosti kontrolirajo mejo, da se prepreči vdori.
3. Poveljstvo grenadirske divizije naj skrbí za povezavo z nemškim poveljstvom v Pečarju.

General Robotti

Ta akt je bil pisan še v času priprav za napad, po končanem napadu pa izgleda vsebina njihovih poročil precej drugačna. Poveljstvo XI. Armadnega korpusa pošlje svoje poročilo o borbi na Jančah višjemu poveljstvu oboroženih sil Slovenije in Dalmacije.

Tajno.

BRZOJAV

24. maja 1942-XX

Poveljstvo XI. armadnega korpusa.
Višjemu poveljstvu oboroženih sil Slovenije in Dalmacije.

02/4279-op. Dne 21. in 22. t. m. so nemške vojske in policijske sile čistile predel med Savo in našo mejo zahodno od Litije. Ker so želeli, da zapremo mejo od Zaloga proti vzhodu v dolini 53 km, sem poskrbel, da maloštevilnim razpoložljivim silam zagradim glavne ceste. 21. t. m. zvečer so Nemci javili, da so obkolili uporiške sile omenjene na okrog 700 m. 22. t. m. je upornikom, katerim so prišle na pomoč z diverzantskimi akcijami nove sile, uspelo umakniti se v smeri Save (večidel) in v smeri našega mojnškega predela. Nemci so imeli 26 mrtvih, med njimi enega poročnika, ki je padel v zasedo in 17 ranjenih, ki so bili prepeljani v vojaško bolnico v Ljubljani. Ugotovitve o nadaljnjih izgubah so v teku.

General Robotti

Najbolj žalostno sliko pa kaže poročilo občinskega urada v Litiji z dne 24. maja 1942.

Poročilo Občinskega urada v Litiji z dne 24. maja 1942.
Gospodu deželnemu svetniku dr. Doujaku, Kamnik.

Tedensko poročilo za čas od 17. do 23. maja 1942.

Ta teden je potekel v znamenju banditskih uporov, ki so bili v sredo 20. t. m. od 4.30 uri javljeni z južne strani in proti katerim so se nato 20. do 22. bojevale sile oborožene carske zaštite, policije in vojske.

Uspeh angažiranih sil in izvršenih borbenih akcij je bil na žalost povsem nezadovoljiv in kakor pri vseh dosedanjih napadih, tako se je tudi pri tej akciji nasprotnikovo taktično vodstvo odlično izkazalo. Banditom, katerih moč se različno ceni, domneva pa se po sedaj zbranih podatkih, da štejejo od 250 do 300 mož, je na vsak način uspelo, da so se spretno izognili obkolitvi in se prebili na jugu čez mejo v Italijo.

V teku 23. so bile nato angažirane sile umaknjene, ne da bi se prečistilo bojno področje. Tako je še ostalemu delu bande s približno 100 mož uspelo v noči od 23. na 24. umakniti se nemoteno čez italijansko mejo. Člane bande je opazovala obmejna carska zaštita iz Benicije, patrulja pa seveda ni mogla napasti tako močnega oddelka. Vsa ta poslednji del bande, ki je bil kakor je bilo videti razbit, bi bilo torej ob večji temeljitosti mogoče brez težav obkoliti in uničiti. Pa niti to se ni zgodilo. V celoti moram o bojnih akcijah v času od 22. do 23. reči, da krvne žrtve na naši strani niso v nobenem sorazmerju z doseženimi uspehi in da je ta spodletela akcija nedvomno hud udarec, ki bo slabo vplival na razpoloženje in obnašanje prebivalstva. Kolikor morem stvari kot stranski opazovalec presoditi, je tega težkega neuspeha v glavnem krivo pomanjkanje enotnega poveljstva, podcenjevanje nasprotnika, predvsem pa prepozno angažiranje policijskih sil. Prijava o vkorakni bandi je bila po mojih ugotovitvah poslana 20. maja okrog 4.30 ure. Kot mi je bilo sporočeno, so za akcijo določene policijske čete, prišle šele ob 17. uri na področje svojih odhodnih položajev. Vojsko so uporabili za zaporo bojšč na zapadni strani in skoraj ni prišla v stik s sovražnikom, zato tudi ni imela nikakih izgub. Sem daleč od tega — to tudi ne spada v področje mojih nalog, da bi kritiziral vojaške ukrepe, čutim pa se dolžnega sporočiti vam te podrobnosti, ker so morda pomembne za presojo dogodkov in njihovih posledic.

Na vsak način akcija ni uspela in sovražna propaganda bo to primerno izkoristila. Prebivalstvo obmejnega ozemlja ima sedaj bolj kot kdaj občutek, da ga nemške bojne sile ne morejo učinkovito zaščititi pred banditskimi napadi. Pomisle, ki je v zadnjem času nastopilo je porušeno. Nadaljnji posledice tega neuspeha pa danes še ni mogoče videti v celoti. Pušman.

DEVIZNE BORZE

Načela, ki veljajo za našo notranjo trgovino, morajo v bistvu veljati tudi za zunanjo, ker ta predstavlja sestavni del našega tržišča sploh. To velja tudi za poslovanje z devizami. Po velikih spremembah, ki so že nastale v našem gospodarskem življenju, zlasti pa po sprejetju družbenega plana, je bilo zato nujno treba spremeniti tudi pogoje in način poslovanja v zunanji trgovini, kakor tudi pogoje in način poslovanja z devizami.

Omejili bi se na vprašanje poslovanja z devizami. Dosedanji sistem poslovanja z devizami, katerega značilnosti postopoma ukinjamo, je z uvedbo družbenega plana in v zvezi z upravljanjem gospodarstva po svobodnih proizvajalcih, v mnogem zgubil svoj pomen. Široki iniciativi sodelovanja neposrednih proizvajalcev je treba dati čim širši možnosti zlasti pri izvozu, kar s tem lahko naše gospodarstvo krepimo in ustvarjamo možnosti nabave predmetov, ki jih sami še ne proizvajamo. Ni potrebno posebej poudarjati, da si z dosežanim načinom razdeljevanja deviznih sredstev podjetja niso mogla nabaviti iz uvoza čisto mnogih zelo potrebnih predmetov za svoje poslovanje, za izboljšanje procesa proizvodnje in podobno, kar je zelo oviralo njihovo delo in ubijalo iniciativo. Pri tem so bili čisto prizadeti ravno proizvajalci, ki so ustvarjali devizna sredstva. Tudi že lani izvršena decentralizacija razdeljevanja deviznih sredstev, ko je bilo upravljanje nad delom deviznih sredstev preneseno na republike in republiške svete, podjetjem ni dala možnosti, da bi samostojno razpolagala z devizami, ki so jih sama ostvarila.

To je torej nujno zahtevalo reorganizacijo deviznega poslovanja tako, da bodo neposredni proizvajalci, ki obenem ostvarjajo devizna sredstva, lahko z njimi tudi neposredno in prosto razpolagali. Pri tem pa je treba takoj omeniti še drugo stran vprašanja. Za gradnjo ključnih kapitalnih objektov, za obrambo, za kritje obveznosti države do inozemstva in podobno pa je potrebno še vedno ohraniti nekaj centralni devizni fond, ki se lahko ostvarja v glavnem z izvozom. Nemogoče je, da bi na sedanji razvojni stopnji prepustili podjetjem na prosto razpolago vsa devizna sredstva, ki jih ostvarijo. Zato je bilo s posebnim predpisom določeno, da bodo lahko gospodarske organizacije, pod katerimi so mišljena državna zadruga podjetja, podjetja družbenih organizacij in zadrugne organizacije, od 1. julija letos prosto razpolagale s 45% deviznih sredstev, ki jih bodo po navedenem datumu ostvarile z blagovnim in uslužbenim poslovanjem z inozemstvom. Ostali del tako ostvarjenih deviznih sredstev, to je 55%, pa bodo morala prodati po uradnem kurzu Narodni banki FLRJ.

Na ta način se bodo devizna sredstva, ostvarjena po 1. juliju letos, delila na dva dela: na prosta devizna sredstva, s katerimi bodo prosto razpolagale gospodarske organizacije, ki so jih ostva-

rile in pa na vezana devizna sredstva, ki jih bodo morale te organizacije ponuditi v odkup po uradnem kurzu v korist navedenega fonda. Prosto razpolaganje z ostvarjenimi deviznimi sredstvi pa je treba razumeti tako, da bodo gospodarske organizacije take devize lahko uporabile za lastna plačila v inozemstvu, ali pa jih bodo prodala drugim gospodarskim organizacijam po dnevnem kurzu na devizni borzi. Pri tem bi bilo treba takoj omeniti, da podjetja ne bodo smela predolgo zadrževati na svojih računih pri banki ostvarjenih deviz, ker bi to v sedanjem stanju in pri sedanjih potrebah po devizah za našo izgradnjo, škodovalo gospodarstvu kot celoti, pa tudi podjetjem samim.

V skladu s postavljenimi načeli za poslovanje s prostim delom ostvarjenih deviznih sredstev, bodo s 1. julijem letos začele poslovati pri vseh centralnih Narodne banke FLRJ, to je na sedežih vseh republik, devizne borze. S tem ustanovljamo novo telo, ki bo v mejah našega bančnega aparata, ki pa z ozirom na kvaliteto spremembe v našem gospodarstvu ne bo imelo ničesar skupnega z borzami v kapitalistični družbi, kar ne bi bilo treba posebej poudarjati. Skrb deviznih borz bo predvsem v tem, da se bodo redno in pravilno vršili sestanki borze, na katerih bodo gospodarske organizacije prodajale ali pa kupovale prosto del deviz. Sestanki pa se bodo vršili vsak delovni dan, razen v soboto. Naloge borze pa bodo še registrirati zaključene kupoprodaje deviz, kakor tudi ponudbe in povpraševanja na sestankih, po vsakem sestanku določiti srednji kurz deviz in izdati za vsak izvršen posel zaključnico, končno pa še izdati in objavljati kurzo listo in kurze, predvsem v prostorih, kjer se bodo vršili borzni sestanki, pa tudi drugod.

Osebe borze bo štel poleg direktorja in enega ali več uslužbencev, ki bodo opravljali tehnične in administrativne posle, po dva ali več, kar bo odvisno od obsega poslov, takojmenovanih bančnih disponentov. Glavna naloga disponentov bo v tem, da bodo prejeli od bančnih enot naloge za kupoprodajo deviz, jih urejevali in vpisovali v register ponudb in povpraševanj in jih nato po danih nalogah ponujali na borznih sestankih, dalje bo njih naloga po danih navodilih intervenirati na borznih sestankih in kupovati ali prodajati devize za račun glavne centrale Narodne banke FLRJ.

Pravico nakupa in prodaje deviz imajo, kot smo ugotovili, vse gospodarske organizacije brez oziroma na to, kje je njihov sedež, in sicer s pomočjo izdajanja nalogov tistim bančnim enotam, pri katerih imajo odobrene devize na deviznih računih, v primerih nakupa pa pri katerih imajo dinarske račune. Izključeno pa je glede na načela poslovanje z gotovino, da bi podjetja prihajala na borzo z gotovino. Tudi je izključeno, da bi na borzi nastopali zasebniki za svoj ali tuji račun. Na borzi pa bodo

smele nakupovati tudi proračunske ustanove, toda le, če bodo imele dovoljenje pristojnega ministrstva za finance glede uporabe določenih proračunskih sredstev za nakup deviz.

Podjetja bodo lahko tudi sama neposredno vršila kupoprodajo deviz na borznih sestankih. Predhodno bodo morala prijaviti borzi tiste svoje uslužbence — disponente, — ki jih bodo pooblastila, da bodo lahko za njihov račun neposredno kupovali ali pa prodajali devize na borznih sestankih. Disponenti podjetij bodo podjetja zastopali na borzi na podlagi posebnega pooblastila, ki ga mora poveriti sodišče, polnopravno in nepreklicno glede vseh poslov, ki jih bodo opravljali na račun podjetij. Na podlagi takega pooblastila jim bo borza izdala posebno legitimacijo in vpisala v register disponentov podjetij, obvestila bo o tem vse ostale borze, s čimer bodo smeli prisostvovati na sestankih vseh borz v državi. Podjetja bodo morala na enak način tudi preklicati pooblastila disponentov, kar pa ne bo imelo vpliva na posle, ki so jih izvršili pred dospelostjo pismenega preklica.

Poleg teh načel oziroma predpisov so še drugi, med katerimi bi posebej omenili, da morajo podjetja, ki hočejo neposredno kupovati ali pa prodajati devize na borzi, plačati članarino oziroma pristopnino, ki bo znašala din 50.000 letno. Predvidene so dalje tudi kazni, če bi podjetja, ki bi prodajala devize ne imela ustreznih deviz na svojih deviznih računih, oziroma nasprotno: dinarskih sredstev, če bi devize kupovali. Naloga borze sicer ne bo ugotavljanje navedena dejstva, ker podjetja odgovarjajo materialno in kazensko za nastalo škodo, borza pa jim lahko preprosto nadaljnjem neposredno sodelovanje na borzi. Končno bi bilo treba še omeniti, da se bodo lahko na borzi vršile ponudbe in povpraševanja in sklepane zaključnice za najnižji znesek din 300.000, dočim se bodo prodaje in nakupi za nižje zneske opravljali le s pomočjo pristojne podružnice Narodne banke FLRJ, s čimer naj bi se znižali stroški, ki so s temi posli v zvezi.

S tem, to je zlasti s sprostitvijo dela deviz, je bil storjen važen korak naprej. Z ustanovitvijo deviznih borz pa bo omogočeno še več, to je, da bodo prišla na ta način do deviz tudi tista podjetja, ki ničesar ne izvažajo, ki pa so jim devize potrebne za razne nabave v inozemstvu in ki so nujne za njihovo redno poslovanje. To jim bo toliko lažje, ker je bil likvidiran dosednji monopolistični položaj izvoznovo-uvoznih podjetij in sedaj lahko podjetja izvažajo ali uvažajo sama. Da ne bi šlo to preširoko, bodo ustanovljena posebna podjetja, ki bodo imela stalno na zalogi najrazličnejše rezervne dele za stroje in podobno, kar je treba uvažati. Pritisk za nakup deviz na borzi bo s tem precej zmanjšan, kar bo končno ugodno vplivalo na pariteto dinarja, za kar bo skrbela tudi Narodna banka FLRJ sama z intervencijami na borzi.

—šk—

V zdravilišču Topolišica „nič novega“

Če vas zanese pot v sredi hribov in smrečja ležeče zdravilišče Topolišica, boste zvedeli, da tam ni nič novega. O tem se lahko kaj hitro sami prepričate, ker tisto, kar se v zdravilišču dogaja, res ni novo in se kot jesenska megla vleče čez mirno življenje v zdravilišču zaposlenih ljudi že več let. Težko bi rekli, kdaj se je začelo; le delavci in uslužbenci, ki so se že rešili iz tega lepega kraja — kot so bivši personalni referent tovariš Tomšič, bivši upravnik tovariš Kosi, delavci in zdravniki — v kratkih besedah povedo vse: tam ne moreš vzdržati. In tudi danes ni v zdravilišču malo ljudi, ki čakajo le priložnost, da bi lahko zapustili to prijetno dolino.

O gospodarstvu v zdravilišču ne bomo ničesar pripomnili — čeprav se že v zunanem delu vidi, da niso najboljši gospodarji — zato bi bilo potrebno pregledati knjigovodstvo in ostalo poslovanje; za nas je bolj važno samo življenje delovnega kolektiva. Že bežen pogled pove mnogo: vse dela kot stroj, brez iniciative za izboljšanje tega ali onega v zdravilišču in brez smisla za kolektivno delo. Bolničarke kot zdravniški in ostalo osebje je zaprto vase ter se vedno bolj odtušuje drug drugemu. Tako raste neki neviden prepad med zdravniški, med bolničarkami itd. Vsak se sicer trudi pri svojem delu, je vstven in discipliniran do zdraviliških funkcij — ne najdemo pa poti k kolektivnemu delu, ki bi zdravilišče v Topolišču spremenilo v priljubljeno kotichek zaposlenih in bolnikov.

Takšni pojavi so seveda lahko samo tam, kjer partijska organizacija ni sposobna ali ni usmerila svojega dela k vzgoji delovnih ljudi za stvarno kritiko slabega dela v ustanovi in za boj proti samopašništvu. Da, in prav to je tudi v zdravilišču vzrok tega stanja, ker je kontrola in kritika nekaterim nevspečna — delavci in uslužbenci pa se boje reševati za vsako kritiko, ker bi ta pomenila odkrivanje avtoritete nekaterih členov zdraviliških funkcij in sester. Imena teh žena celoten kolektiv izgovarja z bojaznijo in okrog teh se dogaja in plazi del kolektiva, drugi delavoljni in požrtvovalni del pa popuša in se vda neke otopenosti.

Nekje sem slišal, da sta v zdravilišču Topolišica dva partijska biroja — prvi na papirju, ki so ga člani Partije volili, in drugi v kuhinji pri funkcijarnarji ženi, ki je hkrati tudi uprava zdravilišča, čeprav ta samostojno formirana uprava ni bila postavljena z nobenim dekretom.

Partijska organizacija zdravilišča je izključila iz svojih vrst dva uslužbenca ter zahtevala tudi odpust iz službe. Imenovana pa ne le da nista bila odpuščenca, temveč sta postala celo priljubljena družba funkcionarja zdravilišča, kar ne bi mogli trditi pred izključitvijo.

Upravni odbor zdravilišča sestavljajo ravnatelj, upravnik, sekretar partijske organizacije in predsednik sindikalne podružnice. Ta upravni odbor doslej še ni izvedel nobenega sklepa, niti niso teh sklepov poznali člani delovnega kolektiva. Zaradi tega je predsednik sindikalne podružnice in namestnik sekretarja partijske organizacije tovariš Stane Marinko predlagal razširitev upravnega odbora. Ta zdrav predlog v korist celotnega kolektiva pa je upravnik Meh odločno zavrnil.

V zdravilišču je delovodja Jože Zagar, ki uživa podporo upravnika. Ne bomo govorili o preteklosti Zagarja in vedenju med okupacijo, ker imamo o tem premalo podatkov, čeprav o tem ne govorijo najlepši stvari — toda že naslednja primera pričata, kako tovariš Zagar misli o našem socialističnem razvoju. Pri delu na neki baraki se je sprl z delavci ter jim dejal, da se vračajo stari časi. »V letih 1945 in 1946 ste delavci imeli besedo, zdaj jo dobivamo mi.« Tako je rekel delovodja Zagar, mi pa se vprašujemo, na koga je mislil pri tem. Mogoče pojasnjuje to vprašanje naslednji dogodek pri gradnji sindikalne dvorane v zdravilišču, kjer je bila svoj čas zdraviliška kapelica. Tu je namreč delavcem posmehljivo dejal, kaj neki toliko preurejajo, ko bodo semkaj še najbrž hodili moliti.

Zaradi takšnih razmer in samopašništva je onemogočena lastna iniciativa posameznih članov delovnega kolektiva, ki jih to stanje pritiska, revolucionarni člani KP so otopeni, ves delovni kolektiv pa je pod tem samopašništvom začel živeti svoje življenje ločeno drug od drugega — brez smisla in težen, da bi popravili to stanje. Partijski sestanki so redki, člani pa se neradi ali sploh ne oglašajo v razpravah. Poleg tega na teh sestankih govorijo le o splošnih stvareh in se ne ukvarjajo s problemi zdravilišča, še manj pa govorijo o kakšni kritiki.

Tako to samopašništvo ni oslabilo samo enotnosti delovnega kolektiva, temveč tudi partijsko organizacijo.

S. P.

In zadrugišništvo v Ločah?

Med občinskimi partijskimi komiteji, ki so svoje naloge že dosedaj dokaj uspešno izvrševali, spada občinski komitej v Ločah pri Slov. Konjicah.

Ze koncem lanskega leta, ko je bilo objavljeno pismo CK KPJ o zadrugištvu, je Partija pričela delati z nekim določenim načrtom. Na treh odprtih partijskih sestankih, ki se jih je udeležilo lepo število nečlanov, predvsem kmetov, se je jasno pokazalo, da bi zadrugišniki skrbeli za svojo zadrugo, če bi jim njeno vlogo v gospodarstvu na vasi pravilno razložili. Lanskoletni odbor zadruge je bil precej delaven, v teku priprav za letni občni zbor pa je v novi odbor predlagal tudi nekateri take ljudi, ki že po svojem dosedanjem delu niso pokazali večjega razumevanja za uspešen razvoj zadrugišstva. Partija je bila tudi tu tista sila, ki je zadrugišnike na to opozorila in rezultat tega je bil, da so bili na zboru izvoljeni taki člani, ki bodo svojo izvolitev opravilič z aktivnim delom. To so v teh mesecih že pokazali. Z lanske leto ustvarjenim dobičkom, ki ga je zadruza imela okoli 900.000 dinarjev, bo odbor nakupil raznih manjših strojev in umetnih gnojil. Ta vsota še zdaleč ne bo zadostovala, vsekakor pa bodo stroji, ki jih bo KZ nakupila, predstavljali njeno prvo gospodarsko osnovo. Upravni odbor, v katerem je več članov Partije, je na svojih sejah razpravljal tudi o ostalih nalogah: o izboljšanju živinoreje, poljedelstva, vinogradništva itd., ter na osnovi sprejetih sklepov pričel te tudi izvajati. Prvi uspehi dela Partije so torej že precej vidni. Na izrednem občnem zboru KZ (ki ga bodo imeli v tem mesecu) pa si bodo ustvarili gospodarski načrt za delo čez vse leto.

Nekoliko slabše pa je v KZ Žiče in Sv. Jerneju, ki prav tako spadata k občini Loče, dočim se je KZ v Zbelovem pred nedavnim združila z loško. KZ v Žičah je še nekoliko aktivna, vendar pa ima pri tem OPO v tem kraju le malo zaslug. Njeni člani, od katerih sta kar dva v aparatu KZ, so bili v organizaciji preveč zaprti vase in tako niso bili sposobni voditi na vasi politične akcije za razvoj zadrugišstva in k temu pritegniti še OF, LMS in druge organizacije. Zato ni čudno, če je član okrajnega zadrugišnega aktiva,

ki je bil za ta kraj zadolžen, moral večino tega nalog opravljati sam. Mimogrede naj še omenim, da so v tej OPO menili, da v Žičah ni nikogar, ki bi ga sprejeli v Partijo. Bolj po zaslugi tovariša iz zadrugišnega aktiva kot pa OPO so v zadnjem času sprejeli kar tri nove člane.

Da je KZ v tem kraju kolikor toliko aktivna, je pokazal tudi njen letni občni zbor. Slabost političnega aktiva na vasi pa se je močno odražala ne le v njegovem političnem delu, temveč tudi v samem gospodarstvu. Znano je namreč, da so kmetje v Žičah in sosednji Draži vasi dokaj napredni, saj jih k temu sili tudi primerna gospodarska lega (dobra zemlja, ki je skoraj vsa v ravnini, bogati okoliški gozdovi, vinogradništvo, živinoreja itd.). Nekateri kmetje so si že nabavili manjše stroje, toda večjih sami ne zmorejo. S tem je tudi že povedano, da bi z pravilnim in nenehnim političnim delom ter z istostasnim tolnačenjem gospodarskih koristi, ki bi jih ti že sedaj napredni kmetje imeli v okviru svoje KZ, ta naloga bila lahko izvedljiva. Tega se zaveda tudi občinski komitej, zato je sprejel tudi sklep, da bo s svojim aktivom poživljal politične organizacije v Žičah ter potem njih posredoval izkušnje in uspehe, ki so jih Ločani že dosegli.

Kmetijska zadruza pri Sv. Jerneju pa na svoje dosedanje delo ne more biti preveč ponosna. Tega pa ni krivo članstvo, saj je bila udeležba na zadnjem občnem zboru zelo dobra, pač pa je za tako stanje odgovorno vodstvo — upravni odbor. V njem so večinoma ljudje, ki jih med seboj vežejo različne sorodstvene vezi, pa tudi sicer gledajo bolj na svoje osebne kot na zadrugišne koristi. Ker v tem kraju ni partijske organizacije, pa tudi frontna organizacija je slaba, jim je to tem bolj mogoče. Dobro začrtano politično delo, ki ga je občinski komitej že pričel voditi, bo treba vsekakor nadaljevati.

Vse to kaže, da je občinski komitej v Ločah svojo nalogo kot vodilni politični forum v tem kraju zadovoljivo opravljal. Seveda so pri tem delale tudi ostale organizacije. Tudi načrt za bodoče delo postavlja zadrugišništvo kot osnovno nalogo.

L. V.

K članku »Na osnovi člana 32 Uredbe o ...«

Na članek pod gornjim naslovom, ki je bil objavljen v Ljudski pravici dne 21. junija 1952 je direktor podjetja Kambrus, Industrija naravnih rogaških kamnov, Rogatec, poslal na Gospodarski svet vlogo LRS naslednji dopis:

»Pisec članka že v uvodu citira, da so podjetja na osnovi čl. 23 Uredbe o temeljnih poslovanja gospodarskih podjetij položila pritožbo. Razvidno je, da so argumentacije članka upravičene in neupravičene. Ker naši zakoni dajejo vsakemu državljanu in podjetju možnost do prošnje in pritožbe, pa človek le ne more razumeti očitka, da se je začelo bombardirati državo upravo z akti. Če podjetje položi z zakonitih predpisih prošnjo ali pritožbo, je položil z namenom, da jo višja instanca ozame na znanje in da potem konstrukcijsko pomoč in naspele in da to ni golo bombardiranje aktov na državno upravo.

Razen tega pisec članka šablonsko kritizira primere. Že v prvem podjetju vidimo, da je podjetje neupravičeno položilo pritožbo, ker je to mehanizirano podjetje. Za podjetje je popolnoma zakonito opredeljeno, kaj je in kaj ne more biti obrt. Polnojarmerik z instalirano konjsko silo, je industrijskega značaja in ne more biti obrt, pa če obratujemo zakon, kakor hočemo.

Drugo podjetje je naše podjetje Industrija rogaških naravnih brusov. Tu pa pisec članka niti s trohico besede ne omenja proizvodnega značaja podjetja. Kajti proizvodnja našega podjetja je ročna in je ista kot pred sto leti. Podjetje nima niti ene KS instalirane in tu je pritožba utemeljena. Tu pa se je orgel pisec na komercialni sektor poslovanja. Predosem nas tukaj boli očiček zlatih časov in monopolističen značaj podjetja. Mislimo, da niso bili zlati časi ne za podjetje in ne za skupnost, če je bilo letno planske izgube 1,5 do 2 milijonov dinarjev. Naš monopolizirani značaj o Srednji Evropi. Manjkajo nam kupci in treba je samo načrtno organizirati prodajo, pa smo na konju. Tu smo jasno povedali članom komisije, da je bil naš izvoz usmerjen v Madžarsko in Čehoslovaško z letnim prometom do 500 ton. Mislim, da je diskusija o tem nepotrebna. Naš domači trg pa je odjemalec brusov široke potrošnje in industrija za velike industrijske. Kar se tiče cen industrijskih brusov, napajamo podjetja in to Toparno kopanega orodja, Zreče, Toparno kos in srpce, Tržič, Muto in Kladivarno Vitane, da pove svoje mnenje o cenah naših izdelkov, ki so za ta podjetja pol-

izdelki. Naš trg je kupec do 500 ton in sicer 200 ton široke potrošnje in 300 ton industrijske potrošnje. Da je vprašanje naših cen tudi na trgu pereče napajamo primer Goozdarja Beograd, ki je znižal cene našim kosnjakom od 28 na 20 din. Da je treba iskati kupce, tega se uprava in delavski svet dobro zavedata. Imamo organizirano mrežo zastopnikov, sodelujemo na vseh domačih sejnih in veselejih. Točno pa je, da se borimo, da bomo trg čim bolj razširili doma kot o zamejstvu.

Očitek, da ne vemo koliko imamo akumulacije je neumesten, ker smo imeli doslej in sicer od aprila stopnjo 75, 110 in 117 %. Tu pa mislim, da je treba vedeti sledeče: industrija in monopol sta tista faktorja, na katere se ozira. Prootno so bili to kamnolomi okrajnega značaja. Ker so bili naši kamni poznani i v inozemstvu i doma kot rogaški industrijski kamni, smo iz popolnoma trgovskih oziroma spremenili našo firmo, kar pa izgleda, da nam po enem letu prinaša škodo.

So še razne pripombe, na katere bi odgovorili, smatramo pa, da je z ozirom na zgornaj navedeni članek naša vloga bila nesmiselna. Kot akcioni delavec na terenu želim, da se ocenjuje stvarno, kar je bilo tudi komisiji jasno pokazano. Nimam namena tukaj zagovarjati in opravičevati podjetja, želim pa, da se gleda na stvar tako kot je.

Ker je omenjeno podjetje članek očitno napačno razumelo, navajamo v odgovor na ta dopis nekatera pojasnila. Predvsem članek ni imel namena kritizirati ali omejevati pravice podjetij do pritožbe na odločbe o obveznostih po družbenem planu, kar je v zadnjem odstavku članka tudi izrecno poudarjeno.

Edini namen članka je bil prikazati posamezne razloge, vsled katerih so podjetja vlagala pritožbe in za katere smatramo, da spadajo predvsem v pristojnost podjetja, da jih samo reši. Zaradi tega smo v glavnem navajali le slabe strani posameznega podjetja, medtem ko smo v uvodu navedli, da so v pritožbah navedeni tudi utemeljeni odgovori in da se iz samih pritožb vidi, da je družbeni plan povzročil mnogo iniciativnosti. Ta pripomba se tiče vseh podjetij, torej tudi podjetja »Kambrus«. Iz navedbe, da ima podjetje »Kambrus« monopolističen položaj ni iz članka nikjer razviden očiček, da podjetje ta položaj tudi izkorišča kot monopolist, mišljeno pa je s tem predvsem to, da podjetje, ki nima konkurence brez dvoma mnogo lažje prodaja svoje proizvode in tudi lažje ustvarja po družbenem planu predvideno akumulacijo.

Glede ostalih pripomb bi navedli še to, da planska izguba v prejšnjem gospodarskem sistemu ni bila odraz produktivnosti ali neproduktivnosti nekega podjetja, temveč pred vsem odraz določene politike cen. Trditev, da ni res, da podjetje ne ve, koliko akumulacije ima podjetje, ne drži. V članku piše, da podjetje ne ve, koliko akumulacije ustvarja, ne pa kakšno stopnjo ima. Ker torej ni bilo možno ugotoviti, kakšno akumulacijo je podjetje realiziralo, je pritožba proti previsoki stopnji tem manj utemeljena.

Poleg tega pa je bil namen članka tudi v tem, da povzroči pri podjetjih večjo aktivnost v pogledu objavljanja svojih problemov in uspehov v dnevnem časopisu, tako da bi tudi po tej poti prikazovali in izmenjavali medsebojne izkušnje. Tako bi bilo tudi od podjetja »Kambrus« pravilneje, da bi bilo svoj odgovor na omenjeni članek poslalo časopisu, posebno, ker ga je objavil pisec članka, ne pa ustanova, v kateri je zaposlen.

JM

LES
LJUBLJANA

prilreja **I. veliko razstavo pohištva**
od 2. do 10. julija 1952 v Ljubljani, bežigrajska gimnazija
Vsak dan bo izžreban en kavč od prodanih ustopnic
ZREBANJE DNEVNO OB 17. URI NA RAZSTAVIŠČU! RAZSTAVLJENO POHIŠTVO BO NAPRODAJ!

ALI JE »HMEZAD« SPOSOBEN ORGANIZIRATI PRIDELOVANJE HMELJA

Kljub temu, da je hmelj ali zeleno zlato, kakor ga često imenujejo, naša najintenzivnejša in tudi najdragocenejša poljedelska kultura, saj daje največji narodni dohodek po enoti površine in predstavlja najvažnejšo postavko kmetijskega izvoza Slovenije, ni pretirana trditev, da je le redko katero kmečko gospodarstvo tako zelo navezano oziroma odvisno od združne organizacije, kakor je ravno hmeljarsko gospodarstvo. Hmelj kot zelo intenzivna kultura ima namreč določene posebnosti, ki dajejo celotnemu gospodarstvu tega področja poseben pečat. Te posebnosti pa je treba poznati, če hmelj pravilno oceniti in določiti vlogo kmetijske zadruge na tem področju. Zato bomo najprej bežno pregledali te posebnosti.

Hmelj zahteva mnogo reprodukcijskega materiala in delovne sile. Posebno veliko zahteva hmeljskega gnojja. S tem pa veže določeno število živine in preko krme baze za to živino, skoraj vso travniško in poljedelsko proizvodnjo. Današnji stalež živine o ožjem hmeljarskem okolju ustreza v grobem sedanjim površinam hmelja. Če bi pa hoteli to živino normalno prehraniti, tako, da bi nam razen gnojja dajala tudi druge živalske proizvode, potem je treba zaradi ekstenzivnega travniškega gospodarstva, angažirati vse njivske površine izven hmelja izključno za živalsko prehrano. To nam v celoti potrjuje tudi primer ožjega hmeljarskega okolja, kjer je 855 ha hmelja in 1415 ha ornih površin izven hmelja. Na 1 ha hmelja je za proizvodnjo gnojja po računu strokovnjakov treba držati: 1 korna, 3 goveda in 4 svinje. Račun potrebe krme za prehrano te živine (upoštevana je samo tista krma, ki jo bo tudi hmeljarsko gospodarstvo moralo samo pridelati) pokaže, da je zaradi ekstenzivnega travniškega gospodarstva in neugodnega razmerja med ornimi in s travo obraslimi površinami (na 1 ha orne površine odpade samo 1 ha s travo obrasle površine) potrebno na 1 ha hmelja angažirati še 1,69 ha orne površine samo za prehrano živine. To pa v skupnem da 35 ha več, kot je vse orne

kmetije drugih področij lahko prodajajo svoje proizvode komur hočejo, torej tudi neposrednemu potrošniku. Hmelj kot zelo intenzivna kultura zahteva tudi precej strojne obdelave, predvsem večjih strojev, teh pa si posamezno gospodarstvo ne more nabavljati in je torej tudi s te strani močno vezano na drugo. Ker pa mehanizacija lahko pride do polnega izraza in izkoriščanja le na večjih površinah in plantažah, je hmelj torej tista ključna kultura preko katere bo mogoče najhitreje uvajanje naprednih in socialističnih elementov v kmetijsko proizvodnjo.

Zaradi navedenih močnih vezi, ki vežejo hmeljarja na zadrugo, kot so vnovčevanje pridelka, oskrba z reprodukcijskim materialom, ki bi si ga individualno gospodarstvo le težko nabavljalo (na primer hmeljevke in podobno), krediti, tako proizvodni kot investicijski in mehanizacija, bi upravičeno pričakovali, da bodo splošne kmetijske zadruge, kot najprirodnejša oblika gospodarskega povezovanja individualnih proizvajalcev, dobro organizirane in da bo njihova dejavnost na višini. Vendar tega ni in je večina kmetijskih zadrug ravno na hmeljarskem področju med najslabšimi po svojem vplivu na proizvodnjo, v okraju Celje-okolice.

Osnovni vzrok takega stanja je v tem, da je hmeljar s svojo najvažnejšo proizvodnjo, predvsem pa skoraj z vso blagovno proizvodnjo vezan na Hmeljarsko zadrugo. Ta ga je do nedavno oskrbovala direktno tudi z reprodukcijskim materialom in krediti, vsled česar se hmeljar za kmetijske zadruge ne zanima. Zaradi tega je iz KZ iztrgana najvažnejša proizvodnja ali bolje rečeno vsa blagovna proizvodnja in preko katere bi KZ lahko izvajala svoj vpliv na hmeljarja, potem je jasno, da KZ ne more uspevati in vzbudivati zanimanja pri kmetu.

Tako nastopa kot najvažnejša združna organizacija na tem področju Hmeljarska zadruga v Zalcu. V svoje članstvo vključuje okrog 5100 gospodarstev ali bolje rečeno vse proizvajalce hmelja Savinjske doline in okoliških

na tako velikem področju ne more zagotoviti. Tudi na tem, čeprav posebnem področju, bo KZ osnovni organizator proizvodnje, ki bo poleg hmeljarske, pospeševala in organizirala tudi tisto kmetijsko proizvodnjo, ki je pogoj uspešnega hmeljarstva in ki dopolnjuje hmeljarsko proizvodnjo. Vlogo pospeševalca in organizatorja tiste proizvodnje, ki ne nastopa na trgu, pa bo KZ z uspehom opravljala samo tistokrat, če bo samostojno obravnavala tudi vprašanje hmeljarstva in oskrbovala hmeljarje samostojno, ne pa samo kot trgovski posrednik med »Hmezadom« in hmeljarjem.

Tu so torej hmeljarji zaradi svoje življenjske navezanosti na združno organizacijo, sami v največji meri zainteresirani pri tem, da se ta reorganizira in, da si v splošni kmetijski zadrugi ustvari tako združno organizacijo, ki bo njim najbližja, v kateri se bodo lahko sami, kot neposredni proizvajalci res aktivno udeleževali in tako sami pospeševali svoj gospodarski razvoj. To jim bo uspelo le s vsestranskim utrjevanjem KZ in razvijanjem zlasti tistih dejavnosti KZ, pri katerih bodo sami najprej občutili svoje neposredne materialne koristi. Samo z ugledom in zaupanjem pridobljenim na ta način ter aktivnim sodelovanjem članov bo KZ lahko postala v resnici gospodarski center naše vasi z odločilnim vplivom na neposrednega proizvajalca.

Postavlja pa se sedaj vprašanje, kako si bodo morali hmeljarji utrditi svojo kmetijsko zadrugo, da bo postala res njihova, da bodo z njeno pomočjo res lahko uspešno dvigali svojo proizvodnjo in istočasno z medsebojnim sodelovanjem vnašali socialistične elemente v to svojo proizvodnjo in jih krepili.

Najvažnejša izmed vseh dejavnosti bo vsekakor hmeljarski odsek. Uspeh ali neuspeh KZ, bo odvisen od tega, kako bo KZ znala ravno s tem odsekom zainteresirati vse hmeljarje za njen obstoj in delo. Zato bodo hmeljarji v vodstvu hmeljarskega odseka KZ, morali voditi skrb predvsem o pravočasni oskrbi hmeljarjev z reprodukcijskim materialom, o organizaciji skupnega škropljenja in zatirnih akcij sploh proti najrazličnejšim boleznim in škodljivcem. Prav tako bodo lahko hmeljarji reševali sedanje pomanjkanje sušilnic z izgradnjo skupnih združnih sušilnic v okviru hmeljarskega odseka KZ. Na ta način si bodo zagotovili, da bo ves njihov pridelek hmelja lahko pravočasno in kvalitetno posušen. Nadaljnja zelo važna naloga hmeljarskega odseka KZ je, da se bodo z njegovo pomočjo hmeljarji seznanili z naprednejšimi načini hmeljarjenja, da jim bo pomagal pri uvajanju živčnih konstrukcij. Posebno važno je, da bodo hmeljarji, združeni v hmeljarskem odseku KZ, znali pri novih nasadih, vključno individualnem lastništvu, povezati svoje majhne parcele v večje komplekse in plantaže, ker bo šele na teh možno postavljati konstrukcije (ki pomenjujejo proizvodnjo) in racionalno izkoriščati mehanizacijo. Ne sme pa pri tem priti do prisiljevanja. Uvajanje teh socialističnih elementov v proizvodnjo bo v splošnih kmetijskih zadrugah, ki si bodo znale pridobiti ugled in zaupanje pri hmeljarjih, razmeroma hitro sledilo, ker bo hmeljar kaj hitro spoznal svoje prednosti in koristi v takem načinu hmeljarjenja.

Nadaljnja važna dejavnost KZ, ki si jo bodo uredili hmeljarji, je strojni odsek. Ta bo v največji meri lahko zainteresiral vse hmeljarje, ker so na mehanizacijo zaradi pomanjkanja delovne sile in pocenitve proizvodnje navezani. Po drugi strani pa jih bo ravno mehanizacija privedla do spoznanja, da je gospodarstvo na majhnih parcelah slabše in dražje in jim pokazala pot razvoja.

Ze prej je bilo poudarjeno, da je živinoreja na tem področju v slabem stanju, zato je tu dobro in pravilno delovanje živinorejskega odseka KZ še toliko važnejše. Da izboljšajo živinorejo si bodo hmeljarji v okviru živinorejskega odseka organizirali plemenilne postaje z dobrimi plemenjaki, proizvodnjo plemenske živine na obstoječih združnih posevkih za potrebe svojih članov, odkup klavne živine in živalskih proizvodov, s čimer bodo izključili vse tiste prekupevalce, ki se danes poskušajo uveljavljati na škodo proizvajalcev in potrošnikov itd.

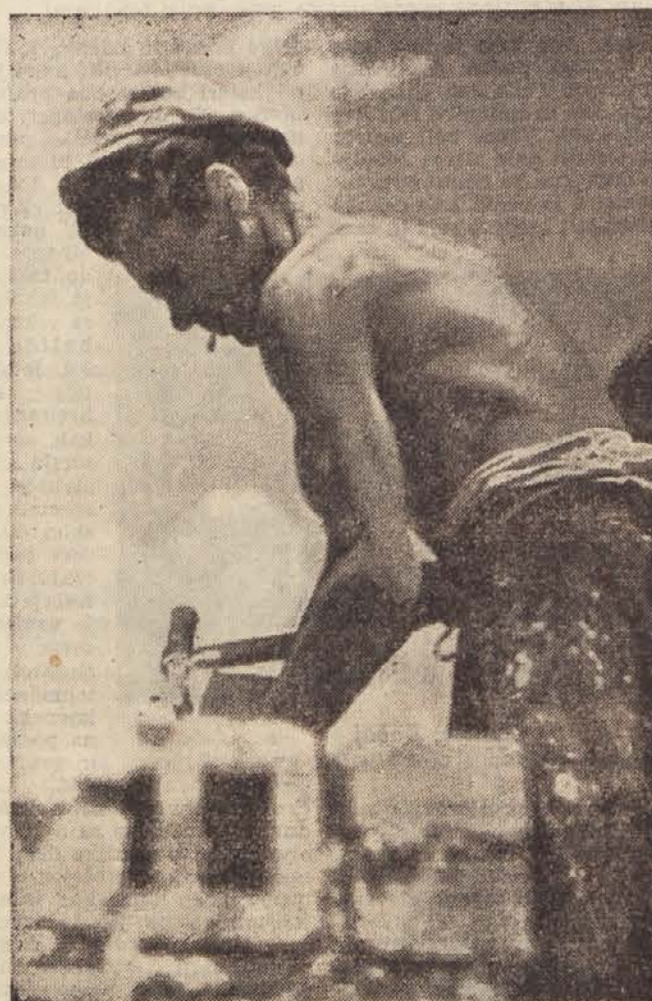
Tudi ostali odseki kot poljedelski, sadjarskovinogradniški in drugi, vključno s specializacijo tega področja na hmelj, niso nevažni.

Poljedelski odsek bo moral meliorirati travnike, da bo na ta način zagotovil zadostno krmino bazo. Tudi sadjarsko-vinogradniški odsek bo imel pri organizaciji prepotrebnih drevesnic, čiščenju sadnega drevja in škropljenih akcijah obilo dela.

Te dejavnosti so sicer danes zaradi konjunktura hmelja postranskega značaja, vendar pa bi bilo prepozno, šele ob zastoj hmelja na svetovnem tržišču, misliti na druge dejavnosti. Prav zato je važno, da KZ že sedaj razvije pospeševalno dejavnost tudi v teh panogah.

To so samo nekatera osnovna in najvažnejša vprašanja, katera pa bodo hmeljarji lahko uspešno reševali le s svojo dobro organizirano kmetijsko zadrugo. Uspešni pa bodo pri tem: svojem prizadevanju le, če bodo imeli vsestransko oporo v množičnih političnih organizacijah, predvsem pa v partijskih organizacijah na vasi. Le s takim skupnim prizadevanjem se bo KZ lahko utrdila in tako postala najodločilnejši faktor v socialistični preobrazbi našega kmetijstva. To pa postavlja tudi pismo CK KPJ kot prvo in osnovno nalogo.

Ivan Alt

OSREDNJA PROMETNA ŽILA BEOGRAD-BAR

Te dni se pripravljajo za Narodno skupščino FLRJ predlogi za graditev ključnih objektov v prihodnjem letu. Med njimi je tudi predlog za graditev normalnotirne proge Beograd-Bar, ki je največji objekt naše dosedanje graditve.

Ze v stari Jugoslaviji je bila gradnja jadranske proge, ki naj bi vezala Beograd z Boko Kotorsko, s končno postajo Tivat ali Kotor, predmet razprav na konferencah v Beogradu leta 1920 in 1928 in tudi časopisi so temu posvečali precejšnjo pažnjo. Vendar je ostalo samo pri tem in stara Jugoslavija kljub 25-letnemu obstoju ni uresničila tega projekta.

Sele nova Jugoslavija se je lotila realizacije tega, takorekoč starega načrta. Predvidena proga bo dolga 510 km in bo vezala Srbijo, Crno goro in Makedonijo ter bo omogočila temu predelu Jugoslavije najkrajšo pot do morja. Prva dela so se že pričela. Čez Skadarsko jezero že gradijo nasp, nedaleč od Beograda pa tunel Bela Reka, ki bo dolg 1384 metrov. Večje gradnje so določene za prihodnje leto, in sicer na odseku od Beograda do Valjeva in od Kolašina do Bara. Graditve proge bo trajala verjetno pet do šest let in bo ena najtežjih gradenj, ker bo šla čez hribovito in težko ozemlje od Titovega Užica do Priborja in od Kolašina do Titograda.

Po oceni strokovnjakov se bo promet v pristanišču Bar po dograditvi proge dvignil na eno milijardo 500 tisoč neto ton letno. Promet na progi pa bo zaradi lokalnega prevoza mnogo večji. Po računih lahko rečemo da bo blagovni promet na tej progi v najbližji bodočnosti dosegel okoli dva milijona neto ton v smeri k morju, obratno pa za približno 1 milijardo neto ton letno.

Kakšen bo ekonomski pomen te proge? Vsi vzhodni predeli naše države, ki zavzemajo okoli 34 odstotkov celotne površine in imajo lahko rečemo največ prirodnih bogastv, do sedaj še niso imeli trdnjše medsebojne zveze, še manj pa možnosti najkrajšega prevoza do morja in odtod do svetovnih tržišč. Ves promet tega predela z zunanjim svetom se je praktično razvijal čez reško pristanišče. Z izgradnjo proge bomo vsaj dosedaj zaprti in še neizkoriščena bogastva naše države mobilizirali in s tem znatno pripomogli k dvigu našega tehničnega potenciala. Saj je Srbija s svojimi ležišči bakrene, cinkove, svinečne, železne in ostalih rud najmočnejši rudarski bazen. Razen tega pa razpolaga z 42% skupnih rezerv premoga naše države. Pa tudi v kmetijskem pogledu je to bogat in razvit predel. Ravno tako imamo tudi v Makedoniji večje sklade železne rude, kroma, mangana, cinka, premoga in ostalo. Razen tega ima Makedonija bogate gozdne predele in razvita kmetijska ter živinorejska področja. V Crni gori imamo velika skladišča boksita, dalje imamo stare in znane svinečno-cinkove rudnike Drskovo in Suplja Stijena, velike komplekse neizkoriščenih gozdov, a v okolici Bara so ležišča nafte.

Precejšen pomen bi imela proga tudi za izkoriščanje vodne sile reke Lima. Samo na odseku Lima kjer bo tekla proga je predvidena gradnja 13 hidroobjektov s kapaciteto 218.000 kilovatov, na ostalem odseku Lima pa gradnja šestih objektov s kapaciteto 122.000 kilovatov. Izgradnja teh objektov pa bo našemu gospodarstvu dala preko dve milijardi kilovatltnih ur energije letno.

Se važnejša pa je proga z ozirom na dejstvo, da se bo z njeno izgradnjo razširil proces razvoja našega Primorja. Pretežni del jadranske obale, predvsem pa Bar z okolico je primeren za gradnjo pristanišč in tržišč svetovnega pomena. Razen tega je barško pristanišče najbližje svetovnim pristaniščem in svetovnim pomorskim trgovskim potem (Egipt, Suez, Južna Italija, južna Francija, Gibraltar). Po planu izgradnje bo Bar eno izmed naših največjih morskih pristanišč.

IZVOZ TOBAKA IZ MAKEDONIJE V LETU 1951

Tobak je najvažnejši izvozni produkt NR Makedonije, saj znaša njegov procentualni delež v celotnem izvozu republike 65-70%. Ta podatek nam kaže pomembno vlogo, ki jo ima tobak v trgovinski izmenjavi Makedonije s tujino. Izvoz našega tobaka je bil v preteklem letu odvisen od dviga svetovne proizvodnje in izvoza tobaka (predvsem ameriškega), uvoznih omejitev posameznih držav, konkurence proizvajalcev orientalskega tobaka - Turčije in Grčije. Vsi ti faktori so bili v povojni dobi stalni, vendar pa je bil njihov vpliv v preteklem letu mnogo manjši kot prej.

V preteklem letu je LR Makedonija izvozila preko 4.300.000 ton v vrednosti 272 milijonov dinarjev in to v 14 držav. Na prvem mestu je bila Danska, nato Italija, ZDA, Avstrija, Švedska, na zadnjem mestu pa je bila Francija. Pa tudi v celotnem jugoslovanskem izvozu je delež makedonskega tobaka največji, tako po količini, kakor po vrednosti. V preteklem letu so posamezne republike sodelovale v izvozu v sledečih procentih. LR Makedonija 63%, LR Bosna in Hercegovina 25%, LR Srbija 9%, LR Hrvatska 2% in LR Crna gora 0,16%.

KMETIJSKA PROIZVODNJA V ZDA

Po podatkih ameriškega ministrstva za kmetijstvo se je celotna obdelana površina v ZDA zmanjšala za okoli 400.000 ha. Zmanjšanje zadeva predvsem tiste nasade, za katere je potrebno posebno delo in več delovne sile. Tako je pričakovati manjšega pridelka jare pšenice, ječmena, lanu, fižola itd. Povečal pa se bo pridelok soje, ovsa in sena. Razen tega se je površina, na kateri pridelujejo žitarice za živalsko krmo, zmanjšala prav tako za 600.000 ha, kar povzroča precejšnje skrbi, ker pričakujejo z ozirom na povečanje števila glav živine večje povpraševanje po krmilih.

Hmeljski nasadi v Savinjski dolini

površine izven hmelja. Pri vsem tem pa je treba še upoštevati, da je tudi za prehrano ljudi treba računati določene orne površine. Seveda dejansko izkoriščanje površin ni tako kot ga zahteva normalna prehrana živine, zato pa je tudi živinoreja zelo slaba in ne daje mnogo več, kot samo gnoj. Res je, da je za hmeljarja najvažnejši gnoj, vendar pa živinoreje, ki bi bila snov za proizvodnjo gnojja ne moremo spraviti v sklad z potrebami po kmetijskih proizvodih. Ze iz te kratke navedbe, sloneče na analizi ožjega hmeljarskega okolja, se vidi, da si že današnje površine hmelja podreajo vso ostalo poljedelsko in travniško proizvodnjo, da mora ta nujno postati intenzivnejša in da blagovna proizvodnja poljedelstva nastopa edinole v hmelju. To dejstvo pa daje celotnemu gospodarstvu tega področja to posebnost, da skoraj vsa blagovna proizvodnja pride samo enkrat v letu na tržišče. Ker pa proizodnja hmelja zahteva mnogo reprodukcijskega materiala nekmetijskega izvora t. j. umetnih gnojil, hmeljev, premoga, zaščitnih sredstev in drugega in tudi najemanje sezone delovne sile, ki jo je treba takoj plačati, veže to enkratno dospevanje blagovne proizvodnje do vnovčenja, skoraj lahko rečemo večino hmeljarskih gospodarstev na kratkoročne proizvodne kredite. Tako znašajo izdatki za reprodukcijski material nekmetijskega izvora in najeto delovno silo pri obiranju (po združnih kalkulacijah) okrog 108.000 din na 1 ha hmelja. Še v večji meri pa so hmeljarska gospodarstva vezana na kredite pri ustvarjanju novih nasadov.

Po drugi strani pa hmelj ne pozna nikakršne naratalne potrošnje t. j. niti lastne reprodukcije, niti osebne potrošnje proizvajalcev in je torej vsa proizvodnja istočasno tudi blagovna proizvodnja. To sili hmeljarja v večjo blagovno menjavo, ker mora poleg industrijskih potrošnih predmetov, kupovati tudi prehranske predmete. Hmelj torej obračunava tudi pri manjših gospodarstvih z ostanke naratalnega gospodarstva, ki se v našem kmetijstvu še najdemo in ki zavirajo tudi hitrejšo socialistično preobrazbo našega kmetijstva.

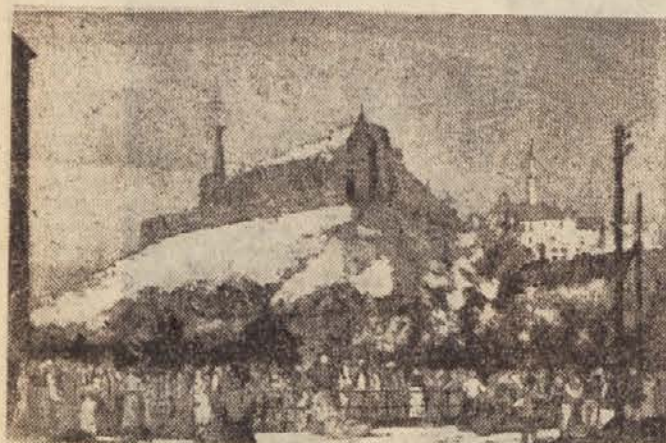
Hmelja v naših sedanjih pogojih hmeljar ne more prodati nikomur drugemu kakor »Hmezadu«, medtem ko

Kam gre naš umetniški naraščaj?

(O razstavi Akademije za upodabljajočo umetnost v Ljubljani)

Kakor vsako leto, tako je tudi letos ob koncu šolskega pouka Akademija uredila v poslopju Poljanske gimnazije pregledno, poučno in zanimivo razstavo del svojih goštev. Vedno bolj postaja očitna upravičenost naše lastne Akademije. Ko je naša ljudska oblast po osvoboditvi ustanovila ta zavod, smo nekako s skrbjo spremljali njegovo rast in raz-

delka Borisa in Zdenka Kalina. Človek je vesel, ko vidi, kako jasna je pot, po kateri vodita oba profesorja svoje učence. Ne bi pa mogel tega napisati ob rezultatih specialke profesorja Fr. Smerduja. Tudi tu so nekateri kiparji lepo napredovali, toda zaskrbljenost povzročajo čudni eksperimenti, s katerimi so se bavili nekateri dijaki.

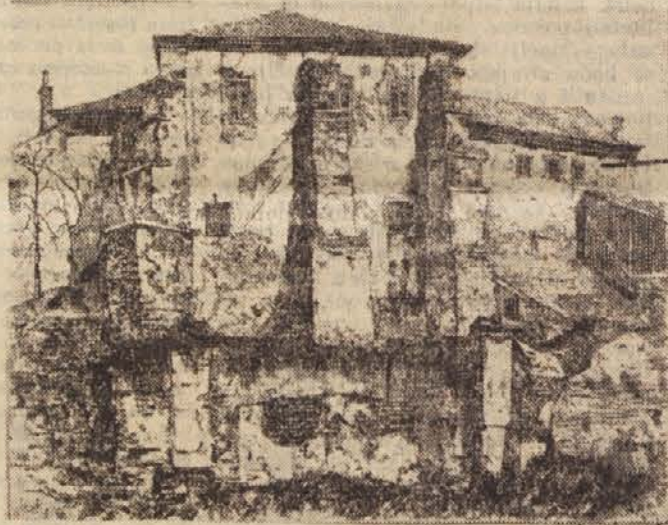
Batista, Dobo

(Z razstave Akademije upodabljajočih umetnosti)

voj. Ni bilo pravih prostorov, učnih pripomočkov, šolske tradicije itd. Toda vera v zdravje našega naroda in revolucionarni polet so kmalu nadoknadili vse pomanjkljivosti. Ni zastoj slovenski narod nekako od konca 18. stoletja naprej dokazoval s svojimi najboljšimi sinovi, kako velike umetniške in pedagoške sile počivajo v tej mali avstrijski provinci. Kavčič, Jansa, Wolf, Ažbe so imena, na katera bi bil ponosen vsak evropski narod. Poznamo nato trdo borbo za postavitev Akademije v stari Jugoslaviji. Bila je brez uspeha. Šele svoboda nam je dala Akademijo in danes moremo ugotoviti, da se z vsakim letom lepše razvija, postaja vedno bolj homogena in si ustvarja spoštovanja vredno tradicijo. Ne vem, če si morejo študentje in absolventi Akademije predstavljati, v kakšnih pogojih in kako so študirali naši slikarji in kiparji starejših generacij. Naj vprašajo samo lastne profesorje! Čudne stvari bodo zvedeli: o lakoti, ki so jo trpeli, o pomanjkanju najbolj osnovnih potrebščin za življenje in delo, o tem, kako so o počitnicah delali po tovarnah, da so lahko nadaljevali študij in temu podobne zgodbe. Mnogo tega je današnji mladini prihranjenega. In njen odnos do Akademije? To je poseben poglavje. Ko je hotela ustanova ob koncu leta urediti širšo razstavo, ki naj bi pokazala dosežanje uspehe v celoti, nadalje nekaj prerez skozi metodo in način lastnega dela, so povabljeni absolventi očitno nekoliko, da z njihovimi deli »ne b. do reš. vali Akademiji« in temu podobne cvetke. Prečudna ljubezen do lastne sile, dejstva, ki so morda edinstvena v zgodovini slovenske umetnosti. Naj pomislimo vsaj to, da s takim uspehom, kakršnega o pokazali doslej, v resnici ne bodo »reševali« Akademij, pa tudi same sebe ne.

Ni mi mogoče omenjati vseh del in imen, ki bi na tej razstavi zaslužili hvalo in grajo. Razstava je bila zelo razsežna in pa kratkotrajna. V celoti pa je bilo možno ugotoviti lep napredek od lanskega leta, skrb in resnično marljivost pri mnogih slušateljih pa tudi kreativne roke prof. K. Putriha je pač dosegel maksimum uspeha. Smisel za plastično obliko, jasnost konture ter trdno konstrukcijo človeškega telesa ki z izrednim umetniškim in pedagoškim čutom profesor posreduje učencem. Lep uspeh očitujeta tudi kiparska od-

čim bolj obvlada tiste elemente, ki so osnova in podlaga za njegovo poznejše, eventualno umetniško delo. Študent, ki misli, da so mu profesorjeve korekture nepotrebne, nima kaj iskati na šoli. Razumljivo pa je, da izven šolskega časa lahko poskuša in eksperimentira po mil volji...» Profesorji zbor Akademije je torej jasno povedal, kako gleda na dolžnost slušateljev special v njihovem odnosu do profesorja, do dela, pa tudi do raznih eksperimentov. Recimo, da so nastali ti nerazveseljeni poizkusi izven šolskega časa. Mislim, da ne more nihče očiti Akademiji nedemokratičnosti — saj jih je razstavila. Prav pa je, da si jih ogledamo nekoliko pobliže. Vedno je bilo tako na svetu, da je mladina iskala svoja pota. Koliko je že bilo »secesij«, ki so živo protestirale proti »okostenelemu akademizmu«, proti šolski suhoparnosti in pedantstvu. Toda naši Akademiji, ki je še zelo mlada, pač ne moremo očiti akademizma, ozkosti in neupoštevanja moderne umetnosti ter njenih dognanj. Revolucionarnost mladine bi torej pričakovali v drugi smeri: v vestnem študiju, v vroči delovni vnemi, v veliki zavesti odgovornosti, da se bo čimprej in čim več naučila, da bo lahko koristna svojem narodu. Nekateri študentje Akademije pa očitno ne mislijo tako. Nekateri »vplivi«, nekaj vražji veter je zapihal od nekega, ki je hitro razbijati še tisto bore malo, kar so se naučili, ter to jedro nadomeščati z eksperimenti, ki so abotni in smešni, da nikoli tega. Kaj bomo rekli h kosu lesa, grobo obekane z nekakimi očmi in ustmi? To je človeška glava. Odlomljeni veji, ki je vsajena v podstavek — »Kompozicija« ali kaj? Če bi ne bile te stvari smešne, otročje in nesmiselne, bi iz takih eksperimentov lahko izvajali hude zaključke. Recimo takole: proglasili bi jih za umetnost! Potem pa bi svetovali našim delovnim ljudem, ki si doslej niso mogli opremiti svojih stanovanj z umetninami, naj le pridno sežejo po okleščkih, treskah, grčah, krcijah in krcijčkih, panjih in kar je temu po-

Polak, Maribor — obsidje

(Z razstave Akademije upodabljajočih umetnosti)

svet, do primitivistične enostavnosti. Namesto jasnih in svetlih tonov skušajo slikarji še danes dati podobam galerijsko patino. Čez nekaj desetletij bodo te podobe tako potemnele, da bo prav malo ali pa nič ostalo na njih. Vse bo pogotnila brezoblična tema, kamor se zdi, da te vrste slikarstvo tudi jedro tera. Ne morem verjeti, da ni med temi študenti nobenega, ki bi ne bil vsaj malo temperamenten. Kaj ni nikjer več niti enega žarka sončne svetlobe, nobenega veselega smeha in nobene lepe žene? Na to naj mladi slikarji pomislijo!

Naj mi teh pripomb na rob razstave ne zamerijo ne študentje, ne profesorji. Napisane so bile iz čistega srca in do brega namena. Rad imam umetnost, ljubim in spoštujem napore naše Akademije. Saj nam gre vsem v bistvu samo za eno: za čim višjo in kvalitetnejšo delovno »delo«.

Dr. Stane Mikuš

Režiji Andreja Zvana se je poznalo, da se je dobro seznanil s sredino, v kateri se igra odigrava. Z nekaterimi posrečenimi tipi in s smiselno inscenacijo je dosegel, da je predstava mestoma res nušičevsko razvnela. Predstava je bila bolj vodvilj kot družbena satira, toda če naj bomo odkriti, moramo reči, da to vprašanje, ali je »Dr« družbena satira ali zgolj komedija, napisana za smeh, še ni dokončno rešeno. Zato je pač režiji prepuščeno.

Režiser je posrečeno predstavil tipično nušičevskega Blagoja; Zivota je bil tak, kot ga je pač prikazal Nušič, človek, ki meni, da lahko z denarjem vse kupi, pamet, ljubezen, še celo vrata univerze se s pomočjo vsemogočnega denarja širom odpro, skratka — posebljena korupcija, pri vsem tem (po Nušiču) pa je kar dober človek, ki se ob svojem Pepiki do solz omeheča. Milorada je igral mlad začetnik, po poklicu mizar, sproščeno, kot bi se že od nekdanj gibal po salonih. Le beograjski ni bil in presimpitičen za tega parazita družbe, mestoma malo pretiran, kar pa gre na račun začetniške treme. Občutena in pristna je bila Klara, s premisljeno, zadržano igro je bil dobro karak-

Darinka Muser

POPRAVEK

V članek dr. B. Krefta Fragmenti G. B. Shaw v prejšnji številki se nam je vrnila listovna pomena: Bernard Shaw se je rodil 1856, in ne 1858. leta.

Intimna umetniška prireditve

V začetku tega meseca je podpredsednik Prezidijske ljudske skupštine FLRJ Moša Pijade odprl za ožji krog svojih umetniških tovarišev in kulturnih delavcev v svojem novozgrajenem umetniškem ateljeju retrospektivno razstavo, pregled svojih slik in skih del. To so slike, ki jih je Moša Pijade naslikal v štiridesetih letih, v najrazličnejših okoliščinah in pogojih. Najprej dela iz dobe študija v Münchenu, ki je bil takrat poleg Pariza znan kot največje umetniško središče v Evropi. Tam se je takrat šolala večina najbolj nadarjenih jugoslovanskih slikarjev. Tam so bili slovenski impresionisti, tam sta bila prezgodaj umrla hrvatska umetnika Račić in Kraljević in ni čuda, da je Moša Pijade portretiral tudi naš slikar Tratnik. Ze prva dela iz te dobe pričajo, da se je Moša Pijade odlikoval s solidnostjo in dobro obvladal tehniko. Nadalje so bile tu zbrane slike, ki so nastajale v dobi revolucionarnih bojov, zlasti še umetnine, ki so se rodile v zaporih Lepoglave in Mitrovice, o čemer pričajo tople barve jesenskih pokrajin ter pogledov iz zaporov in rešetk ter številni portreti tovarišev, s katerimi je Moša preživljal leta zapora in borbe. Med njimi je vrsta najrazličnejših obrazov, vodilnih osebnosti našega delavskega gibanja, veliko je portretiranih, ki so kasneje padli v boju za svobodo.

Ko si je to razstavo ogledoval znani in priljubljeni srbski umetnik in karikaturnar Pier Kržižanić, si ni mogel kaj, da ne bi zapisal v »Svedočanstvih«: »Ko gledamo ta dela, zlasti ona iz Münchenskega obdobja, čutimo, kaj bi tovariš Moša dal svojem narodu kot slikar, če bi se bil mogel mirno razvijati in delati. To je največja žrtev, ki jo je ta veliki umetnik dal za svoj narod, ko je mirnemu umetniškemu delu predpostavil življenje borbe in trpljenja. V njem se tragično prepletata dve poti: pot boja umetnika za svoj ustvarjalni izraz in pot borca za svobodo, da se končno obe stekata v široko trnovo pot narodnoosvobodilne borbe, ki se je končala z uresničenjem tistega, kar je sanjal ta veliki jugoslovanski revolucionar... Ko zapuščamo ta skromni hram umetnosti, želimo, naj naš dragi »Čiča« še nadalje uresničuje svoj umetniški sen, saj vemo, da mu bo to najprijetnejši odih v njegovem napornem zdravniškem delu.«

Moša Pijade pri slikanju

Pred zletom 'Svobode' v Trbovljah

Leta 1935, po celjskem zletu društev »Svoboda«, je režim napredno delavsko kulturno organizacijo »Svoboda« razpustil in prepovedal. Letos, ko se »Svoboda« obnavlja v delavskih središčih povsod po Sloveniji, pripravljajo v Trbovljah veliko kulturno manifestacijo, ki jo imenujejo, navezujoč na tradicijo naprednega delavskega gibanja pred vojno, Zlet delavskih kulturnih društev »Svoboda«.

Od 17. do 23. avgusta bodo prireditve delavskih kulturnih društev samega trboveljskega okraja, a 24. avgusta, na glavni, zaključni dan zleta, pridejo v Trbovlje sodelujoče kulturne skupine delavskih društev iz vse Slovenije.

Kdo vse nastopi, kdaj, kje in s čim, je že podrobno dogovorjeno. Iz zasedbe revirja sodeluje 5 dramskih druščin, 7 moških in 1 mešani zbor, 5 godb na pihala. Na glavni zletni dan se jim pridružijo skupine društev »Svoboda« in sindikalnih društev iz Ljubljane, Maribora in Celja ter iz okolice teh treh mest, dalje iz kočevskega, kranjskega, krškega, radovljiškega, slovenjgraškega, sošanskega in tolminskega okraja. Tako bo na zletu zastopanih najmanj 14 industrijsko pomembnih okrajev. Udeležili se ga poleg omenjenih dramskih druščin skupno 15 mešanih zborov z okrog 900 pevci, 28 moških zborov z okrog 1000 pevci, 25 godb na pihala z nad 700 godbeniki, pa še terenska folklorna plesna skupina iz Guštanja.

Sporod za vseh 8 dni je ne le bogat, temveč tudi dobro pretehtan, zato smiselno in lepo grajen. Domačini izvedejo vsak dan med tednom kakšno pomembno prireditev. Dva večera bosta koncerta okrajnih godb na pihala in pevskih zborov, a dramske družine bodo uprizorile Moliérovega »Tartuffa«, Cankarjeve »Hlapce«, Moškrčeve »Rdeče rože«, Borove »Raztrgance«, Golouhovo »Krizo«.

Glavni dan bo 24. avgust: jutraj sprejem gostov na postaji in slavnostna povorka na zletni prostor, kjer se ob 10. začne proslava s pozdravi in govori, zborna recitacija ter velikim nastopom združenih pevskih zborov in združenih godb. Zgodaj popoldne pa bo fizikturna akademija in nato ljudsko rajanje.

Ze priprave na ta zlet mnogo povedo. Ves velikanski spored je bil organizacijsko obvladan, udeležba okrog 2600 sodelujočih iz vse Slovenije zagotovljena v počem poldrugem mesecu. Kako je bilo to mogoče, si razložimo predvsem iz dejstva, da je imela celotna prireditev že v prvotni zamisli svoje čvrsto vsebinsko jedro, določeno opredeljen smoter: pokazati kulturno tvornost delavskega razreda, njene tradicije, njeno napredno ideološko vsebino: dalje iz dejstva, da so se vsi k sodelovanju povabljeni s pravo delavsko

vzajemnostjo odzvali temu pozivu, vsi ene volje hkrati prišli za delo. Skrajja je kazalo, da bodo stroški preveliki; a tudi v tem pogledu je uspelo enakomerno porazdeliti bremena med udeležence, a organizatorji so si iznajdljivo, brez vsake zunanje podpore zagotovili denar, ki ga potrebujejo za same priprave.

R. A.

KOROŠKI KULTURNI TEDEN

Od 29. junija do 6. julija bo na Ravnah na Koroškem tradicionalna prireditev — koroški festival.

Prireditve se začne 29. t. m. z nastopi gasilstva Mežiške doline, šahovsko simultanko mojstra dr. Vasje Pirca s koroškimi šahisti, nastopi plesnih skupin (v parku na Ravnah). V nadaljnjih dneh sledijo fizikturne prireditve, predavanja na ljudski univerzi, literarno glasbena revija rudarske mladine, koncert orkestror mežiške doline ter množični šahovski brzoturnir. Dne 5. julija bo v Titovem domu otvoritev novega odra — dogodek za mesto Ravne! Največji, svečani del festivala z bogatim in pestrim sporedom pa bo v nedeljo 6. julija.

Korošci sporočajo o svojem kulturnem prazniku in vabijo k udeležbi.

ČASOPIS »JUGOSLAVIJA« POSVEČEN MAKEDONIJI

Zadnja številka revije »Jugoslavija«, ki je predvsem namenjena tujini in izhaja zato tudi v republiki Makedoniji. Tako piše Lazar Mojsov o nacionalnem preporodu makedonskega naroda, Blažo Koneski pa podaja pregled razvoja makedonskega jezika. Z odličnimi reprodukcijami je opremljen sestavek o makedonskih arheoloških spomenikih Makedonije; poseben članek je posvečen revolucionarnemu pesniku Kostu Racinu. Po harmoničnosti vsebine in grafične opreme sodi zadnja številka »Jugoslavije« med najbolj uspele številke te revije.

PLENUM ZVEZE KNJIŽEVNIKOV JUGOSLAVIJE

7. in 8. junija je zasedal plenum odbora Zveze književnikov Jugoslavije, ki je obravnaval predvsem troje vprašanj. Ker pisatelji streme predvsem za tem, da bi s svojim delom pripomogli h kulturnemu dvigu naših narodov, je razumljivo, da so književniki močno zainteresirani nad vprašanjem novih cen papirja in knjig, ko preti nevarnost, da postanejo knjige zaradi previsokih cen nedostopne širokemu krogu bralcev. Plenum književnikov je zato razpravljal o tem, kaj bi bilo mogoče storiti, da bi knjiga postala dostopna vsem bralcem. Plenum književnikov je nadalje razpravljal o načrtu novega statuta Zveze književnikov, ki naj se prilagodi splošnim spremembam v našem družbenem življenju, zlasti v tem smislu, da naj dobe posamezna republiška združenja več samostojnosti. Zveza književnikov pa naj skrbi predvsem za materialne probleme umetnikov. Končno so na plenumu Zveze književnikov razpravljali o značaju III. kongresa Zveze književnikov Jugoslavije, ki bo jeni na Bledu. Sklenili so, da bodo na kongresu razpravljali o dveh vprašanjih, o položaju pisateljev in knjige pri nas ter o svobodi kulture.

Moša Pijade: Joška Pucer, Srem. Mitrovica 1926

Nušičeva komedija pri delavcih TAM

Društvo »Maks Durjava« iz Maribora-Tezna (TAM), ki je zajelo v svoje članstvo okoli 80% delavcev, živahno kulturno deluje. Vendar ga je doslej oviralo vprašanje prostorov, kajti društvo ni imelo svojega doma, vaje so bile v zasebnih stanovanjih, v pisarnskih prostorih, kakor je pač naša navada.

Letos pa si je društvo uredilo svoj kulturni dom v poslopju bivše Gradisove jedilnice, s prostorno dvorano z 250 sedežev in 150 stojali, z odrom, ki meri 6 x 6 m. Ureditve doma je stala mnogo denarja in mnogo prostovoljnega dela članov, kar se mu tudi pozna, vse je lepo, okusno in v ljubljeno urejeno. Res je, da je dvorana glede na doživno preokoli in preizkušnja, toda dom je začel in ker prej niso imeli ničesar, pomeni to zanje pravo bogastvo. Oder bodo s horizontom in s krožnim zastorom še spopolnili.

14. junija je društvo odprlo svoj novi dom s slavnostno akademijo, na kateri so nastopile vse društvene sekcije. Slavnostni govor je imel tajnik društva Jože Požar, godba na pihala je pod vodstvom kapelnika Viljama Klampferja izvajala polturi slovenskih ljudskih pesmi, moški pevski zbor z zborovodjem Avgustom Živkom je zapel Venturinijevo »Mi vstajamo«, Starotovo »Na vrelu bratstva« in Devovo »Soči«. Zbor 48 pevcev, ki ima lepo izenačene glasovne skupine, poje dovolj ubrano in ima lepo dinamiko. Še začetniški ženski zbor je pod vodstvom Avgusta Živka dobro zapel ljudsko »Pojdem v ruter« v Tomčevi priredbi in Ferjancičevo »Na morju«. Salonski orkester pod vodstvom Karla Bradaca je zaigral Stolcovo uverturo »Hera«, nato pa je zapel mešani zbor Hubadovo »Skrjanček poje« in Simonitijsvo »Pesem o Titu«. Na akademiji se je predstavila tudi lutkarska sekcija in recitatorji s Prešernovo pesmijo »Od železne ceste« in s Prešernovo »Lepo Vido«. Dramska skupina je uprizorila odlomek iz Cankarjevega »Kralja na Betaniji«. V stranski sekciji razstavo umetniških slik, fotografij in keramičnih izdelkov, nekatera zelo lepa dela, vse izdelki delavcev, članov društva.

V nedeljo 15. junija je dramska skupina odprla svoj novi oder z uprizoritvijo Nušičevega »Dr« v režiji Andreja Zvana.

Beseda ljudskega knjižničarja

Nisem kritik — ampak knjižničar v ljudski knjižnici; a si drznem podati nekaj misli o izdajanju in opremljenosti knjižnic in še kaj od tu in tam.

Najprej naj spregovorim nekaj o Mohorjevi družbi, ki ima sedaj sedež v Celju. Ta družba ima kljub svoji varski podlagi velike zasluge za Slovence. Ne najdes skoraj bajte, ki bi ne imela Mohorjevih knjig, ali jih je vsaj nekoč imela, pa so bile na ta ali drugi način uničene, zlasti v severnih predelih Slovenije. Zato je bil sedaj po vojni pogled vseh teh (mislim predvsem ljudi s podeželja) uprt zopet v Mohorjevo družbo, kaj jim bo nudila. In vse knjige, ki jih je družba izdala, so bile takoj razprodane. Zakaj? Odgovor je jaseen: zato, ker je Mohorjeva družba imela dolga leta važno vlogo pri širjenju knjig med slovenskim ljudstvom, ker ima že stare tradicije. Predlagal bi, da bi Mohorjeva družba tudi v bodoče izdala čimveč knjig — a napredne, dobre vsebine. Ker knjige Mohorjeve družbe be-rejo široki sloji ljudstva, predvsem preprostega ljudstva, se mora vodstvo založbe zavedati svoje velike odgovornosti za dvig splošne izobrazbe in kulture naših ljudi. Naj bi tudi ta založba že nehala z izdajanjem manjvredne literature. Vsekakor pa bo potrebno o delu te založbe obširno in kritično razpravljati v našem tisku.

Po vojni je bila ustanovljena tudi »Prešernova knjižnica«. Videli smo, na kakšen odmev je naletela. Število naročnikov se je stalno večalo do nekako leta 1948 in 1949, potem pa je začelo upadati. Kaj je vzrok temu? Naši ljudje se še ne zavedajo, da dobrih knjig tako poceni ne niso dobili nikoli. Naj povem, kaj vidim in slišim od ljudi, s čimer se tudi jaz strinjam: velika pomanjkljivost je, da so knjige neenotno opremljene. Tako človek že na zunaj dobi slab vtis. Če si nekdo doma v omari uredi knjižnico in bo dobil vsako leto knjige drugačnega formata, se bo presneto jezil. Vprašam, zakaj niso n. pr. zadnji trije romani Miška Kranjca v normalnem

formatu, kakor je bil na pr. Nexöjev roman Sirota Stina? In še nekaj kvari ugled zadnjih dveh romanov Miška Kranjca in s tem založbe: če pogledamo knjigo Pisarna ali Pod zvezdo vidimo, da sta po obliki enaki kolektarju in se kar začudimo, ko vidimo, da gre za roman. Podobnih del smo vajeni v normalni književni obliki. Ko knjigo odpremo, vidimo, da je tiskana v navadnih časopisnih stolpcih. Le zakaj to? Res, nenavadno za roman. Papir, se razume, je rotacijski, ker je pač izdaja množična in poceni. In še to: res dobro uho imajo tudi naši preprosti ljudje, ko se čudijo, kako je Miško Kranjec mogel izdati to delo v tej napredni umetniški založbi — kot kvalitetno umetniško delo, ko pa pri tem ni pazil na lep literarni jezik in na stil. Kar se pa tiče vsebine, to prepuščam drugim, ki so tudi te stvari preštudirali. Tudi izbira Prešernove knjižnice je bila včasih nezadovoljiva. Letos se je to izboljšalo z napovedanim programom. Želimo, da bi Prešernova knjižnica izdala vsako leto po eno literarno delo iz svetovne književnosti.

Tudi za kolektar Prešernove knjižnice želimo, da bi imel bogatejšo vsebino. Naši ljudje na podeželju hočejo imeti v kolektarju vse, kar rabijo pri svojem gospodarstvu, predvsem najosnovnejših navodil, manjka praktičnih nasvetov za gospodarje in gospodinjice, poštnih tarif, pregled sejmov in še mnogo drugih praktičnih nasvetov. Vse to je Mohorjev kolektar navadno imel. Vsega tega ne bo težko spraviti v kolektar. Prešernova knjižnica pa bo s tem storila veliko uslugo ljudem na podeželju. Imamo primer, da je nekdo hotel kupiti samo kolektar, ker pa v njem ni bilo, kar je želel, je še kolektar pustil.

Tudi založba Obzorja v Mariboru premalo skrbi za zadostno izbiro. Pisatelj Ingolič naša ljudje zelo dobro poznajo in tudi radi segajo po njegovih delih. Toda zadnje čase se nekateri sprašujejo, zakaj založba izdaja skoraj samo njegova dela. Nova dela je seveda pri tem treba izvēzti.

Vse slovenske in tudi jugoslovanske založbe pa prosimo: knjižnice na vasi, ki imajo itak prav majhno gmotno pomoč (ak pa še te nimajo), ne morejo pošiljati knjig v vezavo na lastne stroške. Posebno knjižničarji dobro vemo, da se knjiga itak prehitro raztrga. Ko pa je knjiga raztrgana, kratkomo izigine. Paziti pa moramo, da se knjige obdrže čim dalj. Zato pozivamo založbe, naj ne izdajajo samo mehko vezanih

ali samo broširanih knjig. Knjige, kakor nedavno izšla Londonova Dolina meseca, morajo biti vezane. Vsaj toliko izvodov, da bo dovolj za vse Ljudske knjižnice. Ali ni škoda tako finega papirja in opreme, ko bo knjiga naenkrat uničena. Zaželeno bi bilo, da bi se knjige za knjižnice nekeje posebej vezale, in sicer res trpežno. Knjižnicam po mestih, ki so dobro razvite, je lahko, knjižnice na podeželju pa večinoma le životarijo.

Kar se pa tiče splošnega programa knjig, bi omenil, da nam še zmeraj primanjkuje mladinske literature, ki bi obravnavala razna potovanja, življenje drugih kontinentov, seveda primerne vsebine. Ker mladini moramo razviti in bogatiti fantazijo. Samo tako bomo preprečili škodljive pojave, ko nekateri namenoma posojajo razne »Strahove« in »Črne Jurije«, da bi s tem odvrgli mladino od naše družbene stvarnosti. Zato je treba nuditi mladini čim več literature, ki bo zadovoljila njene duševne potrebe. To je eno zelo važnih vprašanj založb.

Naše založbe so izdale tudi celo vrsto poljudno-znanstvenih knjig. Te knjige, v kolikor razpravljajo o razvoju človeka, razpravljajo po navadi že o višjih stopnjah razvoja. Želimo, da bi izdali knjige, ki bi obravnavale na preprost način razvoj življenja in človeške dušne od začetka, da bi obravnavale nastanek religije, njeno vlogo skozi stoletja in nujnost njenega propada. Res, marsikdaj gradimo hišo pri vrhu, ne začnemo pa pri temeljih. Zgodi se, da pride nekdo (recimo kmet) v knjižnico. Slišal je na raznih predavanjih, sestankih, čital je v časopisu razna razpravljanja o religiji, kar je trenutno zelo aktualno, o razvoju človeške družbe itd. Toda knjižničar mu bo težko ustregel z literaturo, ki bi mu razjasnila njegove pojme. Če rečemo: »Za kapitalizem je nujno, da propade in že propada, religija izgublja pozicije iz leta v leto, to se vse premalo. S tem človeku še nismo razjasnili njegovih predstav. Povem, da se tudi podeželje v najbolj zakotnih krajih prebujajo, da je prišel čas, ko začnajo ljudje misliti sami. Duhovščina se dobro zaveda, kakšno vlogo ima pri tem literatura. Imamo primer, ko duhovnik namenoma odvrača mladino, da ne bi obiskovala ljudske knjižnice — seveda na svoj prefinjen način. Predvsem se lotevajo duhovniki tiste mladine, ki obiskuje razne šole. Seveda jim oni nudijo zato ničvredno plažo. Zato opozarjam vse množične organizacije, vzgojitelje in druge prosvetne delavce, naj temu posvečajo vso pozornost, da otrok ne bo taval med resnico in neresnico. Posebej bi opozoril na to starše. Ponk v šoli sloni na znanstveni, stvarni podlagi, ko pa pride otrok domov, kjer ga starši sami priganjajo k veronku, ne ve, komu bi verjel. Na koncu leta se pa marsikdo jezi, če dobi otrok iz raznih predmetov slabšo oceno, kot bi jo lahko dobil. Tega ni kriv otrok, učitelj tudi ne. Kriv je tisti, ki ga je odvrčal od resnice, od družbe in mu vlival mržnjo do lastne domovine.

Naloga vseh nas kot zavednih rodoljubov je, da skrbimo za otroke in jih pravilno usmerjamo tudi v kulturnem pogledu. Saj bodo ti otroci postali graditelji naše socialistične domovine.

Ivan Srebnik

Primorski festival

Odveč bi bilo danes ponavljati, kaj pomeni za našo Primorsko in za vse naše narode takšen predmet proslave in velikega festivala — kakor je peta obletnica priključitve Slovenskega Primorja k FLR Jugoslaviji. Vse leto so po enotnem načrtu po vseh krajih Primorske potekale živahne priprave — kdo ne pozna požrtvovalnosti in široke ljudske iniciativnosti naših Primorcev, kadar je treba proslaviti vstajenje iz stoletne sužnosti — in že vse te dni so se vrstile številne dobro organizirane in obiskane prireditve. V nedeljo, dne 29. t. m. pa bo v Ajdovščini glavna, največja in najbolj pestra prireditev tega festivala. Od vsepovsod bodo prišli sodelavci in gledalci in tudi čez to žalostno mejo, s Tržaškega ozemlja, organizirano Osvobodilna fronta STO velik množični izlet s posebnim vlakom in drugimi vozili v Ajdovščino na Primorski festival.

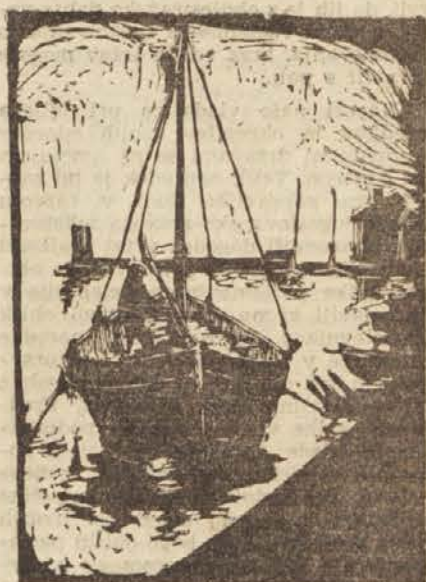
Poleg spreveda, velikih fizikalturnih nastopov in tekem, plesnih nastopov ter razstave primorskega tiska — bo na festivalu ena najzanimivejših točk pač tista, ki nam bo obudila živ spomin na eno najlepših partizanskih doživetij, to bo nastop zbranega partizanskega pevskega zbora »Srečko Kosovel«. Od zbora, ki je štel okrog 60 pevcev, jih danes 40 še živi na Primorskem, in sicer 33 na tej in 5 na oni strani meje v STO, 16 pa jih živi v Ljubljani. Pevec so bili individualno povabljeni in je pričakovati, da se bo vsaj velika večina lahko odzvala. Morebitna nesorazmerja med glasovi pa bo izravnal zbor Slovenske filharmonije, ki se bo v polnem številu udeležil festivala. Zbor »Srečko Kosovel« bo zapel vse tiste partizanske pesmi, ki so bile njegov stalni, najbolj značilni in priljubljeni program, ter nekaj narodnih v Maroltovi prireditvi. Dirigiral bo avtentični vodja zbora, tovariš Rado Simoniti.

Radoje Domanović: Zgodbe in satire

Slovenski knjižni zavod je z »Zgodbami in satirami« srbskega pisatelja Radoje Domanovića posredoval v slovenskem prevodu najboljšo srbsko politične satire iz časa ob zatonu minulega stoletja. Vsem tem zgodbam je lastna ostra, žolčna, borbeno in mračna satira na kulturne, socialne, a zlasti politične razmere v Srbiji za poslednjega Obrenovića.

Pisal jih je razočarani idealist. Ze kratek življenjski opis srbskega satirika, ki se je zgledoval pri Saltykovu Ščedrinnu, je značilen za razlago njegovih jedkih, groteskni podob srbskega življenja. Rodil se je 4. februarja 1873 v šumadijski vasi Ovištvu v učiteljski družini. Nato je bil gimnazijski učitelj v različnih mestecih, a že 1898 iz političnih razlogov odpuščen iz državne službe. 1905 je dobil službo korektorja v državni tiskarni, a je kmalu izčrpan zaradi preganjanj podlegel jetiki in zagrenjen v bedi 1908 umrl.

Osnovni ton vseh Domanovićevih satir je borben napad na celotno družbeno življenje. V tej zbirki »Zgodbe in satire« ima osrednje mesto »Stadija«. »Stadija« je napad na vse ustanove, ministere, uradnike, književnike, duhovnike, skratka na vse po vrsti. Ta napad pa je Domanović skril v pripovedovanje o neki tuji deželi Stadiji, vendar je ta alegoričnost kar prozorna. Stadija je Srbija in Stadijci so Srbi. To je niz karikaturn, smešnih že na prvi pogled, sicer pa so več ali manj spretno v človeško podobo spremenjene vse slabe strani javnega življenja. Humor se ne prestopa spreveča v ironijo in ironija postaja zgoči sarkazem. V neposredno srbsko okolje pa je Domanović postavil zgodbo »Kraljević Marko drugi med Srbe«. Ta zgodba, bogata na kolortni narodnih pesmi, je en sam posmeš lažnemu patriotizmu, ki povečuje slavno preteklost, da bi s tem zakril poniznost sedanost. Kraljević Marko se vrne na svet, da bi z junaki deli pomagal ljudstvu in maščeval Kosovo. Njegovi junaki pa ga zapro v ječo in končno v norišnico. Z isto ostjo je Domanović napisal satiro »Premišljevanje

Planina Stefan, Čoln (lesorez)

navadnega srbskega volac. V »Vodji« pa biča zaostlost in lahkovernost ljudstva, ki ne zna samo sebi krečiti poti v prihodnost, ampak zaupa svojo usodo slepci, ki ga upropasti. V tej zbirki so še objavljene satire: »Zig«, »Mrtvo morje«, »Odprava strasti«, »Čudne sanje«, »Ne razumem«, »Nikjer rešitev«, »Naše zadeve« in »Jaz glasujem za slepce«. V vseh je isti osnovni motiv: napad na korupcijo in birokracijo javne uprave, napad na suženjsko pokornost, na klavno strahopetnost in sklicevanje na junaštva prednikov, borba proti družbeni laži. Nikjer ni tople slike, vse je podvrženo neizprosnemu posmehu.

Radoje Domanović je danes eden najbolj branih srbskih piscev. Po osvoboditvi so izšle mnoge izdaje njegovih del. Preveden je tudi v makedonščino. Žive so ostale njegove satire, medtem ko so povesti pozabljene. Vključ psihološki, literarni, zlasti oblikovni enostavnosti je preproščljiv in iz njegovih satir čutimo močnega oblikovalca, ki hoče ob mučnih obetih brez diferenciacije družbe doseči pri svojih bralcih, da bi mu sledili v borbi za resnico in napredek.

B.

Roza Piščanec, Martin Krpan (karton za fresko)
(Z razstave Akademije upodablajočih umetnosti)

Koncert za ameriške rojake

Za ameriške in druge slovenske izseljence, ki se mudijo v domovini, je priredila Slovenska izseljenska matica v Ljubljani v sredo, 25. junija, na dvorišču magistratnega poslopja koncertni in folklorнопlesni večer. Prisostvovalo je veliko število ameriških Slovencev, ki so sedaj pod okriljem organizacije Progresivnih Slovencev v Ameriki prvičkrat v večji skupini obiskali svojo ali svojih staršev rodno deželo. Prireditve, s katero jih je sprejela Ljubljana, da jim izreče prisrčno dobrodošlico, je potekla v prijetni domačnosti ubranosti, k čemer je pripomogel srečno izbrani in dobro izvedeni spored, pa tudi sam arhitektonski okvir, v katerega je bila postavljena.

Na pozdravna nagovora predsednika MLO tov. Jaka Avšiča in predsednika Izseljenke matice tov. Toneta Seliskarja je odgovorila rojakinja ga. Mary Bašelj, podpredsednica organizacije Progresivnih Slovencev v Ameriki. Ob klopotanju fontane, ki se v njenem kotličku ogleduje Pobjov Adonis, je nato pel moški pevski oktet, a menjava se z njim je nastopala folklorna skupina Glasbeno narodopisnega inštituta.

Pevski oktet, v katerem so tov. Gašper Dermota, Janez Lipušček, Marij Kot j ml., Božo Grošelj, Tone Kozlevčar, Roman Petrovič, Artur Sulc, Tone Petrovič, je bil sestavljen na pobudo izseljevalske matice z namenom, da ponese slovensko narodno in umetno pesem v neoporečnih izvedbah čez mejo med naše izseljence, pa tudi v Trst in na Korosko. Oktet študira pod vodstvom prof. to. Janeza Boletarja.

Tu je ta komorna skupina menda prvič nastopila, vendar se je poznalo, da ima za seboj že intenzivno študij. Sestava okteta je zvočno in muzikalno zelo močna, saj so v njem domala sami znani solisti, zato tudi skoraj idealno glasovno izravnana. Četudi oktet sedaj še ni idealno pet — kar je kratkotrajnem vežbanju ni nič čudnega, je pričakovati, da bo pravo zvočno zlitost

še našel, ker se pevci očitno že skrbno varujejo izstopanja posameznih glasov. V muzikalnem izražanju je oktet dosegel ponekod že sedaj viške; posebej je podčrtati izvedbo Aljažvega »Triglava«, Juvančeve »Slovenske zemlje«, Mirkovega »Na trgu«, Kozinovega »Obroč«. »Obroč« tako redkokdaj slišimo; s tem, da je oktet odkril njegovo naturalistično stilno zasnovino in se ji verno prilagodil, nam je dal z njim močno doživetje. Toda pri Foersterjevem »Spaku« so podobni naturalistični prijem i v izvedbi gotovo motili; France Marolt je dokazal, da je lepota te pesmi v čistih glasbenih razmerjih in da ne prenese velike subjektivizacije; umetniški vodja okteta bo storil prav, če bo svojo zamisel izvedbe revidiral. Nedvedova »Popotnikova pesem« v komorni sestavi očitno ne zveni, temveč zahteva zbor; zato jo bo v oktetu bolje opustiti ne glede na to, da jo Strelovo besedilo mogoče priporoča za petje med izseljenci. Pri narodnih izgovorjavah v narčju še ni bila povsod dovolj skrbna oz. dosledna (Cigajnar v Venču koroskih: »nejmame«; nočni čuvaj v Ribniški: »deset«). Oktet se je lepo predstavljal; obeta uspešno vršiti svojo kulturno nalogo med našimi izseljenci.

Folklorna skupina Glasbeno narodopisnega inštituta je izvajala belokranjske, koroske in gorenjske ljudske ples. Čutili smo, da je zbudila med rojaki gosti živo zanimanje in da je bilo to, kar je izvajala, odkritje za marsikoga od njih. Plesalci so bili tudi res prav sproščeni in razigrani. Tako so s svojim nastopom močno stopnjevali tolo ubranost večera.

Ob koncu sporeda je spregovorila ga. Joža Zakrajšek, glavna tajnica organizacije Progresivnih Slovencev ter odbornica SANS. Predsedniku Izseljenke matice je formalno izročila ključ avtomobila tipa Station Wagon, ki so ga Progresivne Slovenke v Ameriki lupile in darovale Slovenski izseljenski matici.

Rafael Ajlec

HOJA! LERO!

»Slavico« in »Barbo Zvanom«. O teh vprašanih podrobno razpravlja vrsta sestavkov v jugoslovanskem filmskem in drugem tisku.

Bralcem v informacijo naj omenim

Karikatura iz »Filma«

svobodnim soncem« ali v filmsko že nestokrat obdelanem Sienkiewiczem »Quo vadis«, nastopajo tudi v »Hoja! Lero!« poglobljeno, sveteliki, Radovanu podobni godci, vojščaki in prelepe deklice ali »pola gole žene« — kakor so za film ponekod delali reklamo. Razlika med »Quo vadis« filmi in »Hoja! Lero!« pa je jako preprosta: izdelovalci filmov »Quo vadis« so poznali svojo filmsko obrt, izdelovalci »Hoja! Lero!« pa ne. Neuspeh filma tedaj ni v nekih idejno umetniških hibah, nprve je delo doživelo polom na dosti bolj enostavnih, docela profesionalnih napakah. Gledalec ima vtis, da od scenarista in režiserja, operaterja in kostumierja, do domala vseh igralcev, nihče ni kos svoji poklicni nalogi. Tako film sploh nima enotne, kakor koli smiselno grajene zgodbe. Posnetki so nesitlna šara slučajnih oseb, predmetov in narave. Igralci in igralke so — oprosite — taki, kakor bi jih bili oblekli v obleke iz ameriških paketov. Z redkimi izjemami se obnašajo kakor negodni spogledljivci na promenadi. In romantično zgodbo, ki je filmu za osnovo, vsak hip prekinjajo neke vrste bojni posveti, brezkončni spreodi podnevi in ponoči, za katere gledalec ne ve, kam bi z njimi, razvlečeni prizori bitke, nesmiselne scene z žabami ali pa na cementni plošči prirejeni »staroslovanski narodni plesi«, ki jih s tipično baletno izoliranimi kretnjami izvaja menda balet beograjske opere.

Nesmisel na nesmisel, pomanjkanje občutka za mero in okus, doseže svoj višek v prizorih ježe obet, glavnih junakov in v scenah, ko se mlada dekleta kopeljejo v morju. Ta izrazito spekulativni prizor je v celotnem dogajanju prikazan brez slehernega čuta za smiselno, organsko, za lepo ali vsaj za okusno.

Naj za konec poudarim menda željo večine gledalcev »Hoja! Lero!« filma in posebej vseh, ki se za higieno filmske kulture podrobneje zanimajo, da smo vnaprej zoper take in podobne pozikuse »jugoslovanskega umetniškega filma«, ker hromijo resnične napore za naš izvirni film, doma in v tujini pa diskreditirajo in žal celo smešijo našo kinematografijo.

Sk

KDOR SE NI NAROČIL MARXOVEGA

KAPITALA

(Borchardtova izdaja), naj vplača 280 din (za celo platno) ali 350 din (za polusnje) najkasneje do 5. julija. Knjiga bo obsegala cca 500 strani, izšla bo 1. septembra

Naročila sprejemajo: poverjeniki po podjetjih, ustanovah, vse knjigarne, knjigarna Cankarjeve založbe, Ljubljana - Nebotičnik in neposredno založba (čkovni račun 604-67321-7)

POHITITE Z NAROČILI!

Tedenski zunanje politični pregled

Uspehi, ki bodo v oči Moskvo in Rim

Obisk Jugoslaviji avstrijskega ministra za zunanje zadeve dr. Karla Gruberja zasluži vsakega prvo mesto v našem tedenskem pregledu. Jugoslavija in Avstrija sta te dni napravili pomemben korak v smeri tistega ožjega prijateljskega ekonomskega in kulturnega sodelovanja, ki ga zahtevajo pravilno pojmovani interesi obeh držav.

Naša vlada in naše ljudstvo se že dolga leta stalno zavzemajo za tako zblizevanje med narodi, saj je to osnovni, elementarni pogoj za izboljšanje življenjske ravni delovnega ljudstva in za obrambo miru v svetu. Začetki pa je treba tam, kjer, žal, le prebogostoma stoji na poti prijateljskega sodelovanja največje in najbolj številne zapreke: to je med sosednjimi narodi. Med Jugoslavijo in Avstrijo je bilo precej takih zaprek; marsikatera je že odstranjena, glede ostalih pa so razgovori dr. Gruberja z jugoslovanskimi državniki in še prav posebno z maršalom Titom pokazali, da jih je z obojestransko dobro voljo, v duhu vzajemnega spoštovanja in razumevanja, brez večjih težav mogoče spraviti s poti.

Napori naše vlade za prijateljsko ureditev in okrepitev svojih odnosov s sosednjimi državami se ne omejujejo na Avstrijo. Velik napredek je bil zadnje čase napravljen tudi v razvoju ožjega jugoslovansko-grškega sodelovanja. Najnovejši dogodek v tej vzajemni akciji obeh držav je pripravljanje obiska grške parlamentarne delegacije v Jugoslaviji, ki mu bo kmalu sledil obisk predstavnikov jugoslovanske narodne skupščine v Grčiji. V zvezi s pripravljenjem teh obiskov so dali pomembne izjave številni grški državniki. Predsednik grške vlade Plastiras, podpredsednik vlade Sofokles Venizelos, pomočnik ministra za notranje zadeve Averof, predsednik narodne skupščine Godnikas in mnogi drugi so izrazili svoje prepričanje, da bodo obiski parlamentarnih delegacij pripomogli k utrditvi prijateljskih zvez med dvema državama in priznali, da jugoslovanska odločnost nuditi odpor do vsake morebitne agresije na Balkanu, pomeni važen faktor obrambe miru v tem delu sveta. Maršal Papagos, voditelj največje grške opozicijske stranke je naglasil, da občuduje jugoslovanske narode in maršala Tita, človeka — realista. »On meni, je dejal Papagos, da dežele z različnimi režimi lahko sodelujejo v obrambi proti skupni nevarnosti.« — »Tudi jaz sem tega mnenja,« je poudaril grški državnik, »vedno sem bil za sodelovanje z Jugoslavijo in Turčijo.« Jugoslovansko-grško zblizevanje ima svoje trdne osnove tudi na gospodarskem področju: v Solunu objavljajo letos jugoslovansko svobodno zono, obenem pa se tudi ugodno razširjajo trgovske zveze.

Prav tako uspešno se razvijajo tudi odnosi med Jugoslavijo in Turčijo. Čedalje bolj se med obema državama poglablja in utrjuje atmosfera medsebojnega razumevanja. To je tem lažje, ker med Jugoslavijo in Turčijo ni nobenih spornih vprašanj, svojo zunanjo politiko pa vodita obe državi po načelih obrambe miru in mednarodnega sodelovanja, spoštujoc suverenost in neodvisnost vseh narodov. To je te dni potrdil turški minister za zunanje zadeve Fuat Kaprili, ki je izjavil: »Nič ne preprečuje vse tesnejših odnosov med Jugoslavijo in Turčijo. Nasprotno, vse okoliščine zahtevajo prijateljsko sodelovanje.«

Zemljepisni položaj Grčije, Turčije in Jugoslavije, pa tudi Avstrije in nevarnosti, ki bi utegnile nastati za mir, naravnost silijo na prijateljsko in miroljubno sodelovanje teh držav na temelju načel OZN.

Prihod angleške križarke »Glasgow« z admiralom Mountbattenom na Reko in njegov obisk maršalu Titu, spada v isti okvir aktivnega sodelovanja Jugoslavije z vsemi silami, ki se zavzemajo za okrepitev miru v svetu. Tisti krogi, ki so na Zahodu in še posebno na Vzhodu računali na politično izolacijo Jugoslavije, so se torej temeljito zmotili in to toliko bolj, ker ne gre samo za neposredne akcije posameznih vlad, temveč za vse globoje simpatije, s katero spremljajo mnogi narodi uspehe in borbe jugoslovanskega ljudstva. Naj omenimo tu delegacijo indijskih socialistov, ki je mesec dni popotovala po Jugoslaviji. Pred nekaj dnevi je odšla iz Jugoslavije, polizjavi Farida Ansarija, člana Izvršnega odbora indijske socialistične stranke, »z večjo vero v ustvarjalne sile ljudi.« Po odhodu Indijcev so prispele v Jugoslavijo burmanski socialisti. Voditelj delegacije, generalni sekretar burmanske Antifašistične lige, je ob vstopu na jugoslovanska tla povedal glavni razlog njihovega obiska: »Vaši borbi sledi burmanski narod s polnim razumevanjem. Tudi mi, Burmanci, tako kot vi, Jugoslavlani, želimo dobre odnose z velikimi silami, toda nočemo jim dovoliti, da se vmešavajo v naše notranje zadeve. Tudi mi, Burmanci, smo dobili ameriško pomoč, toda skrbimo, da ta pomoč ne bi bila vezana na kakršnekoli politične pogoje. Tudi mi hočemo zgraditi naše gospodarstvo, toda istočasno dati na stran dovolj sredstev, potrebnih za našo obrambo.« Burmanci priznavajo, da je Jugoslavija dosegla v tej smeri že velike uspehe ter želijo proučiti njene metode.

Dve mesti sta, od koder z naprikrto sovražnostjo gledajo na te zunanje politične uspehe Jugoslavije: Moskva in Rim. Sovjetski birokrati posegajo po sredstvih, ki kažejo le njihovo politično slabost. Po ugrabitvi jugoslovanskega državljanca Seferovića iz poslopja jugoslovanskega poslanstva v Sofiji, je sedaj vrsta na madžarskih informiroj-

cih, ki skoraj vsakodnevno pošiljajo svoja letala nad jugoslovansko ozemlje. No, v tem ni nič posebnega, takšnih metod pritiska se informiro poslužuje brezuspešno na jugoslovanskih mejah že cela štiri leta.

Podobno in v bistvu iz istih razlogov kot v Moskvi, se togtijo tudi v Rimu nad jugoslovanskimi uspehi. Tako Jugoslavija kakor Grčija in Turčija imajo svoje grenke izkušnje z italijanskim imperializmom in zblizevanje treh dežel je kaj neprijetno za tiste, še zelo vplivne italijanske kroge, ki še vedno sanjajo o italijanski penetraciji na Balkan, o »mare nostrum«, o hegemonistični vlogi Italije v Sredozemlju. Zato pa se je tudi zgodilo, da sta Grčija in Turčija odklonili predlog, da bi njihovim vojskam v okviru Atlantskega pakta poveljeval italijanski general, pa četudi pod višjim poveljstvom ameriškega generala Carneya. Velike atlantske sile so že imenovala na to mesto italijanskega generala Castiglioni, toda morale so popustiti in general Castiglioni je ravno te dni dal ostavko. Vsa zadeva okrog te ostavke je sicer do danes še zavita v meglo, vendar pa je jasno, da so Italijani pri svojih hegemonističnih načrtih v vzhodnem Sredozemlju in na Balkanu doživeli precejšen neuspeh zaradi tega grško-turškega odpora. Za to pričajo že komentarji italijanskega časopisja, ki ne more prikrivati svojega razočaranja. To razočaranje se še stopnjuje s poglabljanjem prijateljskih zvez med Jugoslavijo, Grčijo in Turčijo. Italijanski diplomati se zama zmanjajo, da bi te odnose onemogočili, da bi Jugoslavijo izolirali ter da bi v Washingtonu, Londonu in Parizu opravičili svoje danesnje, ne ravno prijateljske postopke do Jugoslavije. Razume se, da tako v Atenah kakor v Carigradu pozorno sledijo tej italijanski protijugoslovanski politiki, saj niso še daleč časi, ko so se italijanski imperialisti s podobnimi metodami pripravljali na kolonizacijo Anatolije, na okupacijo Dodekaneških otokov ter na agresije v drugi svetovni vojni.

Se bolj kot razvoj prijateljskih odnosov med Jugoslavijo, Grčijo in Turčijo je italijanske ekspanzioniste razdražil obisk Jugoslaviji avstrijskega ministra za zunanje zadeve. Zveze med Dunajem in Rimom so sicer na prvi pogled zelo tesne, toda avstrijska vlada ni nič kaj zadovoljna z italijanskimi postopki do avstrijske narodne manjšine v južni Tirolski. Tudi tam, podobno kot na Goriškem in v beneški Sloveniji, uveljavlja italijanska vlada svojo tradicionalno politiko nacionalnega raznarodovanja ter gleda zato, s sumničanjem človeka s kosmato vestjo, na vsako znamenje avstrijsko-jugoslovanske solidarnosti. Seveda se za tem skrivajo tudi druge italijanske skrbi. Avstrija se, po italijanski oceni, boja nekam preveč zanima za Trst. Italijanski poslanik je pred kratkim celo protestiral pri avstrijski vladi zaradi pisanja avstrijskega časopisja, ki nikakor ne odobrava italijanskih pretenzij na Trst.

V zvezi z obiskom Gruberja obravnava italijansko časopisje dve temi, ki sta ji najbolj pri srcu: to sta Reka in Trst. V Italiji namreč niso prezrili pomena uvedbe nove letalske proge Reka—Graz, alarmiralo pa jih je tudi pisanje avstrijskih časopisov o nekem projektu avstrijske svobodne cone v reškem pristanišču. V Rimu se dalje boje, da se je avstrijski minister pogovarjal v Jugoslaviji o Trstu ter spravljajo njegov obisk v zvezo s predvidenim prihodom na Dunaj ameriškega ministra za zunanje zadeve Achesona. Gruber bi namreč mogel, pravijo v Rimu, v razgovoru z Achesonom, dati glade Trsta za Italijo neugodne izjave. Jugoslovanski vladi pa v Rimu kar odkrito in nesramno očitajo, da poskušajo zastrupiti odnose med Avstrijo in Italijo. Tako stališče do Jugoslavije Italijane seveda ne bo privedlo daleč. Svetovna javnost vedno bolj strogo obsaja njihovo anahronistično politiko na vzhodni meji. Za svoje protijugoslovanske intrige so te dni skušali izkoristiti celo obisk Italiji generala Ridgwaya. Pripeljali so ga na goriški grad, kjer so mu razkazovali »krivično mejo« od koder baje grozijo Italiji vse mogoče nevarnosti. Toda Ridgway je nedvomno pravilno ocenil njihovo javkanje, kajti kot piše »Messaggero Veneto«, katerega vsaj v tem primeru lahko verjamemo, je poveljnik atlantskih sil v Evropi ravno na goriškem gradu »izgubil« še tisto malo priljubljenosti in veselosti, ki jo je bil do tedaj pokazal v družbi italijanskih generalov.

Ostalo je le še malo prostora za druge važne dogodke v svetu. Nemčija je še vedno v središču pozornosti svetovne javnosti. Predstavniki treh velikih sil se te dni posvetujejo v Londonu o številnih vprašanjih; njihova glavna naloga pa je pripraviti odgovor na sovjetski predlog sestanka »štirih velikih«, kjer naj bi razpravljali o zedinjenju Nemčije. Amerikanci niso naklonjeni sklicanju takega sestanka, v Londonu, Parizu in Bonnu pa so mnena, da bi zavrnitev sovjetskega predloga ne bila koristna. Da je glavni cilj sovjetske politike v Nemčiji zabiti klin med ZDA in zahodno Evropo, o tem si nihče ne dela utvar. Vendar pa so

v Parizu in Londonu zelo previdni ter čisto očitajo Amerikancem, da brez potrebe zaostrojuje položaj, medtem ko je njihov prispevek za obrambo zahodne Evrope še vedno le preskromen. V tem smislu je treba najbrže razumeti tudi zahodne kritike ameriških akcij v Koreji. Ob drugi obletnici severnokorejske agresije se je tam stanje precej poslabšalo. Amerikanci so bombardirali giantske hidrocentrale na reki Jalu, razgovori za premirje se nahajajo v zagati, v južni Koreji pa se vedno bolj uveljavljajo Sing Man Rijeve absolutistične težnje.

V Angliji so se te dni pojavile precej trde kritike »diktatorskih« postopkov Churchilla. Te kritike izhajajo iz krogov samih konservativcev ter kažejo na možnost pomembnih sprememb v angleški zunanji in notranji politiki.

V Franciji se Pinayeva vlada bori z velikimi težavami. Posebno ostro je bila vlada kritizirana zaradi njene politike v Tuniziji, ki se zdi enim preblaga, drugim pa premalo ostra. Tudi tisti dve iniciativi, na katerih sloni celoten Pinayev program, to je prostovoljno znižanje cen ter državno posojilo, ne dajeja vseh predvidenih rezultatov. Pinayeva izdajajo ravno tisti, na katere je le-ta največ računala: zaradi posojila — bogati kmetje — zaradi znižanja cen — industrialci, njegovi pristaši in kolegi. Ne eni ne drugi niso bili in niso skopji z aplavzi, toda z dejanji mu ne sledijo. Kot se je izrazil nek duhoviti francoski novinar, so Pinayevi pristaši podobni tistim italijanskim vojakom, ki so sicer z gromkim »Avanti!« pospremili oficirja, ki se je prvi vrgel v naskok, sami pa so ostali previdno v jarku.

Vse to pa ni značilno le za Francijo. Ostati v jarku svojih socialnih in drugih privilegijev na škodo skupnosti je težnja, ki se le prebogostoma pojavlja med raznimi sloji v deželah zahodne Evrope ter je nedvomno eden osnovnih vzrokov mnogih njenih dosedanjih neuspehov, težav in kriz.

S. V.

»Mea culpa« francoskih kominformistov

Po neuspehih demonstracijah proti Ridgwayu 28. aprila in po ponesrečeni splošni stavki, ki so jo kominformisti napovedali za 4. junij in ki naj bi bila najbolj množični protest zoper aretacijo Jacquesa Duclosa, je bil 18. junija nenadno sklican Centralni komite KPF. Na njem je član politbiroja Etienne Fajon imel govor, ki ga je objavil tudi »Humanité« in v katerem skuša poiskati vzroke za doživeli poraz. Odgovornost zanj meče na del partijskega vodstva, češ da obstoji v partiji »močna struja, ki skuša oddaljiti partijo z njene prave poti«. Fajon ugotavlja resne slabosti partije, zaradi katerih upada število njenih pristavev in članov, se zmanjšuje naklada partijskega tiska, ne uspevajo stavke, sindikati pa se izmikajo vplivu partije. Te slabosti partije naj bi bile posledica »sektarstva«, kakor pravi Fajon, in zanj je predvsem kriv politbiro, »ki je prepozno opozoril na ta odklon«. Fajon priznava, da »član centralnega komiteja niso povsem rešeni iluzij« in da partijske akcije niso bile »dovolj premišljene in v skladu z močjo množic po tovarnah«. Ves govor Etienne Fajona je izzvenel v opozorilo, da se mora partijsko vodstvo izogibati »pretravanju« in »lahkomiselnosti« ter se »približati stvarnosti«.

Ta nenadna kritika francoske partije je močno v nasprotju z ugotovitvami Centralnega komiteja KPF na februarjemskem zasedanju, ko je bila v vseh govorih poudarjena izredna moč partije. Sekretar Lecoeur je takrat na primer dejal: »Imamo vse adute v rokah. Naša politika je pravilna in razpolagamo tudi s sredstvi za uresničitev te politike. V partiji imamo sposobne in popularne voditelje. Potrebno je le dvigniti množične akcije na stopnjo obstoječega nezadovoljstva.« Ves sestanek Centralnega komiteja je takrat izzvenel v parolo, da se približujejo odločilni dnevi, ko bo prišlo do »globokih sprememb, ki bodo omogočile vsiliti Franciji novo politiko in novo vladov«, kakor je govoril Jacques Duclos. Toda preizkušnja 28. aprila in 4. junija je pokazala, da vodstvo KPF nima pravilne politike niti niso francoske mno-

žice več pripravljene, da bi mu sledile. Zbirokratizirano in odtujeno francosko kominformistično vodstvo je dolgo živelo v iluzijah. Čeprav že leta sem obstoje številni znaki, da nenehno pada moč francoske partije, Odkritja Fajona so zato zapoznala ugotovitev dejanskega stanja. Francoska partija, ki je imela takoj po vojni že skoraj milijon članov, je že leta 1949 štela le še 786.000 članov, danes pa jih ima le okoli 600.000. Tudi število njenih volivcev se je po vojnih letih, zmanjšalo za 451.000. Nedavne volitve za senat so na primer pokazale, da je število njenih glasov padlo od 14 na 13 odstotkov. Prav tako nezadržno pada naklada partijskega tiska, ki je takoj po vojni znašala 2.616.000 ali 26 odstotkov celotnega francoskega tiska. Leta 1947 je bilo pod njenim vplivom le še 22 odstotkov francoskega tiska, lani pa samo še 16 odstotkov. »Humanité«, ki je imel 1946. leta 400.000 dnevne naklade, je bil tiskani letos aprila le še v 180.000 izvodih, toda še od teh je bilo prodanih le 140.000.

Kriza francoske partije torej ni šele od včeraj, temveč traja že več let. Toda če Fajon ugotavlja njene slabosti danes, s tem še ne odkriva vzrokov zanj, niti poti, kako naj bi jih odpravili. Kriza francoske partije je pač sedaj tolikšna, da mimo nje ni moglo njeno vodstvo, kajti sleherni njen član jo je ob nedavnih dogodkih močno občutil. Toda v svoji slepi podrejenosti tujini, navzlic tolikim besedam, da se je treba rešiti iluzij in približati stvarnosti, še sedaj ni bilo sposobno odkriti pravih korenin krize. Dokler bo namreč francosko kominformistično vodstvo izkoriščalo francoski proletarijat za tuje cilje, ki so nasprotni francoskemu narodu, dokler bo vodilo francoski delavski razred v boj za koristi sovjetske imperialistične politike, vse dotlej bo moč francoske partije upadala, delavski razred Francije pa bo doživljal hude udare.

Sedanja samokritika francoskega kominformističnega vodstva je le njegova »mea culpa« pred gospodarji iz Moskve.

Laburisti o mednarodnih vprašanjih

Pod naslovom »Zunanja politika laburistov« je pred kratkim laburistična stranka obrazložila svoje stališče do raznih mednarodnih problemov. V skromni brošuri na desetih straneh ni mnogo novih momentov, ki ne bi že bili znani svetovni ali vsaj angleški javnosti.

Ce bi šlo le za običajno periodično poročilo, ki se napiše dvakrat, trikrat na leto — kakor to predpisujejo pravila, in ki naj rezimira predvsem minule dogodke — bi angleška javnost verjetno zamahnila, češ, spet stara pesem. Toda to poročilo je nekaj več, saj bodo o njem razpravljali na letošnjem kongresu laburistične stranke v Morcambeu.

Svetovni tisk, ki zdaj kar vprek razglablja o vseh mogočih aspektih nemškega vprašanja, do sedaj še ni vzel pod lupo te najnovejše programske izjave laburistične stranke. Toda najnovejša poročila izvršnega odbora obravnava tako številna in sodobna vprašanja, da ga ni mogoče prezreti. Zanimivo pa je tudi zato, ker predstavlja nekakšno ogledalo pozicij znotraj same stranke. Znano je, da se skuša Bevanova skupina preinčiti na vrh laburistične lestvice in izpodrinuti sedanje oficijalno vodstvo. In v nekaterih vprašanjih se je vodstvo stranke res približalo Bevanovemu stališču.

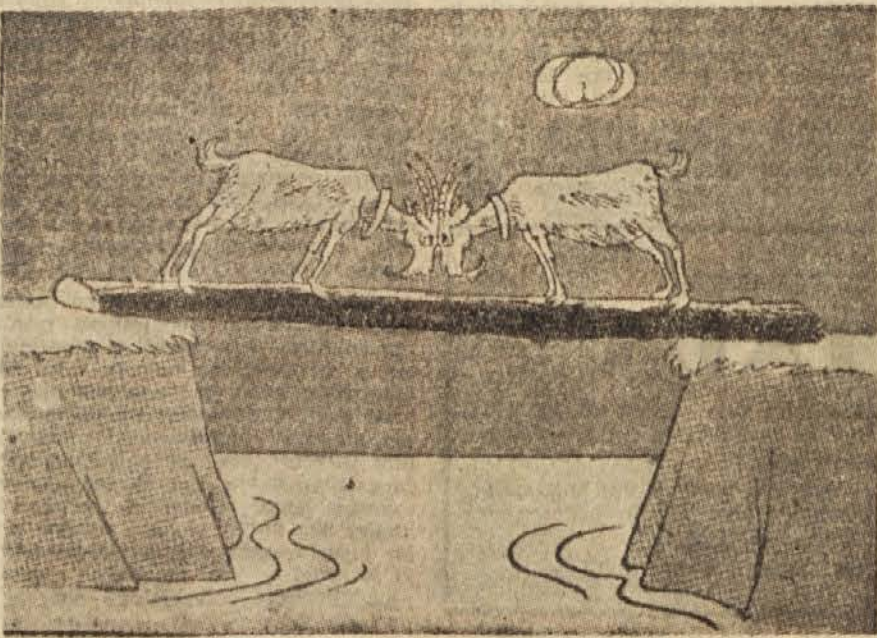
Kakor si že lahko vsak predstavlja, posveča poročilo največ pozornosti aktualnim problemom iz svetovne politike. Vprašanja nemške oborožitve, Britanske skupnosti narodov, evropske federacije, atlantske skupnosti itd. v tem krogu se v bistvu vrti ta brošura. Na prvem mestu poudarja izvršni odbor laburistične stranke svojo vero in zaupanje v Organizacijo ZN, ki mora postati univerzalna organizacija.

Takoj za to organizacijo pa pride po važnosti Britanska skupnost narodov. V poročilu se poudarja pozitivna vloga Commonwealtha v svetu in opozarja, da gledajo laburisti z večjimi simpatijami na krepitev te skupine narodov kot pa na krepitev kakršne koli druge skupine. Vztrajanje na tem, da mora »Anglija postaviti Commonwealth nad vse ostale regionalne skupine«, brez dvoma nekoliko preseneča, saj predstavlja ta Commonwealth — v spremenjenih pogojih seveda — moderno oziroma sodobno obliko britanskega imperija, ki so ga laburisti, kakor je nekajkrat trdil Churchill, prodali na dražbi. Toda ta Commonwealth je le ostal na nogah, se prilagodil novim spremenjenim pogojem in sprejel v svoje okrilje celo Indijo, ki niti ne priznava angleškega kralja. Laburisti se zavzemajo za to, da se osnova Commonwealtha še razširi. Ali gre za novo linijo laburistične stranke? Ne. Prej bi mogli reči, da je vztrajanje na Commonwealthu dokaz, da smatrajo laburisti Atlantski pakt še vedno za nekakšen enfant terrible, za nujno zlo, ki jim ga je vsilila agresivna politika sovjetske vlade. Commonwealth pa ima pred seboj lepo perspektivo. Prav zato, ker je njegovo težišče kar na treh oceanih, lahko zavzame svoje posebno mesto v svetovni politiki.

S skromnimi in dobro pretehtanimi besedami precizirajo laburisti svoje stališče do evropske skupnosti. Znano je, da so laburisti že od nekdaj precej skeptično gledali na vse mogoče kombinacije o tako imenovani Panevropi. Britanski predstavniki so že nešteto krat po vojni nedvoumno povedali, da gledajo z nezaupanjem in kakršno koli regionalno organizacijo, v kateri ne bi angleški odnosno ameriški predstavniki imeli odločilne besede. Anglija je sicer pripravljena sodelovati v vseh teh organizacijah, toda njena usoda je povezana z Commonwealthom, ne pa z Evropo. Anglija se noče stopiti z ostalimi državami v kakšni evropski federaciji, saj bi v tem primeru popolnoma izgubila svojo politično fiziognomijo. Na tem stališču vztrajajo zdaj tudi laburisti, čeprav si lahko kot opozicijska stranka privoščijo dosti več programske svobode. Iz najnovejšega poročila laburistične stranke lahko samo sklepamo, kako globoko je v Angliji zakoreninjena razlika med angleškimi otoki in »Continents«, kakor pravijo tam naši celini.

Medtem ko uporablja citirana brošura, kadar načenja neko novo poglavje, vedno zelo samozavestne fraze: stranka smatra, stranka je prepričana, pa je v nemškem vprašanju bolj previdna. V javnosti se namreč še niso pomirili glasovi, da sta znotraj laburistov dve tendenci, kako naj se reši nemško vprašanje. V brošuri se izvršni odbor ponovno zavzema za to, da se skliče konferenca štirih velesil, v Za-

Pan Mun Jom

SVETOVNA INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

Svetovna industrijska proizvodnja, proizvodnja goriva, električne energije in surovin še nadalje stalno raste. Že leta 1950 je bila za približno 50 % višja kot 1937, v letu 1951 pa se je dvignila nadalje za eno šestino. Ravno tako se je dvignilo število zaposlenega delavstva v Zahadni Evropi, kakor tudi v ostalih izvenevropskih državah. Edina izjema v tem pogledu je Belgija.

V splošnem se je dosedanja industrijska proizvodnja držav dvignila nad predvojno raven, čeprav je bila krivulja tega vzpona neenakomerna in je zlasti v Zahadni Evropi leta 1948 in letos imela tendenco padanja. Edina država, ki v industrijski proizvodnji ni dosegla predvojne ravni, je Japonska. Leta 1951 je znašal njen indeks 96.

Proizvodnja prehranbenih artiklov se je v glavnem dvignila, čeprav tega ne moremo reči za azijske države, pa tudi v Vzhodni Evropi je ostala pod povprečjem let 1934 do 1938.

Prav tako je porastla proizvodnja električne energije in nafte, čeprav zlasti od leta 1948 nerazvite države precej zaostajajo za evropsko in severno-ameriško proizvodnjo električne energije. Zmanjšanje proizvodnje in izvoza nafte v Iranu je sicer trenutno prizadelo svetovno proizvodnjo, vendar pa se je to stanje popravilo zaradi večje proizvodnje nafte v drugih državah.

Tudi proizvodnja surovin, splošno vzeto, je pokazala čeprav ne precejšen, pa vendar mizeren dvig z ozirom na leto 1937. Pomembnejši vzpon je pokazala proizvodnja naravnega in sintetičnega kaučuka ter tekstilnih vlaken, kjer so zlasti v letih 1950 in 1951 zabeležili rekordno višino proizvodnje.

Kratke vesti

CIO in predsedniške volitve v Ameriki. — Najmočnejša ameriška sindikalna organizacija CIO (Congress of Industrial Organizations) je v soboto 21. junija uradno objavila, da je tako proti kandidaturi senatorja Tafta za predsednika ZDA, kakor tudi proti tej generala Eisenhowerja. Organ CIO piše s tem v zvezi, da za sindikate ni izbire med Taftom in Eisenhowerjem. Taft je glavni strateg kongresne koalicije in južnih demokratov, ki uživa vso podporo velike industrije. Eisenhowerjev program pa prinaša delovnim ljudem samo revščino.

Stavka italijanskih dinarjev. — V pokrajini Ferrara se je začela 23. junija dvodnevna splošna stavka dinarjev. Končala se je s precejšnjim uspehom, ker so pri njej nastopile vse tri sindikalne organizacije. Prav tako je bila pred dnevi enotna splošna stavka dinarjev v pokrajini Padova. V teh stavkah je sodelovalo okoli 200.000 dinarjev. Borili so se za večje mezde in za uveljavitev delovnih pogojev, ki so bile sprejete med zastopniki delodajalcev in sindikatov za vso državo.

Sodišča za mladino v Vzhodni Nemčiji. — V začetku tega meseca je stopil v Vzhodni Nemčiji v veljavo zakon o sodiščih za mladino od 14. do 18. let. Ta sodišča bodo izrekala kazni na odzvezem prostosti od 3 mesecev do 10 let. V kolikor pa bi mladi obtoženez priskrili 5. člen vzhodnonemške ustave, ki je naperjen proti dejavnosti zoper državno ureditev ali zakon o zaščiti miru, se bo lahko zanj uporabilo tudi splošno kazensko pravo, kar pomeni, da bo lahko obsojen tudi na težje kazni. Sprejetje tega zakona v Vzhodni Nemčiji pač odkriva bojazen tamkajšnjega režima pred političnim odporom nemške mladine.

Knjiga »Socializem — obrazložitev novih načel«. — To knjigo so sestavili člani skupine »Zveza socializma«, ki je bila la. ustanovljena v okviru britanske laburistične stranke. Knjiga ne izraža uradnega stališča laburistične stranke, vendar pa je Atleeja dejal, da se strinja z njenimi političnimi tezami. Razdeljena bo med strankino članstvo, kateremu naj bi poslužila kot predmet za razpravljanje. Kot so zabeležili nekateri kritiki, naj bi knjiga zanimala nekatere važne Marxove znanstvene postavke, predvsem o razrednem boju. V kolikor bi knjiga res zanimala razredni boj, potem bi seveda ne razlagala nobenih »novih načel«, kajti takšna načela so za nekatere struje v laburističnem gibanju že zelo stara. Spremenjene oblike razrednega boja in izginjenje starih oblik še ne pomeni tudi izginjenja samega razrednega boja.

Obvezno delo šolske mladine na Češkoslovaškem. — Po odločitvi češkoslovaškega ministra za promet, bo morala vsa mladina s srednjih in visokih šol delati med šolskimi počitnicami štiri tedne po tovarnah in podjetjih. Ta ukrep potrjuje vesti, da je Češkoslovaška zašla v hudo stisko za delovno silo, ki jo je povzročila podreditev češkoslovaškega gospodarstva Sovjetski zvezi in birokratsko upravljanje podjetij.

Poldrugi milijon brezposelnih v Zahodni Nemčiji. — Zahodnonemško ministrstvo za delo je objavilo poročilo, ki pravi, da se je od 1948 do 1951 dvignilo število zaposlenih od dobrih 14 milijonov na dobrih 16 milijonov, da pa je hkrati poskočilo tudi število brezposelnih od 603.000 na 1.430.000. Zahodnonemško ministrstvo za delo ne pričakuje, da se bo v bližnji bodočnosti to število pomembno zmanjšalo, ker je v Zahodni Nemčiji 9 milijonov beguncev in ker bo število tistih, ki so prišli iz šol, doseglo v naslednjih dveh letih največje število.

Avstralski delodajalci zahtevajo znižanje delavskih mezd. — Delodajalci v Avstraliji zahtevajo od arbitražnega sodišča, da zniža temeljno mezdo delavcev za dva funta in 6 šilingov ter podaljša tedenski delovni čas za štiri ure.

Avstralsko kmetijstvo v zagati

Naše časopisje je že večkrat omenjalo težave, ki je vanje zašla Avstralija, t. j. tamojnja »skupnost narodov«, kakor je uradno ime zvezi avstralskih držav, s svojo nepravilno finančno, devizno, uvozno in industrijsko politiko. Precej avstralskih težav stoji na okolnosti, da je avstralsko kmetijstvo najmanj običajlo, če ni celo nazadnjevalo. O tem naj povemo nekaj podatkov. Skupni donos kmetijstva, vsevir živinorej, je pokazal lani komaj videv prirastek nasproti letu 1949. V dolocenih, naravnost življenjsko važnih panogah se pojavlja še več; zniževanje proizvodnje. Povprečni donos vseh vrst avstralske kmetijske dejavnosti se je povečal iz časov pred vojno komaj za en odstotek. V istem razdobju pa je število prebivalstva naraslo vsako leto za tri odstotke. Potreba avstralskega prebivalstva po prehranbenih predmetih na ta način ni našla vzporednega prirastka v poljedelski proizvodnji. Neogibni posledici tega pojava je seveda znatno zmanjšanje tistih količin, ki so pridržane izvozu. Z drugimi besedami: Avstralija stoji pred težko krizo v poljedelstvu in v plačilni bilanci.

V povojnih letih so Avstralci dosegli naravnost fantastične dohodke iz volne. Ta uspevek pa ni nastal zaradi povziranja obsega proizvodnje, temveč tako, da so poglani cene v nebotične višine zaradi cvetoče povojne inflacije. Velikanski prirastek iz tega dohodka je bil popolnoma denaren pojav; enako denaren, samo prav nasproten pojav je izginjanje tega dohodka od marca 1951 dalje. Volna je v Avstraliji prva in leščina. Toda vznožna blaga. Takoj za njo je pšenica. Toda površina s pšenico obdelane zemlje so tam skrbili v zadnjih štirih letih za 25 odstotkov, t. j. za celo četrtino. Površina, ki so jo posejali v pravkar končani sezoni (Avstralija je leži onkraj ekvatorja), meri samo 10 milijonov 434.000 jutrov (jutra je okrog 40 in pol akra), medtem ko je leta ista površina še pred štirimi leti 13.800.000 jutrov. Tako malo površine niso Avstralski posejali s pšenico že od leta 1925 dalje. Zaradi nje smejo računati komaj z donosom 162 milijonov bušlov (bušel je 36,7 litra). A leta 1948 so pridelali 220 milijonov bušlov pšenice! Sedanja proizvodnja pšenice je torej zmanjšala tako zelo, da Avstralija, ki porabi za sebe 80 milijonov, ne bo sposobna niti čisto izvozne kvote (88,7 milijonov bušlov) temveč dve tretjini 72 milijonov.

IZ RAZGOVOROV Z INDIJSKIMI SOCIALISTI

Delegacija indijske socialistične stranke je potovala po Jugoslaviji približno poldrugi mesec. Bila je gost komisije Centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije za mednarodna vprašanja. V njej so bili precej mladi ljudje iz izjemo člana izvršilnega odbora stranke Ansarija, nekdanjega odvetnika, ki je študiral v Oxfordu, pa je svoje znanje porabil zato, da je pred vojno branil komuniste in socialiste na raznih procesih. Tako tudi na procesu leta 1929 zaradi veleizdaje proti Dangeju in ostalim, ki je trajal dve leti. Nekam utrujen se mi je zdel. Ne utrujen v navadnem smislu besede. Utrujen kakor človek, ki je hotel videti le še eno in se potem vrniti domov, razmisliti o tem, kar je videl, in poučiti druge. Omenil je, naj mladi kar gredo v Zahodno Nemčijo, on da se bo iz Jugoslavije vrnil v Indijo. Dovolil je videl.

Ves čas bivanja delegacije v Sloveniji sem imel občutek, da se v bistvenih stvareh bolj razumemo, kakor bi bi se morda razumeli z neko delegacijo, ki bi prišla nekod iz Evrope. Z vsemi člani delegacije — tudi s tovariši iz države Bihar — videti je bil sicer malo robot — toda znal je misliti. Ni govoril praznih besed. Intenzivno je razmišljal, preden je kaj povedal. Čutil si, da so njegove besede plod opazovanja in razmišljanja, čutil si, da pozna svoje glavo in bosonoge kmete, ki v najhujši pripeki obdelujejo svoj kosček zemlje, če ga imajo. Povedal mi je, da leži v Indiji okrog 70 milijonov hektarjev neobdelane veleposestniške zemlje. Zakaj je Nehru ne da ljudem brez zemlje in kmetom, ki je imajo premalo? Ni mu tekla angleščina tako gladko kakor ostalim, povedal pa je vse, kar je hotel. Tudi zamotane stvari. Najbolj pa me je presunilo njegovo petje. V Postojni nam je zapel nekaj indijskih revolucionarnih pesmi. Če nič drugega, njegovo petje ga je izdajalo.

Program indijske socialistične stranke bi bil v kratkem tale: razlastitev veleposestniške zemlje brez odškodnine, množično delo med kmeti, ustanavljanje in krepitev sindikatov med industrijskimi delavci, podpiranje ključnih panog industrije in zunanje trgovine, politično in kulturno delo med najbolj zaostalimi množicami ter neizprosno boj Kominformu. Indijska socialistična stranka se bori tudi proti Nehrujevi Kongresni stranki, češ da podpira kapitaliste in veleposetnike na škodo malih kmetov in tistih, ki sploh nimajo zemlje, daje pa velike komplekse državnim uradnikom in vojaškim funkcionarjem. Na teh kompleksih je moderna strojna obdelava, s katero mali kmet ne more tekmovati. Socialisti je tudi uspelo, da so z agitacijo in pritiskom na Nehrujevo vladu izsilili sprejetje zakona o najemnikih na veleposestniški zemlji. Z dovoljenjem veleposetnika se smejo kmetje naseliti na njegovi zemlji in si zgraditi hiško ali kolibo. Če se pa veleposetniku zljubi, jih lahko vsak hip požene z zemlje in jim zažge dom. Novi zakon to preprečuje, vendar se to n. izvaja. Socialisti se borijo za boljše življenjske pogoje množic tudi tako, da jih pozivajo k »državljanjski neposlušnosti«. Pred kratkim je bila v državi Bihar ukinjena državna subvencija za hrano, tako da je cena poskočila za 50%. Socialisti so se takoj začeli boriti proti temu ukrepu in pozvali ljudi k »državljanjski neposlušnosti«. Nehruju tudi zamerijo, da premalo obdavi lastnike posameznih tovarn, posebno tekstilnih. Navajali so primere, ko je Nehrujeva vlada po trikrat znižala davke lastnikom tovarn na njihovo zahtevo. Ti so namreč ugovarjali, da so davki previsoki, ker so se stroški za proizvodnjo in za plače močno dvignili. Kljub znižanju davkov delavci niso občutili, da bi se jim plače zvišale.

Način dela socialistov med kmeti je ta-le: aktivisti hodijo v vasi in s predavanji poučujejo ljudi in jih pridobivajo za svojo politiko. Predavanje je

glavna oblika političnega in kulturnega dela, ker je v Indiji menda samo 15% pismenih. Socialisti imajo zelo malo sredstev, da bi pobijali nepismenost, vlada se pa tudi ne zgahe. Če upoštevamo še, da osnovna šola v Indiji ni zastoj, si lahko razlagamo odkod ta veliki odstotek nepismenih. Po predavanjih aktivisti pomagajo kmetom pri delu, da bi jim pokazali, da jim ne znajo samo predavati, ampak tudi praktično pomagati. Če na primer v vasi kopljejo jarek za namakanje polja, ga bodo kopali tudi aktivisti socialistične stranke. To je njihov način dela. Skušajo zajeti vso Indijo in vsakomur, ki pogleda na zemljevid, bo jasno, kaj to pomeni. Pri zadnjih volitvah so dobili okrog 11 milijonov glasov brez kakršnih koli zvez ali volilnih kombinacij, medtem ko so kominformovci dobili samo pet milijonov glasov, a jim je uspelo da so dobili več sedežev, ker so šli na volitve z vsemi mogočimi drugimi strankami, kadar jim je to neslo.

Celo v daljnji Indiji sta Kominform in katoliška cerkev (čeprav nista številna) vneta klevetnika naše dežele. Celo do tja seže direktiva, po kateri je Jugoslavija imperialistična dežela. Malo pred resolucijo Informbiroja je bilo na obisku v Jugoslaviji nekaj komunistov. Ti so po povratku v Indijo povsod pripovedovali, kako zgrešena dežela je Jugoslavija, kako se morajo vsi od nje učiti in podobno. Resolucija je vse to odprnila. Čez noč je Jugoslavija postala svoje nasprotje. Pa to so znane stvari. Zanimiva je v tej zvezi zgodba, ki so jo povedali člani delegacije. Neki član Komunistične partije Indije je iz spoštovanja do maršala Tita imenoval svojega sina Tito. Ljudje so se navadili na to ime in so ga vsi klicali Tito. Prišla je resolucija in očetu je postalo vroče. Takoj je zamenjal sinu ime, a kaj ko se nihče zato ni zmenil, še sin menda ne. Tako ga še vsi zdaj kličejo Tito, samo oče ne.

Zakaj so prišli v Jugoslavijo? Prav gotovo ne zaradi njene velikosti, saj bi bila Jugoslavija med najmanjšimi državami v Indiji. Prišli so zato, da bi se od nje nekaj naučili, da bi videli, kako naši ljudje iščejo nova pota v zamotanem mednarodnem položaju. Prav zaradi tega je Jugoslavija nesorazmerno svoji velikosti in številu svojega prebivalstva znana po svetu in v Indiji.

Dolge ure so diskutirali z našimi ljudmi, zanimali se za vse: od hektarskega donosa do orjaške tovarne v Strnišču, od problemov delovnega kolektiva Litostroja do pismenosti v Sloveniji in Jugoslaviji. Zanimali so se za naš osvobodilni boj, obiskali partizansko bolnišnico Franjo, si ogledali partizanski tisk, iskali, spraševali, vrtali ter pisali, pisali. Mnogo poročil so poslali v domovino za svoj tisk, še več pa jih bodo napisali po vrnitvi. To ne pomeni, da so sprejemali nekritično, pač pa je bilo vedno čutili, da je njihov odnos do naše stvari poln simpatij in razumevanja. Seznanili so se s statutom naše Partije, s strukturo množičnih organizacij, z delom delavskih svetov, navzoči so bili na partijskem sestanku v Litostroju in se prepričali, da so delavci člani Partije brez strahu in svobodno izražali svoje mnenje o nedavnih polemiki ob Litostroju.

Značilne so besede starega odvetnika Ansarija, ki jih je v imenu cele delegacije dal preko jugoslovanskega radia: »Decentralizacija je postala temelj političnega in gospodarskega življenja Jugoslavije. Indijski socialisti vidijo v programu decentralizacije tudi svoje lastne demokratične in socialistične težnje.«

Ob obisku v Sloveniji mi je Ansari dejal, da se čuti starega in da je to njegovo zadnje potovanje v življenju. »Naj gredo mladi v Anglijo, Francijo in Nemčijo. Jaz sem s tem obiskom videl dovolj in celo več, kakor sem pričakoval.«

V ITALIJI ŽIVI V JAMAH SE DANES VEČ DESET TISOČ DRUŽIN

V Italiji so posamezni pisci opisovali razmere prebivalcev, ki žive v jamah, imenovanih »Sassi« ali »Grotte«. S tem v zvezi je bilo objavljenih več člankov v časopisju, v letu 1938 pa je

Profesor Mazzocchi Alemani tako zaključuje opis razmer v Materi: »Življenjske pogoje prebivalstva »Sassi« si lahko predstavljamo kot popolno mešanico žensk, moških in otrok, vprene živine in drobnice ob pomanjkanju zraka, svetlobe in raznih higienskih naprav (kanalizacija, stranišče, vodovod). Ponekod živijo v taki jami do 14 oseb. Stanje je nečloveško.«

Matera — hrib, v katerega so vzdolžena stanovanja

izšla knjiga. Gre namreč za rešitev več deset tisoč družin. Posamezniki trde, da gre to število v stotosečo prebivalcev. (Uradna statistika ne zajema teh podatkov.) Ljudje, ki žive v jamah, se nahajajo predvsem v tako imenovanih kmečkih mestih južne Italije. Ti prebivalci so že večkrat zahtevali pomoč od dosedanjih oblasti. Naleteli pa so le na obljube. Tudi po drugi svetovni vojni so dvignili svoj glas. V letu 1950 se je začela zanje zanimati rimska vlada.

Za proučevanje tamkajšnjih razmer je izbrala mesto Matera v provinci Matera v južni Italiji. V začetku leta 1950 je kraj obiskal predsednik vlade De Gasperi. Dne 28. julija 1950 je bil na seji vlade sprejet sklep, da se osnuje posebna komisija, ki bo proučila stanje in dala predloge. Komisijo je vodil podtajnik ministrstva za kmetijstvo Colombo. Komisija je z delom končala v letu 1951 in predložila vladi poročilo. V reviji »L'agricoltura Italiana« je profesor Mazzocchi Alemani, ki je sodeloval v komisiji, objavil izvelek poročila z razlago.

Med drugim pojasnjuje v članku, kaj so pravzaprav ti »Sassi« v Materi. To so votline, jame, skopane v skalo, in imajo samo vhodna vrata. Stanovanje na splošno obstoji iz samo enega prostora. Ob vhodu je prostor za kuhanje, postelja staršev in revna oprema ter zaboji za obleko in pridelke. Ob strani je posteljnjak (slamnjača) za odrasle otroke. V vlažnem in temnem prostoru je urejen hlev za mule, osle in steljo. Hlev, kadar ni hkrati prostor, v katerem prebiva družina, je ločen od bivališča ljudi le z zidom, z omaro ali pa z zaveso iz platna, pritrjeno na les, oziroma žico. Kanalizacije sploh ni. Voda teče po cesti, prodira v zemljo in skozi razpoke priteče v spodnje jame. Voda prinaša s seboj razno nesnago, ta povzroča vlogo in slab duh. Te jame so namreč izkopane v hribu, druga vrh druge.

je od 15.520 živorojenih otrok umrlo 6760 ali 43,6%, medtem ko znaša umrljivost otrok v celotni Italiji 11,2%. V zgoraj navedenem primeru doseže umrljivost otrok 390% državnega povprečja. Čeprav je glavni vzrok visoke umrljivosti stanovanjsko vprašanje, pa to ni edini razlog. Umrljivost je tudi posledica velikega pomanjkanja, kajti v teh krajih je izkoriščanje veliko in storilnost dela majhna, zlasti še zaradi velike oddaljenosti od delovnih mest, ki so daleč deset pa tudi po dvesto kilometrov. Dela se lahko zato udeležujejo le telesno močni, pri čemer še bolj trpi družina, ker je vsa družina odvisna od že tako nizkega zaslužka enega člana.

Za odpravo teh neznosnih razmer v Materi je bil izdelan načrt, da se zgradi tri kmečke vasi s skupno 1460 stanovanj. Vasi bi bile med seboj kakor tudi od sedanjega bivališča oddaljene 10 do 12 kilometrov. V sedanjem predmestju Matera bi zgradili 685 stanovanj. Za rešitev tega vprašanja bi bilo potrebno 6386 milijonov lir. Ta predlog je bil z obrazložitvijo predložen vladi v rešitev. Toda vse kaže, da bo to sporočilo le izpolnilo vladne arhive, v katerih leži vrsta enakih nerešenih poročil.

Anton Čok

Prosveta in kultura dunajskega delavstva

Sodobna delavska šola

Nedavno je poteklo 25 let, kar deluje na Dunaju druga, najodobnejše urejena osrednja obrtno delavska poklicna šola. Ob spominskem slavlju je dunajski delavski tisk opozarjal na zaslugi šole, ki je v tem času nudila temeljit strokovni delavski pouk 70.000 mizarjem, krojačem, grafikom, peskarjem in črkošlikarjem, sodarjem, krovcem in strugarjem. Na tem delavskem šolskem zavodu je še pridobilo svoje strokovno znanje na stotine mladih delavcev iz drugih držav. Celo iz Amerike so prihajali strokovnjaki na Dunaj z namenom, preučiti ustroj tega pomembnega delavskega strokovno šolskega zavoda. V letih nacističnega režima 1938—1945 je bil prekinjen napredni, sodobni delavski strokovni pouk. Po zlomu tretjega rajha pa je bil takoj pouk obnovljen. Sedaj obiskuje šolo nad 5300 mladih delavcev in učencev.

Knjižnica Delavske zbornice na Dunaju

Šteje okoli 16.000 zvezkov. Na razpolago je obiskovalcem tudi 500 domačih ter inozemskih listov in časopisov. Knjižnica ima svoje prostore v poslopju Delavske zbornice na Dunaju. V njej je urejena čitalnica s 45 sedeži. Knjižnica obsega dela, ki sodijo v najrazličnejše stroke: pravo, državnoznanstvo, socializem, socialna politika, sindikalizem, gospodarstvo, vzgoja, zgodovina, književnost, filozofija, umetnost itd. L. 1945 so jo morali na novo urediti, ker je bilo treba šele iskati njene sestavne dele, ki so jih nacisti spravili po večini na — Poljsko. Knjižnico so obogatili z nekaterimi zasebnimi knjižnicami, tako na primer z dr. Rennerjevo, ki je vsebovala redke bibliofilske dragotnine, predvsem s področja družbene vede, med drugim najstarejše tiske, ki se nanašajo na zgodovino delavskega gibanja. Razen tega se tu hrani F. Engelsovo delo O položaju delavskega razreda v Angliji (v angleščini) z avtorjevim posvetilom Louisi Kautsky ter Beblovo delo s posebnim pismom dr. Karlu Rennerju. Izredno dragoceni so kompleti vseh letnikov »Arbeiter Zeitung« od l. 1889 do današnjega dne.

Glasbeno kulturno delo dunajskih delavskih organizacij

Delovanje dunajskih glasbenih društev in skupin se je v zadnjih dveh letih zelo razmahnilo. O tem pričajo nastopi, ki govorijo o resnem umnostnem prizadevanju, nedavno n. pr. koncert delavske pevske zveze v Döblingu z izvajanjem zahtevnega Händlovega oratorija »L' Allegro, il Pensieroso ed il Moderato«. Sodelovali so poleg posebne komorne orkestra tudi solisti. Razvoj glasbenih društev in skupin, ki delujejo v sestavi delavske socialistične organizacije na Dunaju, je omogočil tudi njihovo uspešno sodelovanje v okviru dunajskih prazničnih tednov. Tako je organizirala okrajna organizacija socialistične stranke v dunajskem mestnem okraju Josefstadt pester koncert. Delavski simfonični orkester je izvajal skupno s svojim zborom in ob sodelovanju solistov izbrane skladbe Johanna Josefa in Edvarda Straussa. Plesna skupina delavske organizacije dunajskih pilarniških obratov pa je izvajala več baletnih vložkov. Poročila pohvalno omenjajo uspeh delavskih godbenih, plesnih in pevskih skupin. V delavskem tisku je bilo načeto vprašanje posebnih nalog, ki jih imajo danes delavska glasbena društva.

Gledališko udejstvovanje dunajskih delavcev

Tudi na oder si uspešno utira pot dunajsko delavstvo. Omeniti je zlasti vneto kulturno hopenje, ki se opaža v socialistični okrajni organizaciji na Ottakringu, enem izmed najmočnejših središč delavskega gibanja na Dunaju. Tukaj so si delavci zahtevali nalogo, približati delovnim množicam dobro, zdravo gledališče. Delavski ansambel tega ljudskega gledališča v Ottakringu je uspešno uprizoril Schillerjevo »Kovastvo in ljubezen«, B. Shawove »Junake«, Nestroyevo igro »Talisman« in Hausenovega »Visokega gosta«. Razen tega je gostovalo v tem delavskem gledališču tudi osebje Burgtheatra. Nekaj vrednih uric pa je pripravilo ottakringu delavstvu Fraderjevo kmečko gledališče. Nedvomen uspeh navedene socialistične organizacije je, kakor poudarja dunajski delavski tisk, da je zbudila pri najmanj 500 ljudeh živo zanimanje za odrsko umetnost. Zaslug za to gre tudi političnim zaupnikom socialistične organizacije v Ottakringu. Kulturno vnuemo, ki se zmerom bolj širi v tem žarišču dunajskega proletariata, pa razberemo tudi iz drugih poročil, ki navajajo, da so tukaj že tri leta redni, stalni literarni večeri, na katerih čitajo delavski pisatelji in pesniki svoja literarna dela.

Avtobusna proga TRŽIČ-KRANJ-LJUBLJANA

prične dne 1. julija 1952 redno obratovati po naslednjem voznem redu:

	km	7.00	odh.	TRŽIČ	prh.	14.27
	16	7.45		KRANJ		13.45
	42	8.25	prh.	LJUBLJANA	odh.	13.00

Proga bo obratovala vsak dan. Vozna cena za relacijo Tržič—Ljubljana znaša 150 din, Tržič—Kranj 55 din in Kranj—Ljubljana 100 din. Upoštevali se bodo vsi komercialni popusti kakor skupinski in povratne karte.

SAP — LJUBLJANA

»Tajni dokumenti o odnosih Vatikana in ustaške NDH«

Nedavno je izšla v založbi Društva novinarjev Hrvatske knjiga »Tajni dokumenti o odnosih Vatikana in ustaške NDH«. Iz te, z važnimi dokumenti opremljene knjige povzemamo nekaj zgodovinskih dejstev, ki kažejo sovražno politiko Vatikana do jugoslovanskih narodov in njegovo veliko odgovornost za ustaške zločine.

Papež Pij X. je bil leta 1950 razglašen za blaženega. V dekretu o tej razglasitvi je rečeno: »V začetku evropske vojne, ki jo je hotel z vsemi sredstvi onemogočiti, je zlomljen od bolesti, bolj kakor od let, potem ko je sprejel svete zakramente, dal dušo Bogu, 20. avgusta 1914.« Kdo je ta »blaženi«, ki je umrl »zlomljen od bolesti« zaradi začetka prve svetovne vojne, ki jo je hotel z vsemi sredstvi preprečiti? To je človek, ki je v zadnjih desetletjih še posebno zaostрил protijugoslovansko politiko Vatikana. Bil je papež Trojne zveze — Avstro-Ogrske, Nemčije in Italije, ki ga je Avstro-Ogrska s svojim vetom spravila na papeški prestol in ki je v Avstro-Ogrski videl katoliško pregrado proti vzhodnemu pravoslavlju. Že ko je bila Avstro-Ogrska na robu propada, jo je skušal reševati, hkrati pa je z vsemi silami delal za to, da bi Slovenci in Hrvatje pod Avstro-Ogrsko ne prišli do svoje svobode. Njegova zasluga je tudi forsiranje pravega ultramontanskega klerikalizma na Hrvaškem, ki je bil orožje avstrijskega in ogrskega zaslužnjavanja Hrvatov. Prav iz tega klerikalizma je pozneje izraslo tudi ustaštvo.

»Blaženi« Pij X., velik sovražnik Slovanov, je hujskal Avstrijo, naj napade Srbijo. Avstroogrski poslanik v Vatikanu piše 24. julija 1914: »...Njegova Svetost je večkrat izrazila svoje obžalovanje, ker je Avstro-Ogrska izpustila iz rok možnost, da kaznuje svojega nevarnega donavskega sosedo (Srbijo)«. 26. julija 1914 piše avstroogrski poslanik: »Papež odobrava ostro nastopanje Avstrije proti Srbiji.« In kaj piše o tem »blaženem« Sforza: »Izmišljotina je, da je papež Pij X. umrl od bolesti. Meni je zaupal njegov zdravnik Macchiafava — moj kolega iz senata — da je bolezen, od katere je papež umrl, že davno spodjedala življenju starcu in da je preučenost zadnjih zasedanj lahko samo pospešila katastrofo, za katero je Macchiafava že prej ugotovil, da je neizbežna in da bo hitro nastopila.«

To je popolnoma v stilu vatikanskega jezuitizma. Papež hujskač na vojno proti Srbiji, postane blažen zato, ker je »z vsemi sredstvi hotel onemogočiti evropsko vojno«. Tedanji nadškofi in škofi Bauer, Jeglič in Stadler pa so zvesto sledili njegovemu zgledu, prirejali so vojnohujskaške govore in blagosiljali čete za pohod proti Srbiji. Pod vplivom nadškofa Stadlerja so bili v Bosni in Hercegovini prirejeni pravcati pogromi proti Srbom.

Temelji Avstro-Ogrske so bili omajani. Že ko je Jugoslavija nastala, je vodil Vatikan politiko nekake slovenske in hrvatske neodvisnosti v republikanski formi. Kardinal Gasparri, vatikanski državni tajnik, je dal o tem izjavo listu »Petit Parisien«. Vatikanke nakane niso uspele in papež šele

ne Pavelić gost v vatikanskih ustanov. Od takrat datirajo tudi tesne zveze med Pavelićem in Vatikanom. Zločinec Pavelić je leta 1937 v Rimu izdal knjigo »Strahote zablod«, v kateri piše, da Hrvatje ne morejo ostati v državi, ki teži za tem, da »spremeni tisočletno orientacijo hrvatskih katolikov in da prekine pradedne zveze Hrvatov s Svetom stolico«. Medtem ko Mussolini pripravlja načrt o razbijanju Jugoslavije, načrt, ki se v bistvu ujema z načrti Vatikana, pa papež leta 1939 podeljuje blagoslov romarjem iz Hrvatske, ki so ustaško orientirani in ki so mu prinesli pismo »predstavnikov ljudstva«, v katerem govore o težnji Hrvatske po neodvisnosti in vdanosti Vatikanu.

To je le nekaj drobec iz vatikanske politike proti Jugoslaviji, med obojema vojnami, politike, ki jo je začrtal že papež Leon XIII., ki je označil Hrvatsko kot predzidje krščanstva. To politiko je mogoče označiti tudi s težnjo Vatikana po ustanovitvi nekake katoliške države, ki bi bila seveda orožje v njegovih rokah. Zato že papež Pij X. govori o Srbiji kot »kužni bolezni, ki po malem razjeda avstroogrsko monarhijo«. Zato hoče Vatikan razbiti Jugoslavije in zato tudi napiše Stepinac v svoj dnevnik: »Če bi imeli večjo svobodo in dovolj delavcev (duhovnikov), bi bila Srbija v dvajsetih letih katoliška.« V vsej gonji proti Jugoslaviji preveva Vatikan močna protijugoslovanska mržnja, prežeta z verskim motivom. Stepinacev zapisek v dnevniku pa je toliko bolj zanimiv zaradi množičnega prekrščevanja in ubijanja pravoslavnih v NDH.

Vatikansko politiko je na Hrvatskem uresničeval katoliški kler. Ne samo, da so bili katoliški duhovniki jedro ustaškega gibanja, marveč je tudi katoliški tisk zvesto služil istim namenom. Službeni organ zagrebske nadškofije »Katoliški list« je še pred napadom na Jugoslavijo poveljeval Hitlerjevo delo »Mein Kampf«, list »Hrvatska straža« pa je celo napisal, da bi nemška okupacija Jugoslavije med Hrvati »lepo odjeknila«. Tesna povezanost katoliškega klera z ustaškim gibanjem se je najljepše pokazala že prve dni NDH. Dne 11. aprila 1941 je ustaška oblast izdala preko radia Zagreb vsemu ljudstvu navodilo, naj se obrača na svoje župne urade, kjer da bo od svojih duhovnikov dobilo navodila za nadaljnje delo. Že drugi dan NDH je zagrebski škof Stepinac obiskal Kvaternika in 16. aprila, takoj po prihodu v Zagreb tudi Pavelića. Vsemu svojem duhovništvu pa je poslal spomenico, »da se odzove pozivu za vzvišeno delo, za očiuvanje in napredek NDH«. Zveze zagrebskega episkopata — eksponenta Vatikana in ustaške NDH so bile več kot pristne. Ustaški duhovnik dr. Dragotin Kromber je lahko tokrat mirno zapisal: »Toda brez kakršne koli primerjave poudarjamo, da smo mi, katoliški duhovniki v

liču in njegovemu spremstvu — družini navadnih razbojnikov. Glavni ustaški list »Hrvatski narod« je ob tej priliki zapisal: »Dobri poznavalci vatikanskih običajev poudarjajo, da se ni nikoli dogodilo, da bi v nedeljo in pri tem že pozno zvečer sprejel sv. Oče koga v veliko avdienco, in zato to gesto Njegove svetosti papeža Pija XII. tolmačijo kot izraz posebne pozornosti do hrvatskega naroda.«

V avgustu 1941 je papež priznal NDH de facto. V Zagreb je prišel tedaj papeški legat opat Romiro Marcone, v Rim pa je kmalu za tem odšel izredni opolnomočen NDH. S to izmenjavo »izrednih, neuradnih« itd. diplomatov, s katerimi je Vatikan de facto priznal NDH, pa se tudi začela vrsta spre-

praktičnega katolika Pavelića veseli in samo priporoča blagost, ne zaradi množičnega klanja nedolžnih žrtev, marveč zaradi sovražnika, ki bi mogel te zločine izkoristiti.

Vatikan čuti, da bi lahko ustaški zločinci omajali njegov ugled in zato naroča Rušinoviču, naj zbere gradivo, v katerem bi prikazal zločine četnikov in partizanov. »Priatelji so mi svetovali — pa tudi oni iz Vatikana — piše Rušinovič ustaškemu ministru — naj zbiramo točne podatke in druge dokumente o zločinskem delovanju četniško-komunističnih elementov nad našim življenjem... V Vatikanu so me celo nekateri prijatelji prosili, da bi zbral ta material in jim ga dostavil, ker bi ga mogli oni uporabljati in nam koristi-

Marcone se je izkazal vreden svojega poslanstva. V neprestanem stiku s Pavelićem in ustaškimi funkcionarji, večkrat sredi najhujših zločinov v ustaških vojaških formacijah, ob priliki številnih obiskov in izjav — povsod je Marcone kazal, kakšen pomen daje Vatikanu ustaštvu, kako ga ceni in podpira. Čeprav običajno Vatikan v vojnem razdobju ne imenuje na izpraznjeno mesta škofov, je to v svoji posebni skrbi za NDH storil. Izrazita ustaška Cule in Šimrak sta dobila škofovski pastirski palici, nadškof Stepinac pa je bil s strani Vatikana imenovan za vojnega vikarja ustaške vojske.

Posebno poglavje v odnosih Vatikana z NDH zavzema problem likvidacije Srbov in pokatoličevanja pravoslavnih. Ustaški zločinci so že v začetku NDH jasno povedali, da nameravajo likvidirati Srbe na Hrvatskem in pravoslavne prekrstiti. 24. julija je objavil »Novi list« govor župnika v Udlini Mate Maguš, v katerem je dejal: »Doslje smo delali za katoliško vero z molitvenikom in križem, zdaj pa je prišel čas, da delamo s puško in revolverjem.« V klerofašistični reviji »Hrvatska smotra« je izšla leta 1943 »razprava« duhovnika dr. Ive Guberina, v kateri se ta poziva na katoliško moralno in pravi med drugim: »Prirodna je pravica hrvatske države in naroda, ozdraviti svoj organizem tega strupa (pravoslavnih in Srbov). Ustaško gibanje je začelo s tem delom. Uporablja sredstva, katerih se poslužuje vsak zdravnik pri zdravljenju organizma. Kjer je treba, dela tudi potrebne operacije...« Toda po katoliški moralni je mogoče celo več. Guberin nadaljuje: »Proti takšnemu nasprotniku je dovoljena tudi obramba z mečem, po potrebi celo preventivna, ne da bi čakali čas napada.« To, kar je pisal cerkveni dostojanstvenik na »osnovi katoliške moralke, pa ne pomeni nič drugega kot nalog: iz preventivnih razlogov koljite vse, tudi otroke v zibelki.

Medtem ko Pavelić izdaja 3. maja zakonsko uredbo o prehodu iz ene vere v drugo, izdaja 15. maja nadškofijski urad uredbo o tem, kdo sme biti sprejet v katoliško vero, istočasno pa vodi preko svojega časopisa »Katoliški list« nadškofija gonjo proti pravoslavim in Srbom. Pavelićev urad za vero, ki mu je načeloval duhovnik Dionizij Juričev in nadškofija, so začeli pošiljati po Hrvatski svoje »misionarje«. Citirajmo del govora Dionizija Juričeva v Stazi, v katerem je dobro označen zločinski način dela teh »misionarjev«.

»Jaz sem dal v teh krajih očistiti vse od piščanca do starca — je govoril Juričev — ker danes ni greh ubiti niti otroka, starega sedem let, ki ovira naše ustaško gibanje... Nikar ne mislite, da zato, ker sem v duhovniški obleki, ne morem, kadar je treba, vzeti v svojo roko strojnico in postreliti vse do zibelke, vse ono, kar je proti ustaški državi in oblasti.« S takimi metodami so delali katoliški »misionarji« pri prekrščevanju pravoslavnih.

In kaj je pri vsem tem napravil Vatikan?

Sveta kongregacija za Vzhodno Cerkve je poslala dr. Stepincu jezuitsko sestavljen akt, v katerem piše o vrnitvi v katolicizem tistih, ki naj bi bili — kakor so to radi razlagali ustaši — pod pretnjo in pritiskom v preteklosti odstopili od katoliške vere. »Ako Vaša Prezviševost prikaže to potrebo svojim častnim bratom (škofom) v Hrvatski, bo dosegla ponovno zaslugo s tem svojim dragocenim prispevkom za pravičen razvoj katolicizma, kjer so tolike nade za spreobrnjenje nedruženih...« Ta akt je bil poslan Stepincu v času, ko je v Hrvatski že tekla v potokih kri pravoslavnih.

Vatikan je imel številne možnosti, da zve resnico o pokristjanjenju, saj je imel v Zagrebu celo svojega legata. Toda Vatikan k tem zločinom ni imel ničesar pripomniti, saj so bili v skladu z njegovo dolgoletno politiko širjenja na Vzhod. Celotno več, ko so nekateri škofje začeli dvomiti o pravilnosti prehoda v Katoliško cerkev pod takimi pogoji, je prišel preko papeževnega legata Marconea iz Vatikana odgovor, ki tak prehod v katoliško cerkev odobrava. Tak odgovor Vatikana je dal ustaškim zločincem samo še novih vzpodbud. Ne samo iz dokumentov, ki jih objavila knjiga, marveč tudi iz zadržanja klera je jasno razvidno, da pokristjanjevanje z mečem in križem ni bila samo stvar ustašev, marveč stvar, izvedena v sporazumu in po nalogu Vatikana.

V zadnjem delu opisuje ta izredno važna knjiga številne akcije Vatikana, da bi rešil NDH razpada in z raznimi kombinacijami ohranil to svojo »katoliško« stavbo na Balkanu. Delajo se načrti o raznih katoliških federacijah, Vatikan poskuša pri vladah na Zahodu, toda vse to jim ne uspe in jugoslovanski narodi so s svojim bojem proti okupatorju in vsem, ki bi radi živeli na njihov račun, odločno pometli. Knjiga »Tajni dokumenti...« odkriva pred nami gnusno podobo jezuistične nemoralnosti in pokvarjenosti, dolgoletno politiko sovraštva Vatikana do skupnosti naših narodov.

—on

Pavelić s papeževim legatom opatom Marconejem in njegovim tajnikom Massucco v Novih Dvorih v prisrčnem razgovoru na sprehodu

jemov, posvetov, »svetih« navodil in namigov Vatikana ustaškim zločincem. Ustaški pooblaščenici v Vatikanu uživajo diplomatske ugodnosti in celo več, uživajo posebno naklonjenost Pija XII. in njegovih tajnikov. Papež pošilja Paveliću svetinjske s svojim blagoslovom, sprejema ustaške poglavarje in med drugim blagoslovi tudi sto ustaških žandarjev — izbranih klavcev in krvnikov. Ustaški pooblaščenec v Vatikanu Rušinovič v številnih pismih opisuje odnos Vatikana do NDH. 4. febr. 1942 na primer piše: »Sv. Oče ima Hrvate (ustaše) zelo rad in je pripravljen sam, da nam pomaga.« Papež sprejema delegacije ustaške mladine, ustaških ženskih funkcionar, Kvaternika, mestnega načelnika Zagreba Wernerja, ustaškega ministra Davida Sinčića itd., medtem ko dobiva na stotine in stotine prošelj, naj vpliva na ustaše, da bi prenehali s svojimi zločini. Vatikan ima na razpolago nad 8000 fotografij o ustaških zločinih, toda papež niti z besedo ne omenja, marveč celo nasprotno, govori o tem, da Hrvate »razume«.

Ustaški minister Sinčić piše o svoji avdienci pri papežu: »Ob koncu razgovora je dejal papež, da so Hrvatje dobro katoliško ljudstvo, da je zelo vesel, ker je imel priliko govoriti s Poglavinom, za katerega iz vseh strani sliši z velikim zadovoljstvom in uteho, da je praktičen katolik...« Pavelić je bil za papeža in Vatikan »praktični katolik«. Vatikan ni hotel videti ustaških zločinov. Toda tega je bilo toliko, da je vatikanski državni tajnik Maglione povedal Rušinoviču, da dobivajo informacije o ustaških zločinih, o katerih je že takrat pisalo časopisje na Zahodu. Toda te informacije so za Vatikan samo navadno obrekovanje. Rušinovič piše o tem obisku pri Maglioneju med drugim: »Na koncu mi je dejal, da priporoča Hrvatski blagost, s katero se pa tiče spreobrnencev (nasilno prekrščenih pravoslavnih — op. ur.), je Sveta stolica tega vesela, Hrvaška pa to lahko politično izkoristi, toda treba se je izogniti tištemu, kar daje sovražniku povod za obrekovanje.« Tipičen primer jezuistiškega hinavstva in nečlovečnosti. Vatikan dobro ve za potoke krvi ustaških klavcev, ve za stotisoče pod pretnjo smrti prekrščenih, toda proti temu ne protestira, marveč se teh »uspehov«

ti... Vatikan se trudi, da bi olepšal ustaše in zakril njihove zločine. Na ta način je nastala zloglasna Siva knjiga polna falsifikatov, v kateri so fotografije žrtev, ki so padle pod ustaškimi noži, pa so jih le-ti prikazali kot žrtve partizanov. Vatikan je zamajal na rbe očesi in sprejel ta falsifikat kot resnico, čeprav je imel »sovražnik« dokazov v izobilju.

Tak, kakršen je odnos papeža osebno do ustaških zločincev, tak je odnos tudi njegovih kardinalov in tajnikov. Knjiga »Tajni dokumenti o odnosih Vatikana in ustaške NDH« ima vrsto važnih dokumentov, ki potrjujejo izredno prisrčnost in ljubezen Vatikana do ustaških klavcev. Prelat Tardini, papežev tajnik za izredne zadeve govori ustaškemu pooblaščenju v Vatikanu: »Hrvatska je mlad narod, še mlajša je kot država. mladi pa delajo čisto napake, ki so v skladu z njihovo dobo, in zato ni čudno, če jih je delala tudi Hrvatska. To je človeško in lahko je razumeti in opravičiti, toda sovražnik noče niti enega niti drugega, ker išče zlo tudi tam, kjer ga ni. Zaradi tega so tudi začeli tako kričati proti Hrvatski.« Torej je človeško, lahko je razumeti in opravičiti desetletno nedolžnih žrtev Jasenovca, cele vasi z otroci in materami vred zbrisane s sveta... Najvišji funkcionarji Vatikana so vsi dobro vedeli, kaj se dogaja v Hrvatski, toda to je za njih nič več in nič manj kot mladostna napaka, ki jo je lahko opravičiti.

Ustaši so imeli tesne stike tudi z vrsto drugih kardinalov, kot kardinali Pizzardom, Mercattijem, Machetti-Selvogianijem, Pelegrinettijem, Felicem, Famasoni-Boudijem, prelatom Candijem, nuncijem Micarijem itd., itd. Pri vseh teh ljudeh so po zgledu papeža naleteli na prijateljsko razpoloženje in pomoč, nihče ni nikdar izrekel ostre besede na račun njihovih zločinov, razen kardinala Tisseranta, ki jim je činično metal v obraz njihove zločine, toda hkrati tudi sam kot tajnik »Svete kongregacije za Vzhodno Cerkve« podpisal odločbo, s katero je sredi leta 1941 dal Vatikan svobodne roke za množično prekrščanje Srbov s križem in bodalom.

V Vatikanu so uživali posebne simpatije papeža ustaški pooblaščenici, nč manjše simpatije pa ni uživali strani ustašev tudi papežev legat v NDH.

Skupina ustaških žandarjev po sprejemu pri papežu v Vatikanu. V prvi vrsti v sredini sedi visok vatikanski prelat. Ustaški list »Hrvatski narod« z dne 5. IX. 1943 je pisal, da se je Pij XII. razgovarjal z ustaškimi žandarji zelo prisrčno in da je izjavil, da »on pozna poglavnik dr. Ante Pavelića«.

Blagoslovil je tudi njega.

6. novembra 1919, torej leto dni po ustanovitvi, prizna Jugoslavijo. Toda politika Vatikana proti jugoslovanskim narodom se nadaljuje. Vatikan potem svojega glasila »Osservatore Romano« hrabri italijanske imperialiste Orlanda in Sonnina in poziva Wilsona, naj pristisne Jugoslavijo. Z vsemi sredstvi podpira italijanske težnje po osvojitvi Dalmacije in stoji pozneje na čelu denacionalizatorske politike v Julijski krajini.

Skozi vso zgodovino stare Jugoslavije se vleče rdeča nit vatikanske politike, ki stremi najprej za njenim onemogočenjem, pozneje pa za njenim razbitjem.

Med obojema vojnami Vatikan nadaljuje s krepitvijo klerikalizma na Hrvatskem. V svojih težnjah po razbiju Jugoslavije ubira skupna pota z italijanskim fašizmom. Že leta 1925 podeli papež Pij XI. blagoslov romarjem iz Hrvatske, kot blagoslov akcije za rušenje Jugoslavije. V sami Hrvatski pa postanejo duhovniki prav kmalu bistveno jedro in osrednji vodilni kader ustaštva.

Po marseillskem atentatu, ki ga tu je inspiriral italijanski fašizem, posta-

velikanski večini pripadali tisti garnituri, ki je pripravila prihod samostojne Hrvatske.

Zveze med ustaši, oziroma Pavelićem in Vatikanom, so bile zelo tesne že pred nastankom NDH. Takoj prve dni po nastanku NDH je Stepinac po hitel na pomoč Paveliću pri upostavljanju diplomatske zveze med Vatikanom in NDH. Konec aprila 1941 je potoval skozi Zagreb auditor nunciatore — diplomatski funkcionar Vatikana v Beogradu — preko katerega prosi Stepinac Vatikan, da prizna de facto NDH. V dveh tednih je že prispel odgovor Vatikana in Pavelić je poslal papežu latinsko pismo v stilu srednjeveških papeških vazalov. Nekaj dni za tem pa je odšel Pavelić v velikem spremstvu ministrov, generalov itd. v Rim. Papež Pij XII. je sprejel najprej vojvodo Spoletskega, kateremu je dal sugestivno, naj svoje hrvatsko krono, in mu zato dal svoj blagoslov in še isti dan je sprejel tudi Pavelića z njegovim spremstvom. Čeprav je bil Pavelićev sprejem pri papežu zabeležen kot privaten, ga je papež v resnici sprejel kot šefa države. Papež je s prisrčnimi besedami razdeljeval blagoslove Pave-

RUDNIK BARITA — KREŠEVO

potrebuje

600 metrov jeklene vrvi

premera 16—19 mm, ki je pletena po dolgem ali navzkriž
Ponudbe pošljite na gornji naslov